

СТРАТЕГІЯ розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Р І Ш Е Н Н Я

11.09.2020

№ 38-9/VII

Про Стратегію розвитку
Черкаської області
на період 2021-2027 роки

Відповідно до пункту 16 частини першої статті 43 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", Закону України "Про засади державної регіональної політики", постанови Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 932 "Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів", обласна рада в и р і ш и л а:

1. Затвердити Стратегію розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки згідно з додатком.

2. Контроль за виконанням рішення покласти на постійні комісії обласної ради.

Голова

А. ПІДГОРНИЙ

ЗМІСТ

Перелік скорочень	4
1. Вступ	5
2. Підхід, методика та процес розробки Стратегії	6
3. Коротка характеристика соціально-економічного розвитку області	10
3.1. Загальна характеристика області	10
3.2. Природні ресурси області	12
3.3. Демографія та трудові ресурси	14
3.4. Інфраструктура	16
3.5. Економіка та підприємництво	23
3.6. Фінансово-бюджетна сфера	35
3.7. Екологія	37
3.8. Позиціонування Черкаської області серед інших регіонів України	39
4. Головні чинники та сценарії розвитку області	43
4.1. SWOT – аналіз Черкаської області	43
4.2. SWOT – матриця Черкаської області	45
4.3. Порівняльні переваги, виклики і ризики Черкаської області	48
4.4. Сценарії розвитку Черкаської області до 2027 року	50
5. Стратегічне бачення розвитку Черкаської області	61
6. Стратегічні, операційні цілі та завдання	62
6.1. Стратегічна ціль 1. ЕКОНОМІКА: високотехнологічна, продуктивна, експортоорієнтована	66
Операційна ціль 1.1. Розвиток підприємницьких ініціатив та бізнес-екосистем	66
Операційна ціль 1.2. Інтернаціоналізація бізнесу	68
Операційна ціль 1.3. Маркетинг і брендинг територій	70
Операційна ціль 1.4. Розвиток інноваційного сектору в економіці регіону	71
6.2. SMART-спеціалізація регіону С.1 Інноваційні агротехнології, глибока переробка сільськогосподарської продукції, висока якість продуктів харчування	74

	Операційна ціль С.1.1. Технології переробки сільськогосподарської продукції	74
	Операційна ціль С.1.2. Технології просування сільськогосподарської продукції	75
	Операційна ціль С.1.3. Якість та безпека харчових продуктів	77
6.3	SMART-спеціалізація регіону С.2 Розвиток ІТ-галузі та інформаційно-комунікаційних технологій	79
	Операційна ціль С.2.1. Інновації інформаційно-комунікаційних технологій в секторі регіональної економіки	79
6.4.	Стратегічна ціль 2. ЛЮДИ: професійні, адаптивні, згуртовані	81
	Операційна ціль 2.1. Висока якість управлінських кадрів	82
	Операційна ціль 2.2. Якісна система освіти	83
	Операційна ціль 2.3. Ефективна система охорони здоров'я	86
	Операційна ціль 2.4. Посилення регіональної згуртованості та взаємодії	87
6.5.	Стратегічна ціль 3. ВИСОКА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ: екологія, безпека, інфраструктура	90
	Операційна ціль 3.1. Екологічна безпека та збереження довкілля	91
	Операційна ціль 3.2. Безпека населення та територій	92
	Операційна ціль 3.3. Розвиток і модернізація інфраструктури	94
	Операційна ціль 3.4. Просторовий розвиток та цифрова трансформація регіону	97
7.	Впровадження та моніторинг реалізації Стратегії	99
8.	Узгодженість Стратегії з програмними та стратегічними документами	101

Перелік скорочень

SMART-спеціалізація – підхід, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку в рамках регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні.

SWOT-аналіз – аналіз сильних, слабких сторін, а також сприятливих можливостей і загроз.

АЕС – атомна електростанція.

АПК – агропромисловий комплекс.

АРР – агенція регіонального розвитку.

АТР – адміністративно-територіальна реформа.

ВВП – валовий внутрішній продукт.

ВЕД – вид економічної діяльності.

ВНЗ – вищий навчальний заклад.

ВПК – військово-промисловий комплекс.

ВРП – валовий регіональний продукт.

ГЕС – гідроелектростанція.

ДСанПіН – Державні санітарні правила і норми.

ДСРР – Державна стратегія регіонального розвитку.

ЄС – Європейський Союз.

ЖКГ – житлово-комунальне господарство.

ЗВО – заклади вищої освіти.

ЗМІ – засоби масової інформації.

ЗПСМ – загальна практика сімейної медицини.

ЗУ – Закон України.

ІТ – інформаційні технології.

МСБ – малий та середній бізнес

ОДА – обласна державна адміністрація.

ОМС – органи місцевого самоврядування.

ООН – Організація об'єднаних націй.

ОСББ – об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.

ОСН – органи самоорганізації населення.

ОТГ – об'єднані територіальні громади.

ПРООН – програма розвитку Організації об'єднаних націй

ПТНЗ – професійно-технічні навчальні заклади.

РГ – робоча група.

РДА – районна державна адміністрація.

СЕС – сонячна електростанція.

СПД – суб'єкти підприємницької діяльності.

ТЕЦ – теплоелектростанція.

ТПВ – тверді побутові відходи.

ФОП – фізичні особи – підприємці.

ЦНАП – центр надання адміністративних послуг.

ЦОВВ – центральні органи виконавчої влади.

1. ВСТУП

Стратегія розвитку Черкаської області на період 2021 - 2027 роки є основним документом, що визначає ключові вектори розвитку регіону на довгострокову перспективу.

Стратегія розроблена на підставі Закону України «Про засади державної регіональної політики», з урахуванням основних засад Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695), відповідно до Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 932). Також при розробці даного документу були взяті до уваги позитивні та негативні тенденції впровадження Стратегії розвитку Черкаської області на період до 2020 року.

При формуванні нової Стратегії були враховані основні сучасні світові та вітчизняні зміни в економіці та суспільстві, зокрема і перебіг адміністративно-територіальної реформи в Україні. Дана реформа покликана оптимізувати структуру та покращити процес управління розвитком територій, а також вдосконалити розподіл фінансових ресурсів між територіальними громадами. Крім того, це інформаційне та цифрове перетворення суспільства, посилення ролі кожного громадянина у покращенні добробуту своєї місцевості, поступовий перехід від локальної та короткострокової спрямованості програм та проектів до впровадження таких заходів, які мають стратегічну перспективу та можуть охопити впливом декілька громад, цілий регіон, або й бути поширеними за межі регіону.

Стратегію побудовано на основі програмно-цільового та проектно-орієнтованого підходів до вирішення питань розвитку регіону.

Стратегія спрямована на покращення добробуту населення регіону, на підвищення комфорту та якості життя, освіченості його мешканців, на розвиток економіки Черкаської області та підвищення її конкурентоспроможності, а також на створення позитивного іміджу регіону та максимально ефективного використання його ресурсів і можливостей.

Важливим аспектом розробки та реалізації Стратегії є посилення кооперації між владою, громадськістю регіону, наукою, бізнесом та іншими суб'єктами регіонального розвитку з метою досягнення максимального соціально-економічного ефекту. Цей аспект, зокрема, відображений у підході SMART-спеціалізації, на засадах якого розроблена Стратегія. Це європейський підхід, що передбачає визначення окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал (з урахуванням конкурентних переваг регіону) та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні.

Ухвалення даного документу має стати основою для стратегічного планування в області, для розробки та впровадження проектів і програм, що відповідають цілям та пріоритетам, визначеним Стратегією, та для залучення необхідних фінансових і людських ресурсів.

Стратегія розроблена на засадах прозорості та публічності, за координації Черкаської агенції регіонального розвитку. З метою ефективної комунікації та залучення зацікавлених суб'єктів регіонального розвитку, був створений сайт «Стратегія розвитку Черкаської області 2021 – 2027» (<https://strategy2027-ck.gov.ua/>). На сайті розміщується актуальна інформація про процес розробки та реалізації Стратегії.

2. ПІДХІД, МЕТОДИКА ТА ПРОЦЕС РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ

Стратегічне планування – системний шлях до управління змінами й досягнення консенсусу в регіоні, а також створення спільного бачення майбутнього розвитку, творчий процес визначення проблем та погодження реалістичних цілей та завдань, здійснення яких вирішить ці проблеми. Стратегічне планування є також потужним інструментом об'єднання зусиль бізнесу, місцевої влади, науки та громадянського регіону, що має позитивний вплив на місцевий діловий клімат та конкурентне становище громади, а також на вирішення інших питань, пов'язаних з рівнем життя всіх громадян.

Процес розробки Стратегії розвитку мав висхідний характер. Він відпрацьовувався робочою групою, що визначала напрями розвитку та сфери реалізації заходів. До складу робочої групи, до якої увійшли 82 особи, було включене широке коло зацікавлених сторін. Зокрема, це:

- представники наукового сектору – 14 осіб;
- представники громадських організацій – 18 осіб;
- представники бізнесу – 8 осіб;
- представники органів місцевого самоврядування (в т. ч. обласної ради) – 14 осіб;
- представники органів державної влади – 13 осіб;
- представники інших організацій та установ (комунальних підприємств, установ регіонального розвитку, територіальних підрозділів ЦОВВ у області, ПРООН в Україні) – 15 осіб.

Строковість інструментів планування визначається на основі поєднання довгострокового стратегічного плану та середньострокових циклів його реалізації. Визначені на основі цього підходу стратегічні, операційні цілі та завдання мають характер довгострокових (*на 7 років*). Плани реалізації Стратегії передбачають впровадження проектів та програм у два етапи:

- I етап - 3 роки (2021-2023);
- II етап - 4 роки (2024-2027).

Ці заходи, будучи ключовими елементами Стратегії, визначають шляхи досягнення стратегічних цілей.

При розробці Стратегії в основу її підготовки покладено такі основні принципи:

<i>Партнерство</i>	Характер стратегічного розвитку формується за результатами різносторонніх консультацій, спрямованих на досягнення консенсусу, а також на обґрунтованих очікуваннях громади від владних структур. До участі в ухваленні рішень і розробці стратегічних цілей було запрошено всі зацікавлені сторони – представників влади, бізнесу, наукових установ, асоціацій підприємців та громадянського суспільства.
<i>Принцип спільної участі представників влади та приватного сектору</i>	Забезпечує широкий соціальний консенсус, а також явну публічну підтримку Стратегії. Усі заходи розроблялися у спосіб, захищений від надмірного впливу учасників процесу розвитку, із залученням конкретних осіб, що ухвалюють рішення зацікавлених сторін, експертів, представників громадських організацій тощо.
<i>Життєздатність</i>	Основою забезпечення життєздатності є дотримання належної рівноваги та послідовності внутрішніх елементів Стратегії (<i>цілей, заходів</i>). Ще одним важливим елементом забезпечення життєздатності є розвиток порівняльних переваг, визначених за результатами SWOT-аналізу (<i>розбудова можливостей, що послаблюють гостроту недоліків і проблем</i>). Крім того, для виявлення синергії між слабкими сторонами та

	загрозами, які мають негативний вплив на життєздатність (для <i>ризик-менеджменту</i>), застосовується матриця слабких сторін та загроз.
<i>Інтеграція</i>	Забезпечувалася за двома напрямками: 1) інтеграція спільних місцевих потреб на регіональному рівні з територіальної та змістовної точки зору. Це означає, що досягнення будь-якої регіональної мети принесе результат і на місцевому рівні. Інтеграція забезпечується шляхом активної участі всіх зацікавлених сторін регіону. 2) інтеграція як багатовимірний план розвитку пріоритетних секторів і напрямків діяльності, забезпечує усунення конфліктів та негативних впливів. У цьому сенсі інтеграція забезпечує зосередження на сумісності та синергії заходів.
<i>Інновація</i>	Застосовується як принцип у процесі ідентифікації проектів і стосується, головним чином, запропонованого підходу та найефективнішого використання наявних ресурсів.
<i>Ієрархія стратегічних планів</i>	Стратегічні плани вищого рівня мають більш загальний характер і закладають підвалини для визначення конкретних заходів на нижчих рівнях.
<i>Інституційна пам'ять</i>	Робота над проектом Стратегії базувалась на результатах, досягнутих при розробці попередніх стратегічних документів, зокрема Стратегії розвитку Черкаської області на період до 2020 року.
<i>Субсидіарність</i>	Визначення стратегічних заходів, починаючи з найнижчого рівня (на основі потреб місцевих громад), здійснювалось із використанням ресурсів регіонального розвитку.

Етапи розробки Стратегії:

1. Організація роботи

Робоча група, яка створена для роботи над Стратегією розвитку регіону та планами її реалізації, керівний комітет, який координує розроблення Стратегії, а також робоча підгрупа за напрямком SMART-спеціалізації.

2. Здійснення соціально-економічного аналізу та SWOT-аналізу

Відправним пунктом процесу розробки Стратегії є інвентаризація статистичних даних. Стратегічний аналіз є чимось більшим від розгляду статистичних показників, оскільки передбачає також оцінку структурних, політичних, економічних та соціальних умов. У цьому сенсі кількісно-емпіричний аспект має тісний зв'язок із якісними аспектами.

Соціально-економічний аналіз, порівняльні переваги, виклики та ризики, що враховують специфіку Черкащини, є основою стратегічного планування, поєднуючи в собі потреби громад і шляхи розв'язання проблем.

Після аналізу ситуації було розпочато аналіз потенціалу Черкаського регіону. В основу методики виконання цієї роботи було покладено SWOT-аналіз. На практиці робоча група визначала сильні сторони регіону, можливості розвитку, слабкі сторони та зовнішні загрози. Під час засідань проводився мозковий штурм, зосереджений на визначенні синергетичної взаємодії чинників у рамках кожного з елементів SWOT-аналізу, що мав на

меті визначення стратегічної орієнтації, порівняльних переваг і забезпечення можливості управління ризиком.

Виявлені сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози формують чітке уявлення про поточну ситуацію, проблеми та потенціал розвитку регіону, а отже є містком між соціально-економічним аналізом та Стратегією, причому орієнтація Стратегії та основні елементи стратегічних цілей наприкінці цього етапу вже стають очевидними.

Результати виконання цього етапу є такими: 1) Соціально-економічний аналіз Черкаської області за 2013 - 2018 роки; 2) SWOT-аналіз та SWOT-матриця; 3) Порівняльні переваги регіону, виклики та ризики; 4) Сценарії розвитку області.

Зовнішній та внутрішній аналізи забезпечують визначення основних проблем економічного розвитку області і разом з даними Профілю регіону слугують для формулювання стратегічних напрямів та цілей його розвитку до 2027 року.

3. Визначення стратегічного Бачення

Робочою групою визначено стратегічне бачення розвитку регіону – бажаний стан соціально-економічної системи у майбутньому, який може бути визначений конкретною датою. Коректне формулювання бачення з точним зазначенням складових загальної мети розвитку є дуже важливим для успішного впровадження, подальшого моніторингу та оцінки виконання.

Стратегічне бачення відображає те, куди регіон має прийти в результаті реалізації Стратегії, та відображає той конкретний результат, який бажано досягти у майбутньому.

4. Формування стратегічних, операційних цілей та завдань

Стратегічні цілі було визначено на 7 років. Цей строк було визначено відповідно до терміну, на який розрахована Державна стратегія регіонального розвитку. Завдяки такому підходу створена стратегічна платформа у два етапи тривалістю 3 та 4 роки. Стратегічні цілі було визначено на основі порівняльних переваг регіону з урахуванням викликів, а також можливих перешкод і ризиків на шляху розвитку. Операційні цілі було визначено як віхи на шляху досягнення стратегічних цілей, які передбачають реалізацію конкретних завдань. Завдання було визначено з метою досягнення відповідних стратегічних цілей на період до 2027 року.

На цьому етапі також розпочато процес розробки Плану реалізації Стратегії на період 2021-2023 роки, який формується на основі визначених стратегічних і операційних цілей. Робочі підгрупи узгоджують конкретні проектні ідеї, які мають бути впроваджені для досягнення цілей Стратегії. Проектні ідеї передбачають визначення відповідальних за їх виконання, термінів виконання та обсяги необхідних ресурсів. План реалізації розробляється за кожною стратегічною та операційною ціллю і представляє собою «дерево цілей». Він формується виходячи з принципу «від загального до конкретного» та несе в собі високу ступінь деталізації.

5. Стратегічна екологічна оцінка

Стратегія та План її реалізації підлягають стратегічній екологічній оцінці з метою визначення ступеня впливу заходів, що передбачені даними документами, на навколишнє природне середовище.

6. Громадське обговорення та ухвалення Стратегії

Розробивши Стратегію включно з Планом її реалізації, робоча група ініціює проведення громадських слухань *(або використовуються інші форми громадського обговорення)*. Після проведення громадського обговорення, доопрацьовані проекти Стратегії та Плану реалізації подаються на розгляд і затвердження Черкаській обласній раді.

7. Впровадження та моніторинг

Для забезпечення належного рівня відповідальності за реалізацію Стратегії, створена система моніторингу її впровадження. Даний моніторинг здійснюється шляхом щоквартальної підготовки звіту про виконання проектних ідей, включених до Плану реалізації, за відповідний період.

В цілому, Стратегія є основою для впровадження проектів регіонального розвитку, що впливають із цілей та завдань Стратегії, а також базисом для ухвалення управлінських та бюджетних рішень у сфері розвитку області.

3. КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ

3.1. Загальна характеристика області

Черкаська область утворена 7 січня 1954 року.

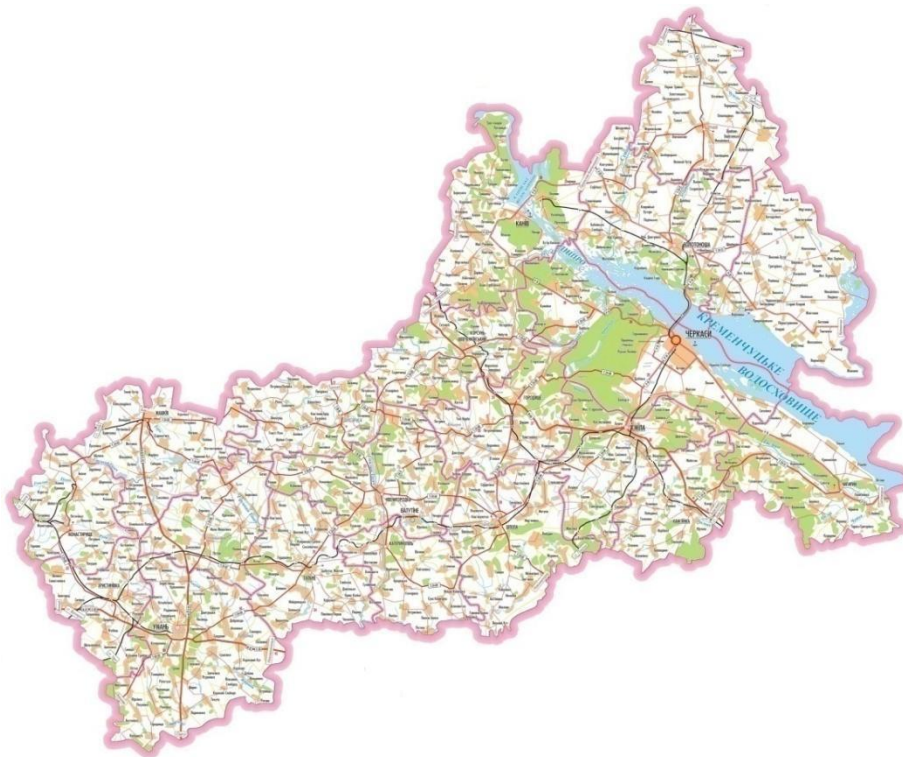

Рис. 1 Карта Черкаської області

Черкаська область розташована в центральній лісостеповій частині України, в середній течії річок Дніпра та Південного Бугу. Вона межує на півночі з Київською (протяжність 340 км), на сході – з Полтавською (212 км), на півдні – з Кіровоградською (388 км) і на заході – з Вінницькою (124 км) областями.

Поблизу села Мар'янівка Шполянського району розташований географічний центр України.

Площа області складає 20,9 тис. кв. км, що складає 3,5% території держави (18 місце в Україні).

Чисельність наявного населення Черкаської області станом на 01.01.2020 становила 1192,1 тис. осіб (16 місце в Україні), у т. ч. міське - 678,7 тис. осіб (56,9%), сільське - 513,4 тис. осіб (43,1%). Середня щільність населення - 57 осіб/кв. км.

Відстані від м. Черкаси до найбільших економічних центрів Європи: Берлін – 1523 км, Будапешт – 1234 км, Варшава – 954 км, Відень – 1534 км, Прага – 1599 км.

Черкащина в цілому рівнинна і умовно поділяється на дві частини – правобережну і лівобережну. Переважна частина правобережжя розміщена в межах Придніпровської височини з найвищою точкою області, що має абсолютну висоту 275 метрів над рівнем

моря (поблизу Монастирища). В прилягаючій до Дніпра частині правобережжя знаходиться заболочена Ірдино-Тясминська низовина, а також підвищення – Канівські гори. Низинний рельєф має лівобережна частина області, яка розташована в межах Придніпровської низовини.

Черкаська область входить до складу Центрального економічного району, ключова роль у господарстві якого відводиться сільському господарству, харчовій, хімічній промисловості, машинобудуванню (в основному транспортному та сільськогосподарському), легкій промисловості, а також будівельній індустрії.

Станом на 01.01.2020, відповідно до адміністративно-територіального поділу, область складається з 20 районів, 6 міст обласного підпорядкування (Черкаси, Ватутіне, Золотоноша, Канів, Сміла, Умань), 10 міст районного значення, 14 селищ міського типу, 824 сільських населених пунктів.

Постановою Верховної Ради України від 17.07.2020 №807-IX затверджений адміністративно-територіальний устрій базового та районного рівнів Черкаської області, яким передбачено утворення 4 районів та 66 ОТГ.

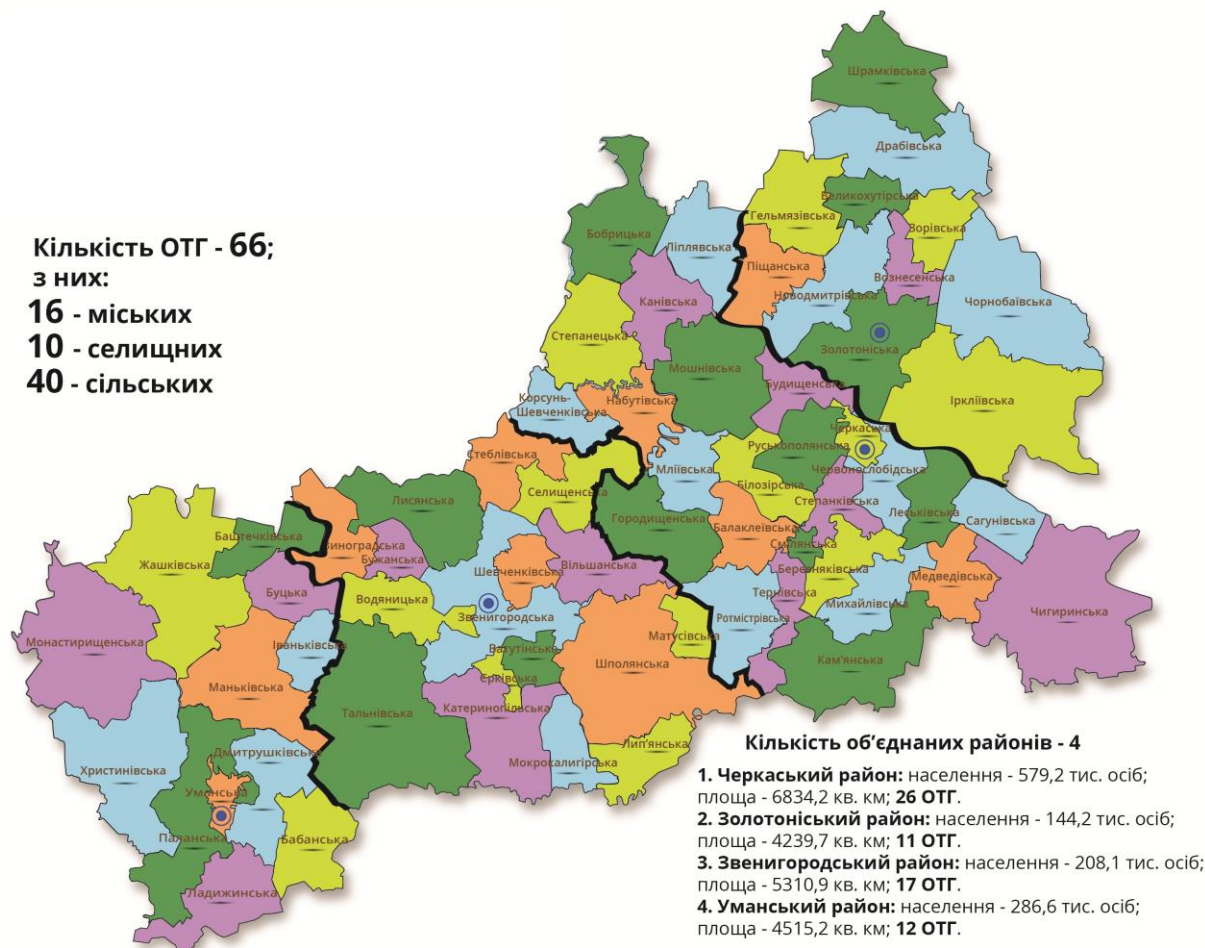

Рис. 2 Адміністративно-територіальний устрій Черкаської області (відповідно до постанови Верховної Ради України від 17.07.2020 №807-IX)

Найбільшими населеними пунктами за чисельністю населення в межах області є міста: Черкаси (275,7 тис. осіб), Умань (82,6 тис. осіб), Сміла (67,0 тис. осіб), Золотоноша (28,6 тис. осіб) та Канів (23,6 тис. осіб).

3.2. Природні ресурси області

Клімат Черкаської області помірно континентальний, порівняно теплий, із нестійким вологозабезпеченням. Зима малосніжна і м'яка, літо тепле і помірно вологе.

Середня річна температура повітря по області становить 7,7 – 8,2°C (*середня температура найхолоднішого місяця січня -5,5 – -6,0°C, середня температура найтеплішого місяця липня +19,0 – +20,3°C*).

Середня річна кількість опадів становить 574 мм. В середньому за рік спостерігається 140 – 155 днів з опадами не менше 0,1 мм води.

Кліматичні умови регіону є сприятливими для розвитку сільського господарства.

З загальної площі Черкаської області (2091,6 тис. га): сільськогосподарські землі складають 1487,0 тис. га, або 71,1% до загальної площі території (з них *сільськогосподарські угіддя - 1451,0 тис. га, або 69,4%*); землі лісгосподарського призначення - 338,6 тис. га (16,2%); забудовані землі - 84,4 тис. га (4,0%); відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом - 15,4 тис. га (0,7%); відкриті заболочені землі - 30,5 тис. га (1,5%); водні об'єкти - 135,7 тис. га (6,5%).

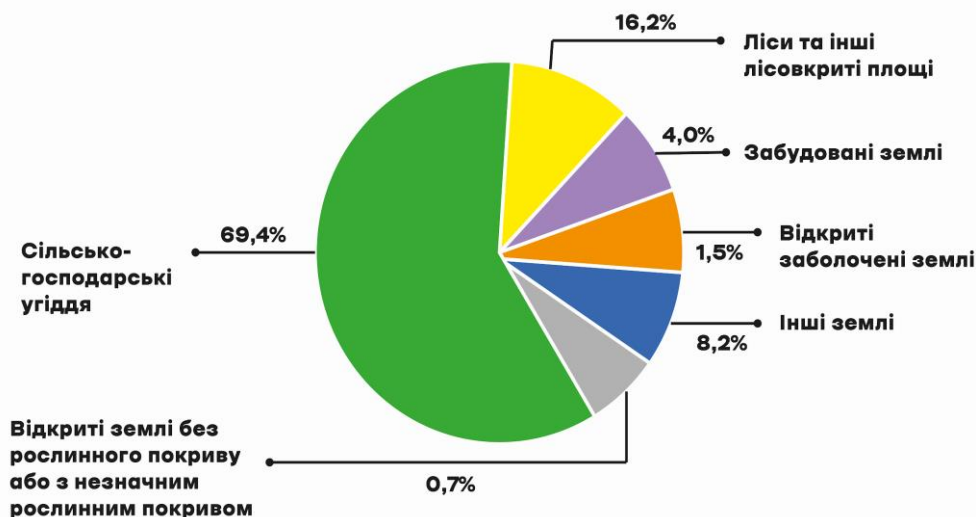

Рис. 3 Структура земельного фонду області, %

У ґрунтовому покриві області переважають чорноземи типові та чорноземи сильнореградовані, які займають 53,7%.

Із загальної площі ріллі (1271,9 тис. га), нараховується 361,8 тис. га деградованих земель (28,4%) та 108,8 тис. га малопродуктивних земель (8,6%); з них 139,2 тис. га (або 29,6%) потребують консервації.

За інформацією Державної служби геології та надр України, на території Черкаської області налічується 270 родовищ (в тому числі 8 об'єктів обліку комплексних родовищ) з 15 видів різних корисних копалин, з яких 91 родовище (в тому числі 6 об'єктів обліку) розробляється.

Мінерально-сировинна база на 67,3% складається із сировини для виробництва будівельних матеріалів, на 18,7% – з прісних та мінеральних підземних вод, на 11,7% – з

паливно-енергетичних корисних копалин (вугілля, торф), на 1,5% – з гірничорудних корисних копалин, по 0,4% – з нерудних корисних копалин для металургії та гірничохімічних корисних копалин.

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ

ГЕОЛОГІЧНА КАРТА. ОБ'ЄКТИ МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННОЇ БАЗИ

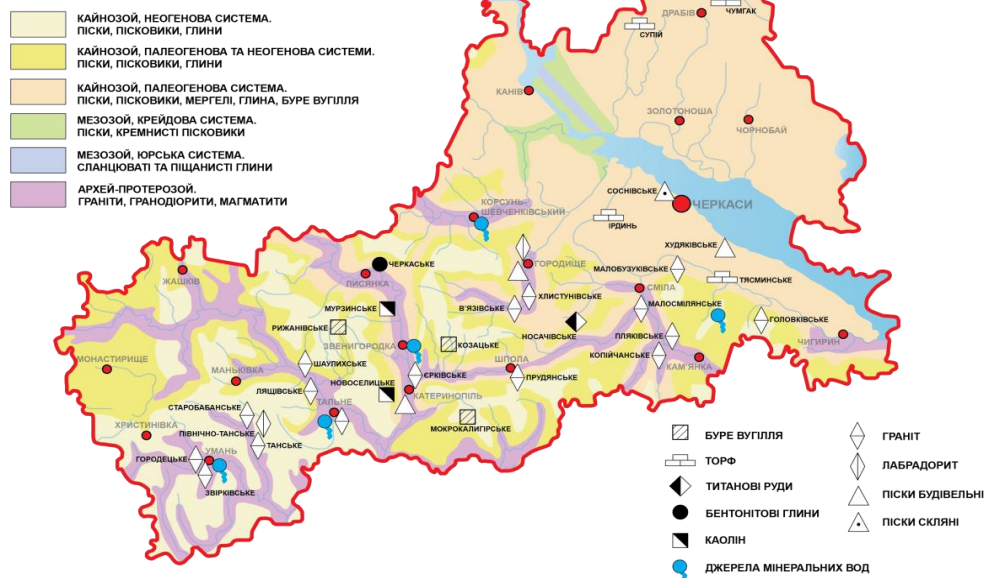

Рис. 4 Карта об'єктів мінерально-сировинної бази Черкаської області

Всі ліси Черкаської області відносяться переважно до рівнинних і входять у лісостепову зону. В цілому клімат області сприятливий для зростання цілого ряду деревних та чагарникових порід, і перш за все високопродуктивних дубових і соснових насаджень.

В лісах області переважають свіжі грабові діброви і судіброви. Відносно вузьку смугу вздовж правого берега Дніпра, включаючи Черкаський бір, займає лісотипологічний район свіжих грабово-соснових судібров, де, крім основного типу лісу, зустрічаються дубово-соснові субори, грабові діброви, сирі черно-вільхові сугрудки. Особливої привабливості і своєрідності території Черкаської області надають типові лісостепові ландшафти – чергування відкритих просторів із залісненими ділянками.

Черкаська область розташована у двох основних басейнах річок Дніпра та Південного Бугу: басейн річки Дніпро – 12,0 тис. кв. км та басейн річки Південний Буг – 8,9 тис. кв. км. Густота річкової мережі добре розвинена і складає 0,2 – 0,54 км/кв. км.

По території області протікає 1 велика річка – Дніпро (150 км в межах області), 7 середніх (703 км) і 1029 малих річок (6882 км), загальною протяжністю 7735 км. До середніх річок належать: в басейні р. Дніпро – Рось, Тясмин, Супій; в басейні р. Південний Буг – Велика Вись, Гнилий Тікич, Гірський Тікич та Ятрань.

На малих та середніх річках області побудовано 38 водосховищ та 2947 ставків. Частково на території області знаходяться два водосховища Дніпровського каскаду – Канівське та Кременчуцьке. Найбільше з них – Кременчуцьке, загальна площа його водного дзеркала становить 2252 кв. км, повна ємкість 13,52 млн куб. м.

Забезпеченість водою на одного жителя області становить лише 1,56 тис. куб. м в середній по водності рік (за оцінкою Європейської Економічної Комісії ООН, якщо водні

ресурси не перевищують 1,7 тис. куб. м на людину, регіон вважається водонебезпеченим). Враховуючи нерівномірність формування поверхневого стоку по місяцях, навіть при сучасному водоспоживанні відчувається дефіцит у водозабезпеченні.

Природно-заповідний фонд області нараховує 558 територій та об'єктів природно-заповідного фонду (з них 22 – загальнодержавного та 536 – місцевого значення), що займають площу 75,8 тис. га (фактична площа становить 64,6 тис. га). Показник заповідності становить 3,1%.

Природно-заповідний фонд області складають об'єкти наступних категорій: Канівський природний заповідник, національні природні парки «Білоозерський» та «Нижньосузьський», дендрологічний парк «Софіївка», Черкаський зоологічний парк, регіональний ландшафтний парк «Трахтемирів», а також 236 заказників, 198 пам'яток природи, 66 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 52 заповідні урочища.

На державному обліку в області перебувають 9078 історико-культурних пам'яток: 7169 археології, 1552 історії, 184 архітектури, 173 монументального мистецтва. Статус національних мають 93 пам'ятки, решта мають категорію пам'яток місцевого значення.

В області знаходиться 8 історико-культурних та історико-архітектурних заповідників, з них статус національного мають 3 заповідники, статус державного – 5 заповідників.

3.3. Демографія та трудові ресурси

З часу утворення Черкаської області чисельність населення незмінно збільшувалась і досягла максимальної кількості на початок 1990 року – 1 531,6 тис. осіб. Станом на 01.01.2020 чисельність наявного населення Черкаської області становила 1192,1 тис. осіб, з них 678,7 (56,9%) проживало в міських поселеннях та 513,4 (43,1%) – у сільській місцевості. Щільність населення області становить 57 осіб/кв. км.

Демографічна ситуація в області залишається складною. Рівень народжуваності у 2018 році в Черкаській області – один з найнижчих серед регіонів України (7,1‰ проти середньоукраїнського 8,7‰), нижчий він був тільки у Сумській (6,5‰) і Чернігівській (6,8‰) областях. Разом з тим, Черкаська область мала один з найвищих рівнів смертності в Україні (у 2018 році 16,6‰ проти середньоукраїнського 14,8‰), більшим він був тільки у Полтавській (16,8‰) та Чернігівській (19,1‰) областях.

Визначальним фактором зменшення чисельності населення є природне скорочення. Упродовж 2019 року чисельність наявного населення області за рахунок природного скорочення зменшилась на 12,1 тис. осіб, за рахунок міграційного скорочення – на 2,1 тис. осіб. У області в 2019 році народилось живими 7,6 тис. осіб та померло 19,7 тис. осіб; приїхали 18,2 тис. осіб та виїхали 20,3 тис. осіб.

Статева структура населення області характеризується стабільною перевагою жінок над чоловіками. Станом на 01.01.2020 кількість жінок становила 643,2 тис. осіб (54,1% від загальної кількості постійного населення), чоловіків – 545,3 тис. осіб (45,9%). Загальноукраїнський показник складав: жінки – 53,6%, чоловіки – 46,4%.

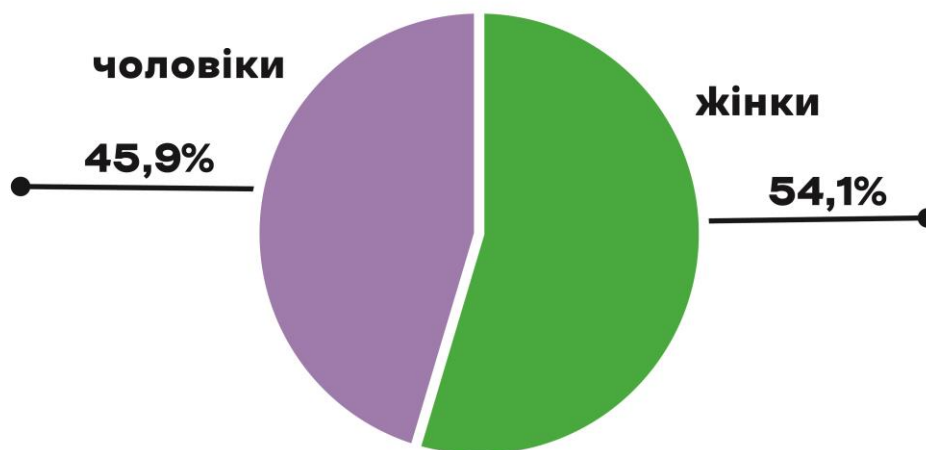

Рис. 5 Розподіл постійного населення Черкаської області за статтю (станом на 01.01.2020)

У 2019 році середній вік населення Черкаської області був одним з найвищих серед регіонів України (43,2 роки проти середньоукраїнського 41,8 років), більшим він був тільки в Сумській (43,5 роки), Чернігівській (43,9 років), Луганській (46,5 років) та Донецькій (45,6 років) областях.

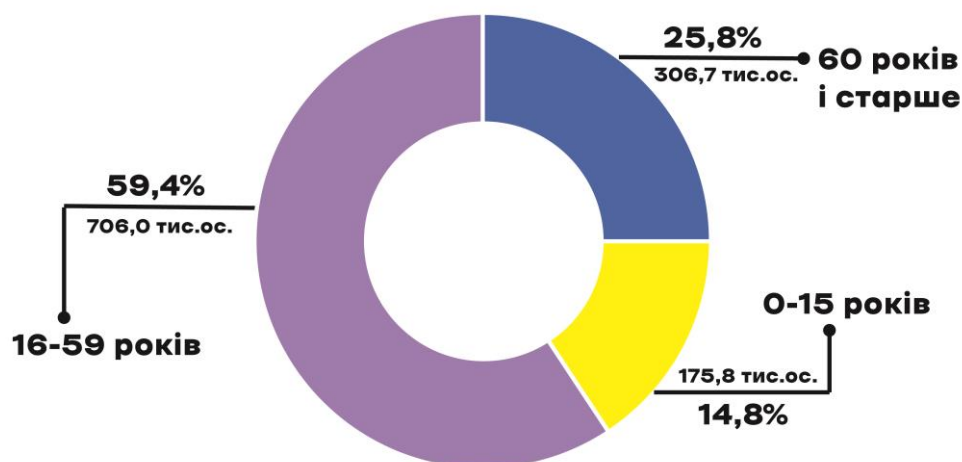

Рис. 6 Розподіл постійного населення Черкаської області за окремими віковими групами (станом на 01.01.2020)

Рівень зайнятості населення у віці 15 – 70 років зменшився з 59,9% у 2013 році до 59,3% (531,8 тис. осіб) у 2019 році (середньоукраїнський показник – 58,2%).

Рівень безробіття населення у віці 15 – 70 років за методологією Міжнародної організації праці в цілому по області за останні роки зменшився на 0,6% (з 8,9% у 2013 році до 8,3% у 2019 році).

3.4. Інфраструктура

Транспортна інфраструктура

По території області проходять міжнародні автомобільні транспортні коридори: «Критський №9» (співпадає з автомобільною дорогою М-05 (Е-95) Київ – Одеса); «Балтійське море – Чорне море», (співпадає з автомобільними дорогами М-05 Київ – Одеса і М-12 Стрий – Тернопіль – Кропивницький – Знам'янка).

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ

АВТОМОБІЛЬНІ ДОРОГИ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- МІЖНАРОДНІ АВТОМОБІЛЬНІ ДОРОГИ
- НАЦІОНАЛЬНІ АВТОМОБІЛЬНІ ДОРОГИ
- РЕГІОНАЛЬНІ АВТОМОБІЛЬНІ ДОРОГИ
- ТЕРИТОРІАЛЬНІ АВТОМОБІЛЬНІ ДОРОГИ

Рис. 7 Карта автомобільних доріг Черкаської області

Показник щільності автомобільних доріг в Черкаській області становить 0,29 км на 1 кв. км площі, що набагато менше, ніж у європейських країнах (у Німеччині – 2,0, у Франції – 1,46, у Польщі – 1,15), але більше, ніж в середньому по Україні (0,28 км на 1 кв. км площі).

Станом на 01.01.2020 протяжність вулично-дорожньої мережі Черкаської області становить 19267,95 км, із них: 13143,8 км – балансова протяжність вулиць та доріг комунальної власності в населених пунктах, 1750,2 км – дороги державного значення, 4373,95 км – дороги місцевого значення.

Автомобільні дороги державного значення поділяються на: міжнародні автодороги (194,9 км); національні автодороги (454,3 км); регіональні автодороги (283,1 км); територіальні автодороги (817,9 км).

Наявна дорожня інфраструктура перебуває у незадовільному стані. Основними проблемами доріг загального користування на даний час є природне старіння органічних в'язучих (бітумів) та збільшення руху великогазових транспортних засобів, фактична маса яких перевищує встановлені нормативи.

Так, із загальної протяжності доріг державного значення (1750,2 км): втратили

несучу спроможність – 187 км; не відповідають нормативним показникам по рівності – 421,5 км; не відповідають сучасним нормативним вимогам із забезпечення безпеки руху і комфортності перевезень та мають деформації покриття – 877 км.

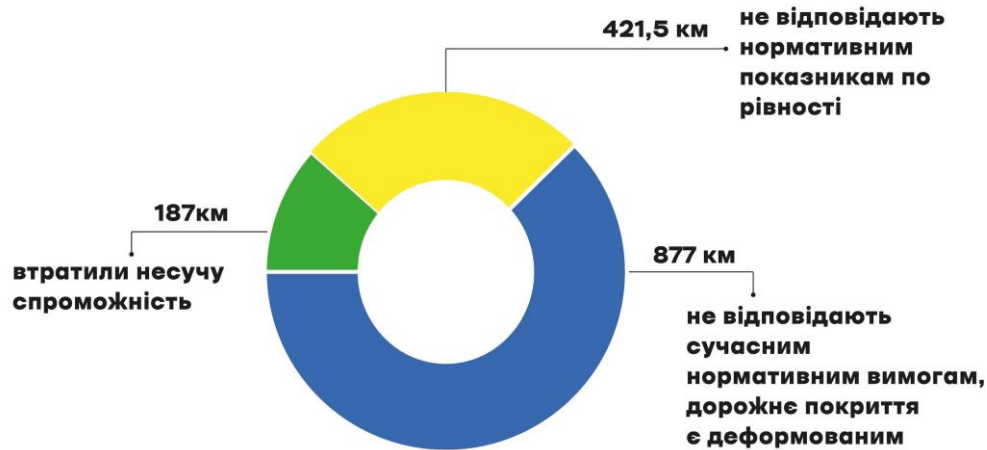

Рис. 8 Характеристика доріг державного значення в області, км (станом на 01.01.2020)

Станом на 01.01.2020 послуги з пасажирських перевезень в області надавали 25 підприємств та 60 приватних підприємців, які обслуговували 529 маршрутів.

Пасажири мають можливість скористатись послугами 1 автовокзалу, 25 автостанцій, а також 2880 посадочними майданчиками, які розташовані на території сільських населених пунктів та вздовж автобусних маршрутів загального користування.

Станом на 01.01.2020 34 сільські населені пункти не мають автобусного сполучення з районними центрами (4,2%).

На території області послуги залізничного транспорту надають Шевченківська дирекція залізничних перевезень Одеської залізниці та Козятинська і Дарницька дирекції залізничних перевезень Південно-Західної залізниці. Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування становить 649,5 км (в т. ч. електрифіковані – 145 км, неелектрифіковані - 504,5 км).

На території області розташовано 3 залізничних вокзали (ім. Т. Г. Шевченка, Черкаси, Христинівка), 30 лінійних станцій, а також 80 посадочних платформ.

В регіоні проходить 150 кілометрів експлуатаційних річкових судноплавних шляхів. Проте з 1996 року регулярні пасажирські перевезення річковим транспортом було призупинено.

На даний момент Черкаський аеропорт має статус міжнародного (міжнародний пункт пропуску). Проте останній раз він приймав пасажирів з регулярних рейсів у 1995 році.

Протягом останніх років аеропорт приймав виключно чартерні рейси та використовувався для проведення фестивалів малої авіації, різних автошоу та виставкових заходів.

Енергетична сфера

Основними енергогенеруючими підприємствами області є:

- ВП «Черкаська ТЕЦ» ПрАТ «Черкаське хімволокно» (середньорічний обсяг виробництва електроенергії – 840,3 млн кВт/год, або 51,5% від загальнорічного виробництва в області, та теплової енергії – 1 млн Гкал);
- Філія «Канівська ГЕС» ПрАТ «Укргідроенерго» (середньорічне виробництво електроенергії становить 709,3 млн кВт/год, або 43,5% від загальнорічного виробництва в області).

Фактичне виробництво електроенергії за 2019 рік у Черкаській області склало 1 млрд 494,8 млн кВт/год (з них 93,5% припадало на Канівську ГЕС та Черкаську ТЕЦ).

Рис. 9 Карта розташування енергогенеруючих потужностей Черкаської області

Протягом 2013 - 2019 років у Черкаській області споживання електроенергії приблизно у 1,5 - 2 рази перевищувало виробництво. Так, у 2019 році було спожито 2,92 млрд кВт/год електроенергії, в той час як вироблено - лише 1,49 млрд кВт/год. Це означає, що Черкаська область є енергодефіцитним регіоном.

Щодо альтернативних джерел енергії, у Черкаській області діє 12 малих гідроелектростанцій, 16 сонячних електростанцій, 7 когенераційних установок.

Житлово-комунальне господарство

У Черкаській області послуги з централізованого теплопостачання надають 15 підприємств теплоенергетики.

Працює 144 котельні, 85% яких працює на природному газі.

Протяжність теплових мереж у двохтрубному обчисленні становить 396,21 км.

Втрати в магістралях теплових мереж становлять 13%. Загальна зношеність теплових мереж в області становить 32%.

Протяжність водопровідних мереж області, що обслуговуються комунальними підприємствами, складає 2649,95 км, з яких в аварійному стані перебуває 779,43 км (29%).

Водопостачання в більшості населених пунктів здійснюється з підземних джерел; в містах Звенигородка, Корсунь–Шевченківський – з відкритих водосховищ; в містах Черкаси, Умань – змішані системи водопостачання.

Через відсутність необхідних сучасних комплексів очистки питної води у 8 населених пунктах області (*в містах Ватутіне, Городище, Кам'янка, Тальне, Чигирин та смт Катеринопіль, Маньківка та Чорнобай*) комунальними водогонами продовжується подача питної води з відхиленнями від гігієнічних нормативів за показником загальної жорсткості та вмістом заліза, але заходи щодо покращення цього становища не виконуються або виконуються частково, у зв'язку з великими фінансовими затратами на їх реалізацію.

Протяжність каналізаційних мереж області складає 1091,03 км, з яких в аварійному стані перебувають 351,19 км (32%).

Установлена пропускна спроможність очисних споруд за добу по містах і районах складає 400,1 тис. куб. м/добу.

Загальний житловий фонд області становить 34780,7 тис. кв. м, у тому числі: міський житловий фонд – 16729,5 тис. кв. м, сільський – 18051,2 тис. кв. м.

На сьогодні в області зареєстровано 937 об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), що становить 26% від загальної кількості багатоповерхових будинків, що знаходяться в комунальній власності.

Станом на 01.01.2020 роздільне збирання твердих побутових відходів (*встановлення спеціалізованих контейнерів для роздільного збирання побутових відходів на майданчиках для збору побутового сміття біля житлової забудови*) впроваджене у:

- містах: Черкаси, Канів, Сміла, Ватутіне, Умань, Золотоноша, Звенигородка, Кам'янка, Монастирище, Корсунь-Шевченківський, Чигирин;

- смт Драбів, Чорнобай, Маньківка;

- селах: Мліїв Городищенського району; Благодатне, Деньги, Ковтуни Кедина Гора, Привітне, Подільське, Нова Дмитрівка, Коробівка Золотоніського району; с. Тимошівка Кам'янського району; Степанці, Ліпляве, Хмільна, Копіювата Канівського району; Іваньки, Березівка, Крачківка Маньківського району; Хутори, Руська Поляна, Червона Слобода, Дубіївка, Яснозір'я, Вергуни, Геронимівка, Сагунівка, Степанки, Хацьки, Бузуків Черкаського району; Лукашівка Чорнобаївського району; Балаклея Смілянського району; Дубова Уманського району; Топилівка Чигиринського району.

Загальна протяжність існуючих мереж вуличного освітлення в області становить 8200,996 км.

Будівництво

В області працюють 708 будівельних підприємств. У 2013 – 2019 роках підприємствами області виконано будівельних робіт на 8780,3 млн грн і введено в експлуатацію 15007 об'єктів.

У 2019 році 51,8% (1075,3 млн грн) загальнообласного обсягу робіт виконано підприємствами м. Черкаси.

У 2019 році обсяг введеного в експлуатацію житла склав 172,8 тис. кв. м загальної площі житлових будівель (нове будівництво). При цьому у містах Черкаси та Умань прийнято в експлуатацію 59,6% від загального обсягу житла.

Обсяг прийнятого в експлуатацію житла у міських поселеннях становив 133,0 тис. кв. м, або 77% від загального обсягу, у сільській місцевості – 39,8 тис. кв. м (23%).

Серед регіонів України, що є регіонами-сусідами та окремими регіонами, що належать до однієї з Черкаською областю типології (Київська, Вінницька, Житомирська, Полтавська, Рівненська, Хмельницька, Кіровоградська області), за темпами введення в експлуатацію загальної площі житла (нове будівництво) у 2019 році (131,7%) регіон посідає 3 місце після Кіровоградської (148,6%) та Житомирської (133,8%) областей та випереджає Вінницьку (128,3%), Київську (120,8%), Рівненську (110,2%), Полтавську (107,1%) та Хмельницьку (99,6%) області.

Освіта і наука

Наприкінці 2019 року загальна кількість закладів освіти нараховувала 1336 одиниць. Із них: 8 закладів вищої, 21 фахової передвищої, 21 професійної (професійно-технічної) освіти, 580 загальноосвітніх, 51 позашкільний, 22 інтернатних та 633 заклади дошкільної освіти.

В області на початок 2020 року функціонувало 633 заклади дошкільної освіти (ЗДО), із них 206 навчально-виховних комплексів “Загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад” (НВК) (у містах – 15, селах – 191), де здобувають дошкільну освіту 38941 дитина дошкільного віку. Діє 5 ЗДО приватної форми власності. Усіма формами дошкільної освіти (а саме ЗДО, НВК, соціально-педагогічним патронажем) охоплено 99% дітей області.

Кількість закладів загальної середньої освіти у 2019 році склала 580 (із них функціонувало – 556), в яких навчалось 116,3 тис. учнів.

Через відсутність учнівського контингенту у 2013 – 2019 роках ліквідовано 35 шкіл (у 2019 році – 8 шкіл), призупинили свою діяльність - 24 школи (у 2019 році – 4 школи та 2 філії).

В області функціонує 15 освітніх округів, де в опорних закладах освіти створена відповідна навчально-технічна база. Протягом 2013 - 2019 років в області створено 19 опорних навчальних закладів та 46 філій.

Заклади освіти області 100-відсотково підключені до мережі Інтернет.

Підвезення учнів до місць навчання і додому забезпечують 224 шкільні автобуси.

Станом на 01.01.2020 кількість учнів, охоплених підвезенням, становила 11359, у тому числі шкільними автобусами – 10075 учнів (88,7%). Організованим підвезенням охоплено 100% від потреби учнів сільської місцевості.

Мережа закладів позашкільної освіти у 2019 році становила 51 (охоплено 35,5% дітей). Також функціонувало 22 інтернатні заклади освіти.

У області проводиться робота щодо розвитку інклюзивної освіти. Інклюзивну форму навчання забезпечують 209 закладів освіти.

У 2019 році професійна (*професійно-технічна*) освіта області представлена 21 державним закладом професійної (*професійно-технічної*) освіти (у т. ч. 2 навчальні центри при установах виконання покарань). Підготовка кваліфікованих робітників проводилась за 109 професіями у різних комбінаціях. Відсоток працевлаштування коливається у межах 98 – 99%.

У 2019 році в області функціонувало 8 закладів вищої та 21 заклад фахової передвищої освіти.

У 2019 році кількість випускників складала: закладів вищої освіти - 10528 осіб, закладів фахової передвищої освіти - 3350 осіб.

У 2019/2020 навчальному році у закладах вищої освіти навчається - 30400 осіб, закладів фахової передвищої освіти - 9653 особи (всього - 40053 особи).

За період 2013 - 2018 років спостерігалася тенденція збільшення витрат на виконання наукових досліджень і розробок (98,6 млн грн у 2018 році проти 57,5 млн грн у 2013 році, а пік був у 2016 році - 118,4 млн грн). Проте існує проблема зменшення кадрового потенціалу. За 3 роки кількість працівників, що задіяні у виконанні наукових досліджень і розробок, зменшилась на 13,3% (якщо у 2016 році таких працівників було 780, то у 2018 році - вже 676).

Охорона здоров'я

Медична допомога населенню області в 2019 році надавалась у 272 лікувально-профілактичних закладах та їх відокремлених структурних підрозділах, з них 248 установ надавали амбулаторно-поліклінічну допомогу. Функціонувало 515 фельдшерсько-акушерських і фельдшерських пунктів.

Станом на 01.01.2020 організовані і активно діяли 35 закладів, які надають первинну медичну допомогу, з них: 33 центри первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД), в складі яких функціонували 199 лікарських амбулаторій, та 2 амбулаторії об'єднаних територіальних громад.

В області проводиться послідовна робота щодо розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах загальної практики – сімейної медицини (ЗПСМ). Кількість лікарських амбулаторій з базовими амбулаторіями ЗПСМ збільшилась з 116 у 2013 році до 201 у 2019 році. Питома вага населення, охопленого медичною допомогою на засадах ЗПСМ, становила 80,6% у 2019 році.

В області функціонує комунальна установа «Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф Черкаської обласної ради», окрема та єдина юридична особа, яка відповідає за догоспітальний етап екстреної медичної допомоги в області. До її складу входить 5 станцій швидкої медичної допомоги (ШМД) – філій Центру: Черкаська, Смілянська, Уманська, Лівобережна і Звенигородська.

У 2019 році в Центрі функціонувала 101 бригада ШМД. Забезпеченість бригадами ШМД в середньому по області становить 0,8 на 10 тис. населення (при нормативі 1,0). Навантаженість бригад – в межах нормативного і становить 5,8 виїздів за добу.

Впроваджується проект з будівництва головного корпусу Центру з відкриттям єдиної оперативної диспетчерської служби області.

Впродовж 2013 – 2019 років в області активно розвивалася служба гемодіалізу. Так, за вказаний період кількість діалітичних апаратів збільшилася на 46 одиниць і на кінець 2019 року складала 76.

У 2017 році була розпочата реалізація проекту створення мережі профілактичних скринінгових центрів «Здоров'я жінки». Станом на 01.01.2020 в області створені та функціонують профілактичні скринінгові центри «Здоров'я жінки» у 5 закладах охорони здоров'я.

05.03.2019 відбулося відкриття ангіографічної операційної комунального некомерційного підприємства «Черкаський обласний кардіологічний центр Черкаської обласної ради».

У 2019 році проведено 1 аутотрансплантацію кісткового мозку в умовах центру високодозової хіміотерапії з трансплантацією аутологічних гемопоетичних стовбурових клітин периферичної крові комунального некомерційного підприємства «Черкаський обласний онкологічний диспансер Черкаської обласної ради».

Створено КНП «Черкаський обласний центр громадського здоров'я» шляхом об'єднання обласного центру профілактики та боротьби зі СНІДом з обласним центром здоров'я.

Дефіцит лікарських кадрів у 2019 році нараховував 1510 осіб. Укомплектованість усіх штатних посад лікарів фізичними особами становила у 2019 році 72,62%, що є недостатнім для якісного надання медичних послуг населенню.

Показник загальної захворюваності на 10 тис. населення зменшився з 19295,2 у 2013 році до 16146,6 у 2019 році (на 16,3%). Перше рангове місце в структурі загальної захворюваності стало займають хвороби системи кровообігу, друге – хвороби органів дихання, третє – хвороби органів травлення.

Сфера культури

На кінець 2019 року в галузі культури області діяло:

- 1) 720 бібліотек;
- 2) 724 будинки культури, клубів, центрів культури і дозвілля;
- 3) 42 початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади;
- 4) 2 вищі мистецькі навчальні заклади I-II рівнів акредитації;
- 5) 2 театри, які мають статус «академічний» (Черкаський академічний обласний український музично-драматичний театр імені Т. Г.Шевченка, Черкаський академічний театр ляльок);
- 6) 2 концертні заклади (Черкаська обласна філармонія, комунальний заклад «Об'єднання художніх колективів»);
- 7) 10 об'єктів кінопоказу.

На державному обліку в області перебувають 9 078 пам'яток. З них: 7 169 пам'яток археології, 1 552 – історії, 184 – архітектури, 173 – монументального мистецтва. Статус національних із зазначеної кількості мають 93 пам'ятки, решта – мають категорію пам'яток місцевого значення.

На території Черкащини найвизначніші пам'ятки об'єднані у 7 історико-культурних та 1 історико-архітектурний заповідників, з них статус національного мають 3 заповідники (Національний заповідник «Батьківщина

Тараса Шевченка», Шевченківський національний заповідник, Національний історико-культурний заповідник «Чигирин»), статус державного – 5 заповідників (Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура», Державний історико-культурний заповідник «Трахтемирів», Кам'янський державний історико-культурний заповідник, Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник, Державний історико-архітектурний заповідник «Стара Умань»). Всього на території України створено 53 заповідники.

У місті Умань знаходиться могила цадика Нахмана з Брацлава, родоначальника хасидизму (релігійної течії іудаїзму, що виникла у 18 ст. на Україні), яку, згідно з його заповітом, на свято Рош-га-шана (нового року) відвідують брацлавські хасиди з усього світу.

У селі Вільховець Звенигородського району знаходиться садиба-музей Героя України В'ячеслава Чорновола (народного депутата України та очільника «Народного Руху України»), створена відповідно до постанови Верховної Ради України від 28.11.2002 № 258 «Про вшанування пам'яті Героя України В. М. Чорновола».

З унікальними пам'ятниками давнини та цікавими експонатами на Черкащині можна ознайомитись у 61 музеї державної форми власності (із них: музеїв – 30, відділів – 26, філій – 3, секторів – 2), 123 громадських музейних закладах (із них: музеїв – 72, музейних кімнат – 51).

Соціальна сфера

Станом на 01.01.2020 в області соціальні послуги надавали 14 інтернатних установ, 29 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) та 8 Центрів надання соціальних послуг.

Станом на 01.01.2020 своє право на різні види державної соціальної допомоги реалізувало 279 тис. сімей. Загальна сума нарахувань різних видів державних соціальних допомог протягом 2019 року склала 3404,0 млн грн.

Показник охоплення сімейним вихованням дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, становив 92,0% у 2019 році.

Співвідношення кількості пенсіонерів до 100 застрахованих осіб у 2019 році становило 120 (тобто 100 застрахованих осіб утримують 120 пенсіонера).

У 2019 році в області функціонувало 38 дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ), в яких займалося 11,6 тис. дітей.

У 2019 році кількість молодіжних громадських організацій з напрямку розвитку молодіжної політики в області становила 59.

3.5. Економіка та підприємництво

Основним показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, є валовий регіональний продукт (ВРП) - вартість товарів та послуг, виготовлених регіоном для кінцевого споживання. ВРП формується як сума валових доданих вартостей (ВДВ) за видами економічної діяльності.

Структура ВДВ Черкаської області у 2018 році:
- промисловість (23,8%);

- сільське, лісове та рибне господарство (23,2%);
- оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (14,2%);
- операції з нерухомим майном (7,6%);
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (6,8%);
- будівництво (1,3%);
- інші галузі (23,1%).

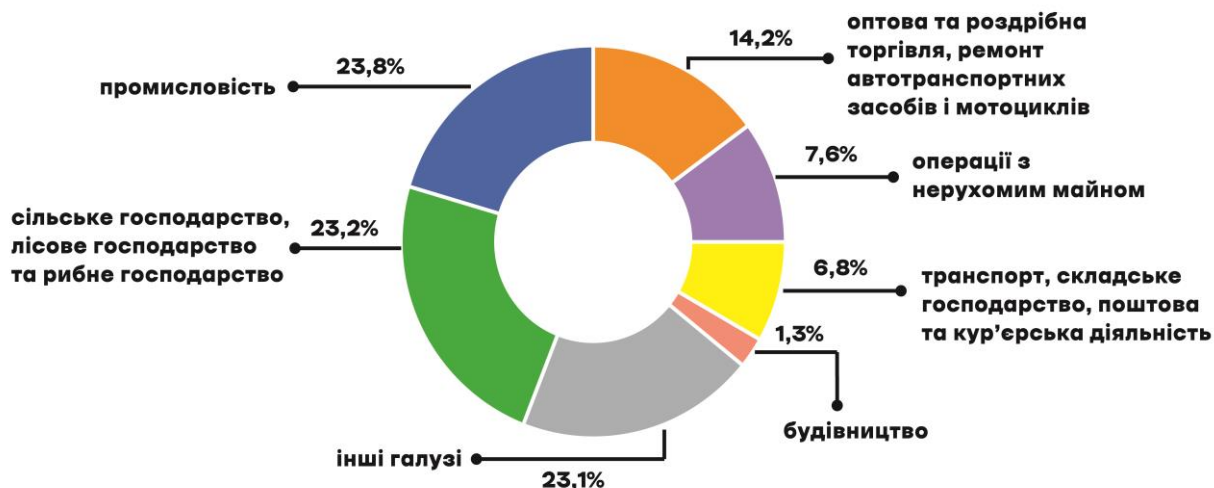

Рис. 10 Структура валової доданої вартості Черкаської області (2018 рік)

Обсяг валового регіонального продукту області у 2018 році (у фактичних цінах) становив 93,3 млрд грн. Його частка у загальнодержавних обсягах валового внутрішнього продукту зростає з 2,2% у 2013 році до 2,6% у 2018 році. У розрахунку на одну особу населення обсяги валового регіонального продукту становили 76,9 тис. грн (у фактичних цінах).

У 2018 році обсяги валового регіонального продукту збільшились в порівнянні з попереднім роком на 8,6% (у порівняних цінах) (по Україні забезпечено приріст на 3,4%).

За темпами зростання валового регіонального продукту область за підсумками 2018 року займала 1 місце.

Промисловість

Промисловість Черкащини представлена понад 400 підприємствами.

У 2019 році обсяг реалізованої промислової продукції становив 73,8 млрд грн, що становить 3,0% від загальнодержавних обсягів (10 місце серед регіонів України).

Основа промисловості області становлять такі галузі:

- виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (56,6% від загального обсягу реалізованої промислової продукції у 2019 році);
- виробництво хімічних речовин та хімічної продукції (7,9% у 2019 році);
- постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (11,9% у 2019 році);
- виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (5,0% у 2019 році);

- машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування (4,9% у 2019 році);
- інші галузі (13,7% у 2019 році).

Так, харчова промисловість представлена понад 80 основними підприємствами. У 2019 році підприємства з виробництва харчових продуктів та напоїв виробили та реалізували продукції на 41,7 млрд грн (8% від загального обсягу реалізації харчових продуктів та напоїв по Україні).

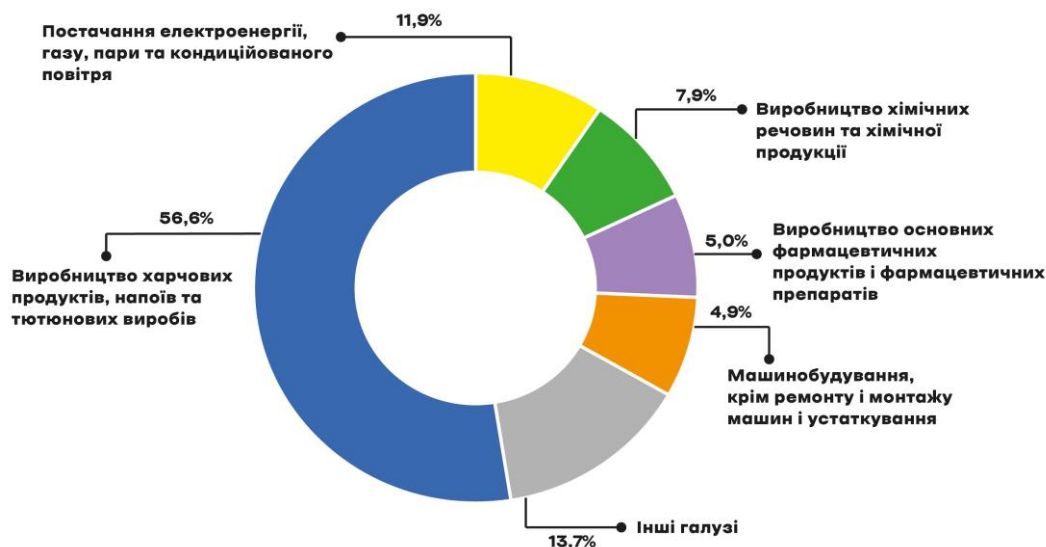

Рис. 11 Структура промислового виробництва Черкаської області у 2019 році (% від загального обсягу реалізованої промислової продукції)

Галузь виробництва хімічних речовин і хімічної продукції включає 17 підприємств. У 2018 році галузь вийшла з тривалого періоду спаду виробництва, який спостерігався протягом 2013 – 2017 років (за цей період темпи виробництва продукції у галузі зменшилися з 91,1% до 65,6%). За підсумками 2019 року темп виробництва у галузі становив 116,4% завдяки збільшенню виробництва на ПрАТ “Азот” (у 2019 році темп виробництва на підприємстві становить 126,6% у порівнянні з 2018 роком).

Галузь машинобудування включає 25 підприємств. У 2019 році підприємствами галузі реалізовано продукції на суму 3,6 млрд грн. На автомобілебудівних підприємствах області зібрано 411 автобусів та 128 вантажівок, що у загальнодержавних обсягах виробництва становить відповідно 50,4% та понад 90%.

Крім того, в області представлені такі галузі промисловості: виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів; виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність; виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції; текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів; металургійна промисловість; добувна промисловість і розроблення кар’єрів.

Зростає інноваційна діяльність промислових підприємств. За 5 років зросла частка підприємств, які займаються інноваціями (з 15% у 2013 році до 24,4% у 2017 році). Кількість впроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах зросла удвічі за 2 роки (15 нових процесів у 2015 році, 30 у 2017 році).

У 4,4 рази збільшились витрати на інноваційну діяльність підприємств (з 28,6 млн грн у 2013 році до 124,7 млн грн у 2017 році). Слід зазначити, що основним джерелом фінансування інноваційної діяльності є власні кошти підприємств.

Промисловими підприємствами, що активно впроваджували у виробництво нові технологічні процеси та розширювали номенклатури виробів, у 2019 році були: ПрАТ “Черкаський шовковий комбінат”, ПАТ “Черкаський автобус”, ПрАТ “Азот”, ТОВ “Черкасиелеватормаш”, ТОВ “Фабрика агрохімікатів”, ТОВ “Магнітприлад” (м. Канів), ПП “Уманська швейна фабрика”, ПрАТ “Технолог” (м. Умань) та ПрАТ “Світ меблів Україна” (Уманський район).

Високий ступінь зношеності основних фондів у промисловості (від 40% до 90%) призводить до зниження конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Водночас, на території Черкащини залишається значна кількість незадіяних площ, які можуть бути потенційним резервом для нарощування промислового потенціалу області.

Агропромисловий комплекс

В області здійснюють виробничу діяльність: 598 сільськогосподарських підприємств, 1306 фермерських господарств, близько 201 тис. особистих селянських господарств, понад 16 тис. зареєстрованих одноосібників, що оподатковуються.

У 2019 році виробництво валової сільськогосподарської продукції в області склало 15,9 млрд грн.

Частка області у загальному виробництві продукції сільського господарства у 2019 році склала 5,8% (5 місце серед областей України).

Продукція сільського господарства у розрахунку на одну особу у 2018 році становила 13,4 тис. гривень (2 місце серед областей України).

У 2019 році забезпечено продовольчу безпеку населення. Виробництво продовольчого зерна перевищувало його потребу у споживанні у 3,8 рази, картоплі – у 5,4 разів, овочів – у 2,6 разів, олії – у 10,6 разів, м'яса – у 4,4 рази, молока – у 1,1 рази, яєць – у 2,9 рази.

Станом на 01.01.2020 в області зареєстровано 128 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (в т. ч. 52 - в рамках проекту «Створення регіонального навчально-практичного Центру розвитку багатофункціональних кооперативів» (грантова програма ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні»). У 2019 році створено 2 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативи.

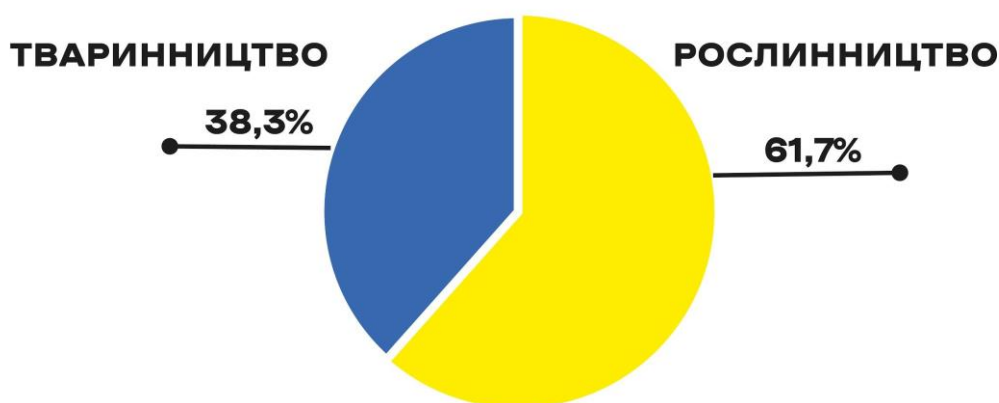

Рис. 12 Структура сільського господарства Черкаської області у 2019 році (% до загального обсягу валової сільськогосподарської продукції)

Галузь рослинництва є основною складовою сільськогосподарського виробництва Черкаської області, її питома вага в загальному обсязі у 2019 році складала 61,7% (4,9% від загальнодержавного обсягу).

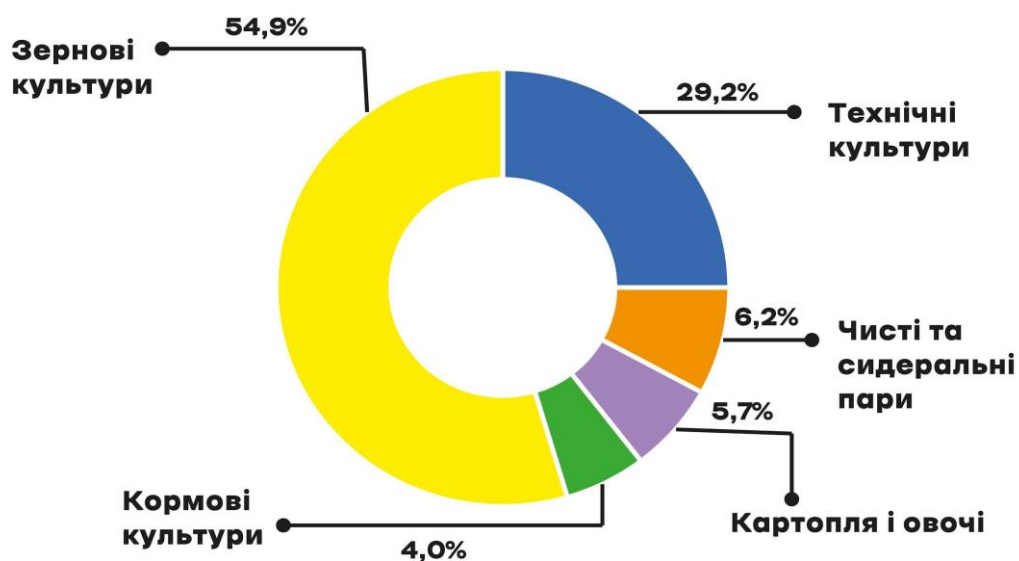

Рис. 13 Рослинництво Черкаської області (структура посівів у 2019 році)

Структура посівів у 2019 році була наступна:

- зернові культури - 54,9%;
- технічні культури - 29,2%;
- кормові культури - 4,0%;
- картопля і овочі - 5,7%;
- чисті та сидеральні пари - 6,2%.

У 2019 році Черкащина посідала 1 місце серед областей України за урожайністю зернових і зернобобових культур (69,3 ц/га).

У 2019 році виробництво продукції тваринництва забезпечило 38,3% всієї продукції сільського господарства області (8,5% від загальнодержавного обсягу).

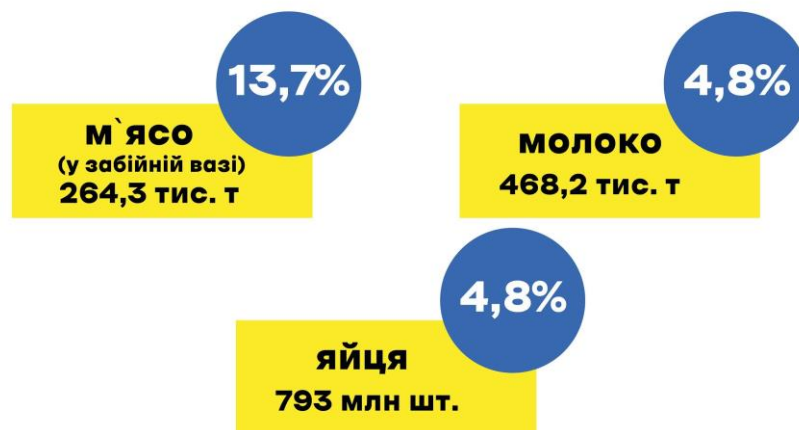

Рис. 14 Виробництво основних видів продукції тваринництва Черкаської області у 2019 році (% до загальнодержавних обсягів)

У 2019 році в регіоні вироблено наступні обсяги основних видів продукції тваринництва:

- м'ясо (у забійній вазі) - 264,3 тис. т (13,7% від загальнодержавних обсягів);
- молоко - 468,2 тис. т (4,8% від загальнодержавних обсягів);
- яйця - 793,0 млн шт. (4,8% від загальнодержавних обсягів).

У 2019 році у всіх категоріях господарств чисельність поголів'я великої рогатої худоби склала 154,2 тис. голів (у т. ч. корів – 70,0 тис. голів), свиней – 293,3 тис. голів, птиці – 25,2 млн голів.

Інвестиційна діяльність

Актуальним проблемним питанням наразі є високий ступінь зношеності основних фондів підприємств, що діють у Черкаській області (зокрема, у промисловості він становить від 40 до 90%). Тому для оновлення основних засобів підприємств необхідні капітальні інвестиції. Такі вкладення спрямовані на зростання виробничих потужностей на новій технологічній основі і відповідно - підвищення продуктивності праці.

У 2019 році у Черкаській області освоєно 11,4 млрд грн капітальних інвестицій (14 місце по Україні). У розрахунку на одну особу населення обсяг капітальних інвестицій становив 9522,7 грн.

Капітальні інвестиції у 2019 році освоєні у види активів:

- будівлі та споруди (нежитлові, житлові, інженерні) - 4,7 млрд грн (41,6%);
- машини, обладнання, інвентар - 4,6 млрд грн (40,0%);
- транспортні засоби – 1,2 млрд грн (10,2%);
- нематеріальні активи - 0,29 млрд грн (2,6%);
- інші - 0,6 млрд грн (5,3%).

За видами економічної діяльності, у 2019 році найбільші обсяги капітальних інвестицій освоєно у:

- сільському, лісовому та рибному господарстві - 31,8%;
- промисловості - 30,6%;
- будівництві - 7,1%;
- оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів – 3,9%;
- інших галузях - 26,6%.

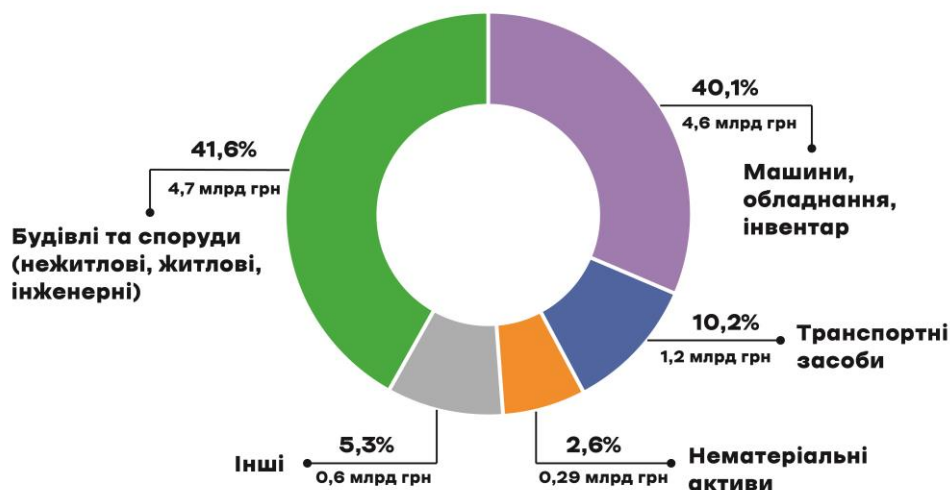

Рис. 15 Основні активи вкладання капітальних інвестицій Черкаської області у 2019 році

Основні джерела фінансування капітальних інвестицій у 2019 році:

- власні кошти підприємств та організацій - 73,1%;
- державний бюджет - 8,8%;
- місцеві бюджети - 8,1%;
- кредити банків та інші позики - 4,3%;
- кошти населення - 3,6%;
- інші джерела - 2,1%.

Обсяг залучених з початку інвестування в економіку області прямих інвестицій (акціонерного капіталу) станом на 01.01.2020 становив 357,2 млн дол. США (або 1,0% від загального обсягу залучених інвестицій в економіку України) та в розрахунку на одну особу населення становив 298,7 дол. США. Прямі іноземні інвестиції надійшли від нерезидентів із 44 країн світу.

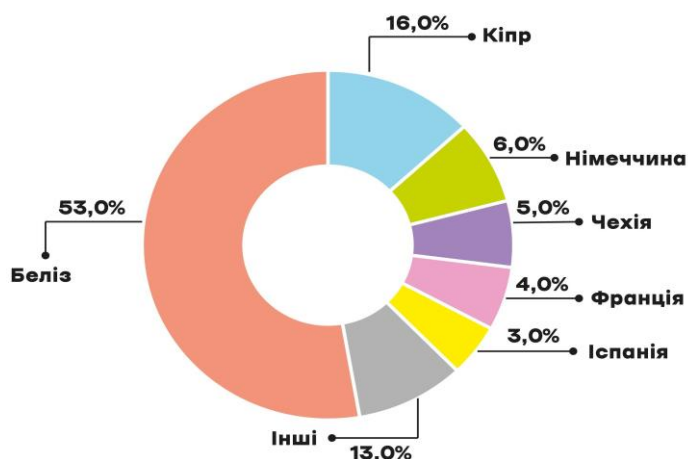

Рис. 16 Географічна структура іноземних інвестицій в економіці області (у % до загального обсягу, станом на 01.01.2020)

До основних країн-інвесторів, на які припадало 87% загального обсягу іноземного капіталу, належали: Беліз – 53%, Кіпр – 16%, Німеччина – 6%, Чехія – 5%, Франція – 4%, Іспанія – 3%.

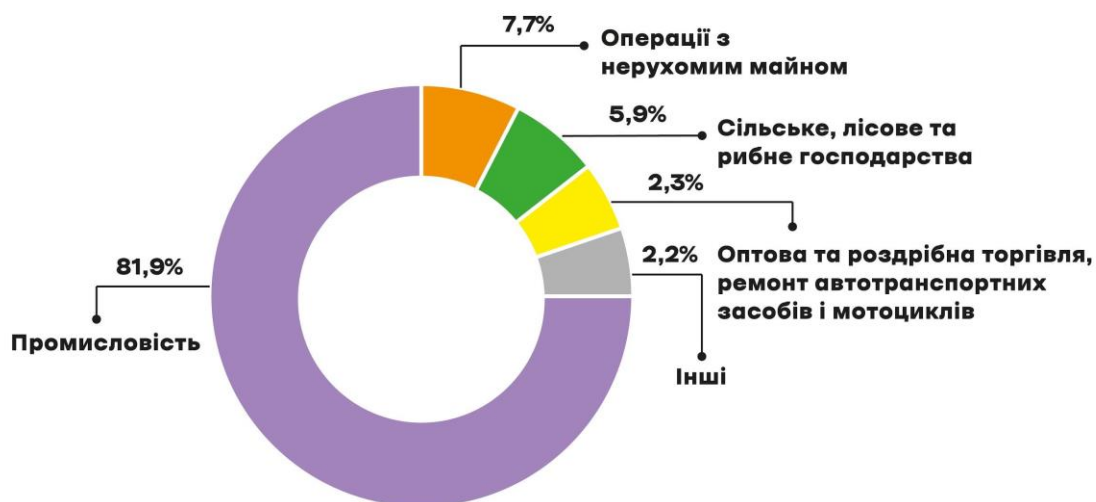

Рис. 17 Галузева структура прямих іноземних інвестицій в економіці області (у % до загального обсягу, станом на 01.01.2020)

Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій у 2019 році було зосереджено:

- на підприємствах промисловості (81,9%);
- на підприємствах та організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном (7,7%);
- на підприємствах сільського, лісового та рибного господарства (5,9%);
- на підприємствах оптової та роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (2,3%);
- інше (2,2%).

Прямі інвестиції підприємств області в економіку країн світу на 01.01.2020 здійснювались до В'єтнаму.

Зовнішньоекономічна діяльність

У структурі зовнішньої торгівлі товарами в Черкаській області у 2019 році експорт був вищим за імпорт (*тобто сальдо було позитивне*). А саме: обсяг експорту становив 863,6 млн дол. США, імпорту – 691,2 млн дол. США (*сальдо +172,4 млн дол. США*).

Зовнішньоторговельні операції з товарами проводились з партнерами із 138 країн світу.

У 2019 році основу товарної структури експорту області складали:

- продукти рослинного походження – 375,7 млн дол. США (43,5%);
- жири та олії тваринного або рослинного походження – 219,9 млн дол. США (25,5%);
- готові харчові продукти – 74,0 млн дол. США (8,6%);
- живі тварини, продукти тваринного походження – 48,0 млн дол. США (5,6%);
- деревина і вироби з деревини – 36,2 млн дол. США (4,2%);
- інша продукція - 109,8 млн дол. США (12,6%).

Рис. 18 Товарна структура експорту Черкаської області у 2019 році

Крайни, до яких найбільше експортувалася продукція Черкаської області у 2019 році:

- Китай (14,1% до загального обсягу експорту);
- Нідерланди (7,5%);
- Німеччина (6%);
- Індія (5,7%);
- Іспанія (5,3%);
- Єгипет (5,2%).

Експорт товарів до країн Європейського Союзу становив 346,5 млн дол. США, або 40,1% від загального обсягу експорту товарів.

У 2019 році в область були імпортовані наступні види продукції:

- мінеральні продукти – 259,8 млн дол. США (37,6%);
- машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 105,8 млн дол. США (15,3%);
- продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 99,1 млн дол. США (14,3%);
- засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 39,2 млн дол. США (5,7%);
- текстильні матеріали та текстильні вироби – 27,7 млн дол. США (4%);
- інша продукція - 159,6 млн дол. США (23,1%).

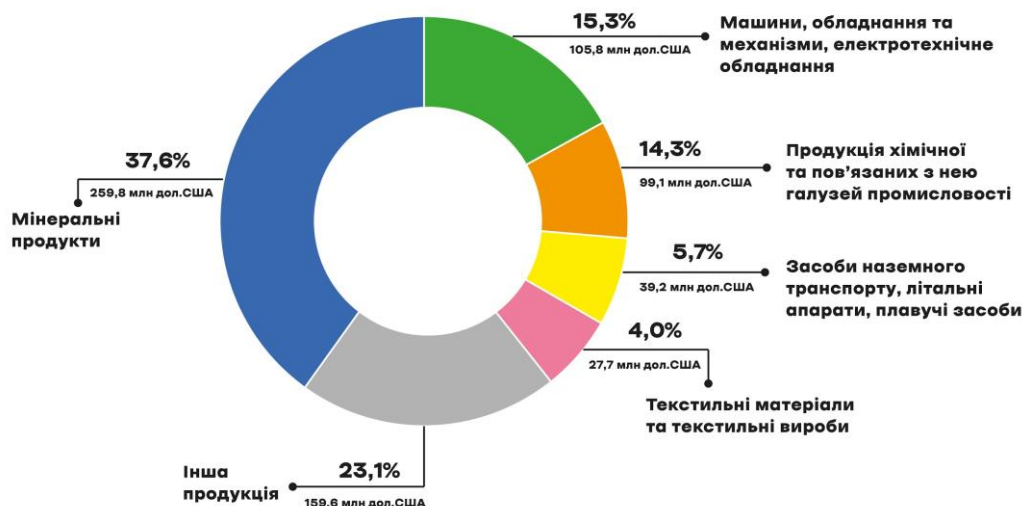

Рис. 19 Товарна структура імпорту Черкаської області у 2019 році

Країни, які найбільше імпортували товарну продукцію в Черкаську область у 2019 році:

- Угорщина (15%);
- Словаччина (12,8%);
- Китай (11,9%);
- Німеччина (10,3%);
- Польща (10,1%).

Імпорт товарів із країн Європейського Союзу становив 436,1 млн дол. США, або 63,1% від загального обсягу.

У 2019 році експорт послуг склав 38,6 млн дол. США, імпорт послуг – 19,99 млн дол. США (сальдо +18,6 млн дол. США). Зовнішньоторговельні операції з послугами проводились з партнерами із 84 країн світу.

Споживчий ринок

Інфраструктура торговельної мережі та ресторанного господарства області налічує понад 10 тис. об'єктів усіх форм власності, з них 73,8% - магазини та аптеки, 15,3% - кіоски та АЗС, 10,9% - заклади ресторанного господарства.

У січні-грудні 2019 року обсяг обороту роздрібною торгівлю області становив 27,1 млрд грн. Роздрібний товарооборот підприємств - юридичних осіб становив 15,1 млрд грн.

У структурі обороту роздрібною торгівлю області у 2019 році частка роздрібного товарообороту підприємств - юридичних осіб становить 55,9%. Частка роздрібного товарообороту фізичних осіб-підприємців, основним видом економічної діяльності яких є роздрібна торгівля, становить 44,1%.

Підприємницька діяльність

У 2018 році підприємства Черкаської області розподілялись наступним чином:

- 11 великих підприємств (0,1% від загальної кількості);
- 474 середніх підприємства (5,2%);
- 8691 мале підприємство (94,7%), з них мікропідприємств - 7533 (або 82,1% від загальної кількості підприємств).

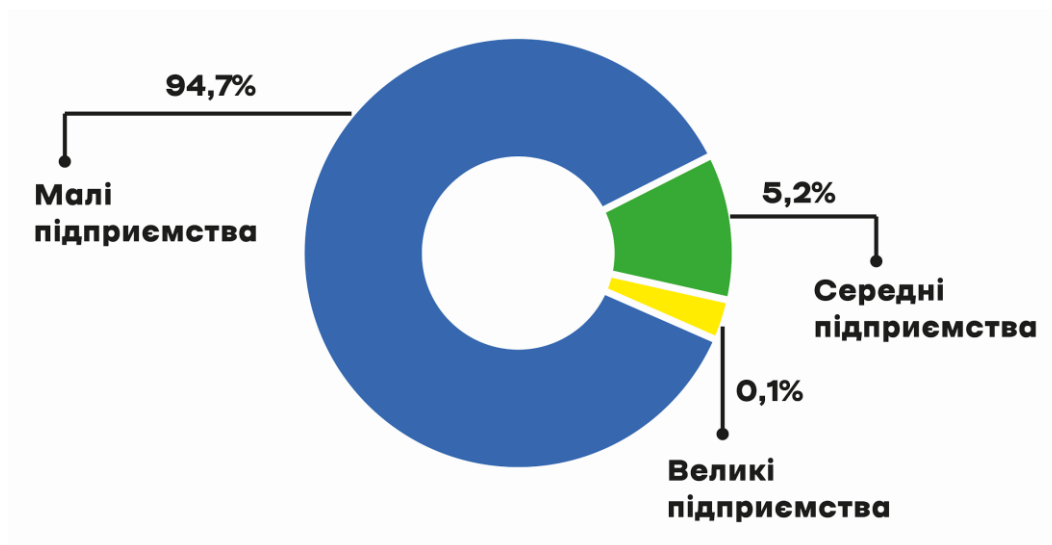

Рис. 20 Питома вага підприємств Черкаської області за їх розмірами у 2018 році

Найбільша кількість зайнятих у 2018 році - на середніх підприємствах (55,7% від загальної кількості працівників на підприємствах). На великих підприємствах було зайнято 12,4% працівників, на малих - 31,9%.

Середня кількість працівників на великих підприємствах складала 1514 осіб, на середніх - 158 осіб, на малих - 5 осіб.

Всього ж на підприємствах області у 2018 році було зайнято 134,4 тис. осіб, з них у малому підприємстві - 43 тис. осіб.

У 2018 році розподіл зайнятих працівників на підприємствах за видами економічної діяльності був наступний:

- промисловість - 38,4% зайнятих (всього 1250 підприємств, або 13,6%);
- сільське, лісове та рибне господарство - 26,6% зайнятих (2222 підприємства, або 24,2%);
- оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів - 13,2% зайнятих (2035 підприємств, або 22,2%);
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність - 4,8% зайнятих (464 підприємства, або 5,1%);
- інші галузі - 17% зайнятих (3205 підприємств, або 34,9%).

У 2018 році частка продукції малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції підприємств становила 22,9% (39,6 млрд грн), великих підприємств - 31,1% (53,9 млрд грн), середніх підприємств - 46% (79,8 млрд грн).

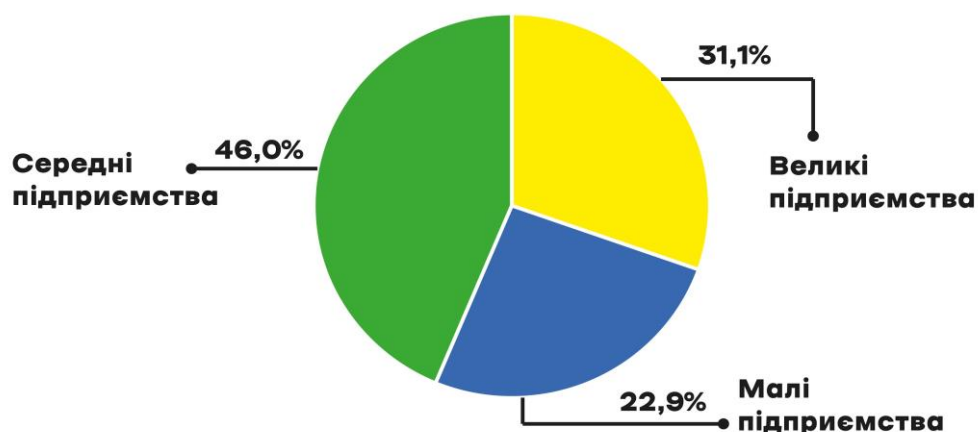

Рис. 21 Обсяг реалізованої продукції підприємств Черкаської області у 2018 році (% до загального обсягу реалізованої продукції)

У розрахунку на 10 тис. наявного населення в Черкаській області у 2018 році припадало 72 малих підприємства (по Україні даний показник склав 80 підприємств).

Туризм

У Черкаській області зареєстровано 259 туристичних фірм, з яких 20 здійснюють діяльність туристичних операторів.

Починаючи з 2016 року, в регіоні відбувається стрімке зростання туристичного потоку. Так, якщо у 2015 році область відвідало 710 тис. туристів, то у 2019 році їх кількість становила 1 млн 363 тис. осіб (збільшення на 92%; також це перевищує показники 2018 року на 8%).

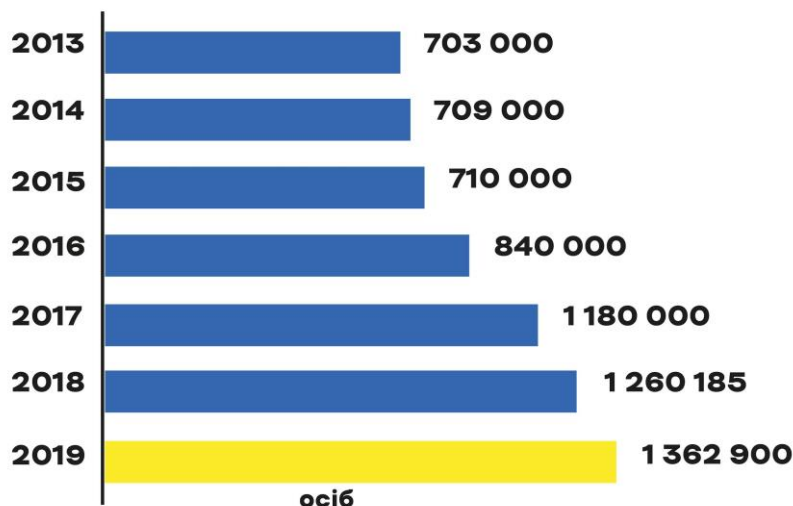

Рис. 22 Туристичний потік Черкаської області у 2013 - 2019 роках

Найвизначнішими туристичними місцями та подіями у Черкаській області є:

- національний дендрологічний парк "Софіївка" та його оновлена частина "Fantasy Park" (м. Умань);
- Національний історико-культурний заповідник "Чигирин" (у т. ч. резиденція Б. Хмельницького та місце маєтку родини Хмельницьких у с. Суботів Чигиринського району, Іллінська церква, 1000-літній дуб Максима Залізняка);

- Національний заповідник “Батьківщина Тараса Шевченка” (с. Моринці, Шевченкове, Будище Звенигородського району);
- Тарасова (Чернеча) гора (місце поховання Т. Шевченка, м. Канів);
- м. Черкаси (зокрема прогулянка на теплоході акваторією Дніпра);
- трипільське поселення у с. Легедзине Тальнівського району;
- урочище “Холодний Яр” (Кам’янський та Чигиринський райони);
- м. Кам’янка (зокрема літературно-меморіальний музей О. С. Пушкіна і П. І. Чайковського, каньйон на р. Тясмин);
- Жашківський кінно-спортивний комплекс;
- гірськолижний спортивно-оздоровчий комплекс “Водяники” (Звенигородський район);
- фестивальний рух (зокрема “Тарасова гора” - найбільший мотофестиваль України, “Трипільська толока” (с. Легедзине, Тальнівський район), міжнародний фестиваль “Jazz Діліжанс” (м. Черкаси).

За кількістю відвідувачів визначено ТОП-3 найпопулярніші туристичні локації регіону у 2019 році:

- Національний дендрологічний парк “Софіївка” у м. Умань – 490 тис. осіб;
- Краєзнавчий музей у м. Черкаси – 133 тис. осіб;
- Об’єкти Національного історико-культурного заповідника “Чигирин” – 126 тис. осіб.

Сума надходжень туристичного збору по області склала 4 млн 727 тис. грн. Цей показник більший у 6,5 разів, ніж у 2018 році (таке збільшення можна пояснити змінами у законодавстві, адже у 2019 році було встановлено нові ставки туристичного збору).

У регіоні функціонують 75 готелів та аналогічних закладів розміщення, 2 туристично-інформаційні центри (м. Канів та Чигиринський район) та 46 сільських зелених садиб.

У 2020 році розроблений та презентований туристичний бренд Черкаської області – «Черкащина – місце сили».

3.6. Фінансово-бюджетна сфера

Протягом 2013-2019 років в області відзначається зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів. Так, якщо у 2013 році мобілізовано доходів у сумі 7201,7 млн грн, то у 2019 році – 16970,4 млн грн, або у 2,4 рази більше.

У 2019 році місцеві бюджети отримали 7923,6 млн грн власних доходів, що у 3,2 рази більше рівня 2013 року.

Рівень дотаційності місцевих бюджетів зменшився з 4,8% у 2015 році до 2,7% у 2019 році.

У структурі доходів місцевих бюджетів за 2019 рік частка бюджету міст обласного значення становила 39,5%, районів – 26,3%, обласного бюджету – 15,1%, бюджету об’єднаних територіальних громад – 19,1%.

Основним джерелом власних надходжень місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб (у 2019 році він становив 4530 млн грн, або 61,2% від загального обсягу власних доходів загального фонду місцевих бюджетів).

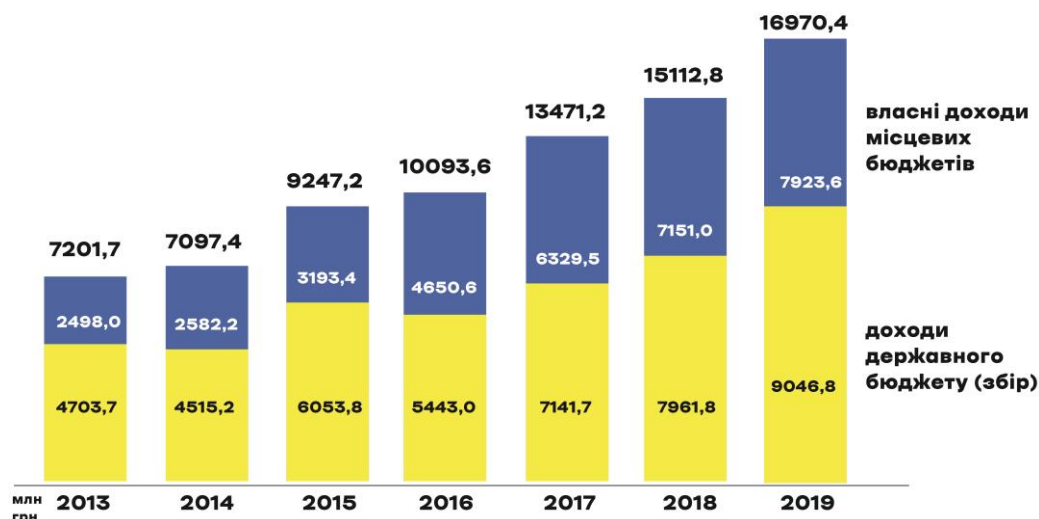

Рис. 23 Динаміка надходження доходів до бюджетів усіх рівнів на території області

У 2015 році в області стартував процес створення об'єднаних територіальних громад. У 2019 році самостійно формували та виконували свої бюджети 53 ОТГ.

Показник обсягу доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу населення по об'єднаних територіальних громадах області зріс з 2245 грн у 2016 році до 4985 грн у 2019 році (у 2,2 рази).

У 2019 році загальний обсяг надходжень до бюджету розвитку місцевих бюджетів області становив 56 млн грн (0,7% у загальній структурі доходів).

Доходи населення зросли з 35,0 млрд грн у 2013 році до 93,0 млрд грн у 2019 році (попередні дані).

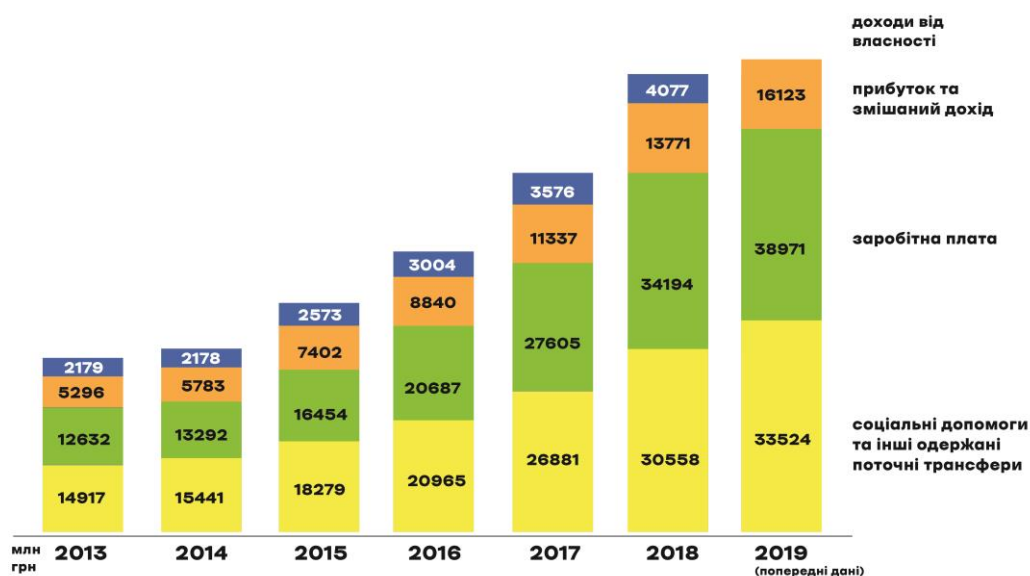

Рис. 24 Структура доходів населення області за 2013 – 2019 роки

Наявний дохід у 2019 році склав 70,5 млрд грн (попередні дані).

У 2019 році наявний дохід населення області у розрахунку на одну особу становив 58808 грн (14 місце серед регіонів України) (попередні дані).

Основним джерелом доходів населення залишається заробітна плата. Середньомісячна заробітна плата, нарахована на одного штатного працівника, у 2019 році становила 8838 грн (14 місце серед регіонів України).

3.7. Екологія

У 2019 році викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел становили 51,8 тис. тонн

Основними забруднювачами атмосферного повітря в Черкаській області залишаються підприємства енергетики, хімічної промисловості та сільського господарства, на які припадає понад 90% викидів усіх забруднюючих речовин. Серед міст та районів, де розташовані підприємства цих галузей, найвищі обсяги викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами спостерігаються у м. Черкаси – 21,2 тис. тонн (41% від викидів стаціонарних джерел по області), Канівський район – 6,5 тис. тонн (12,5% від викидів стаціонарних джерел по області).

У 2019 році найбільші викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря серед підприємств області мали: ВП «Черкаська ТЕЦ» ПрАТ «Черкаське хімволокно» (16,1 тис. тонн), ПрАТ «Миронівська птахофабрика» (6,4 тис. тонн) та ПрАТ «Азот» (4,0 тис. тонн). Всього на дані підприємства припадало 51% від загального обсягу викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел.

У Черкаській області до Переліку 20 об'єктів, які викидають найбільше забруднюючих речовин в атмосферне повітря, віднесено 1 підприємство, а саме – ПрАТ «Черкаське хімволокно».

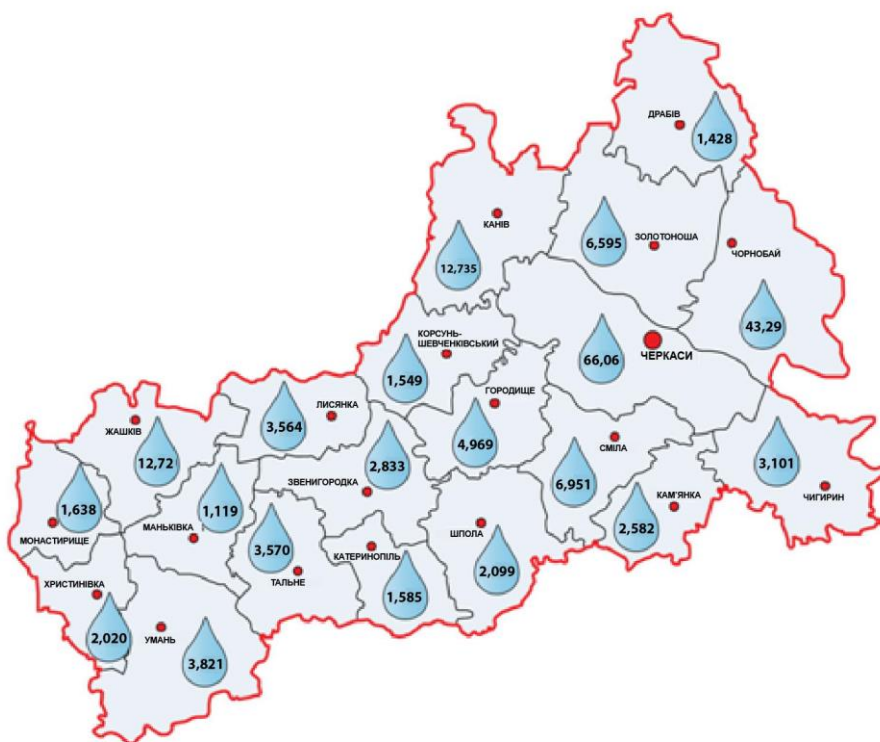

Рис. 25 Розподіл фактичних даних забраної води по області в розрізі районів у 2019 році, млн куб. м

Викиди діоксиду вуглецю (*основного парникового газу*) в атмосферне повітря області у 2019 році становили 2616,8 тис. тонн.

У 2019 році із природних водних об'єктів Черкащини забрано 184,4 млн куб. м води, у тому числі з поверхневих водних джерел – 138,2 млн куб. м, з підземних водних джерел – 46,2 млн куб. м.

Використання води у 2019 році становило 149,7 млн куб. м., в тому числі: на виробничі потреби – 82,79 млн куб. м, побутові потреби – 23,52 млн куб. м, зрошення – 20,71 млн куб. м, інші потреби – 22,68 млн куб. м.

Обсяги скидання зворотних вод у поверхневі водні об'єкти становили 87,6 млн куб. м (з них забруднених зворотних вод - 2,85 млн куб. м). При цьому обсяги скиду у басейн р. Дніпро становили - 70,6 млн куб. м (81%), у басейн р. Південний Буг - 17,0 млн куб. м (19%).

Основними джерелами забруднення водних об'єктів залишаються очисні споруди та каналізаційні мережі виробничих управлінь житлово-комунального господарства. У 5 районних центрах області очисні споруди взагалі відсутні. Це Городище, Драбів, Жашків, Корсунь-Шевченківський та Шпола.

Основними забруднювачами водних об'єктів у 2019 році були КП «Міський водоканал» (м. Золотоноша), Ватутінське КВП «Водоканал», КП «ВодГео» (м. Сміла), Христинівське ВУЖКГ (м. Христинівка).

Загальна площа земель, втрачених протягом 2019 року внаслідок переформування берегів Кременчуцького водосховища в межах Черкаської області, становила 1,1 га. В межах Черкаської області потребують захисту 10 ділянок узбережжя Кременчуцького водосховища загальною протяжністю 43,6 км. Станом на 01.01.2019 на території підприємств області зберігалось 454,8 тис. тонн відходів I – IV класів небезпеки.

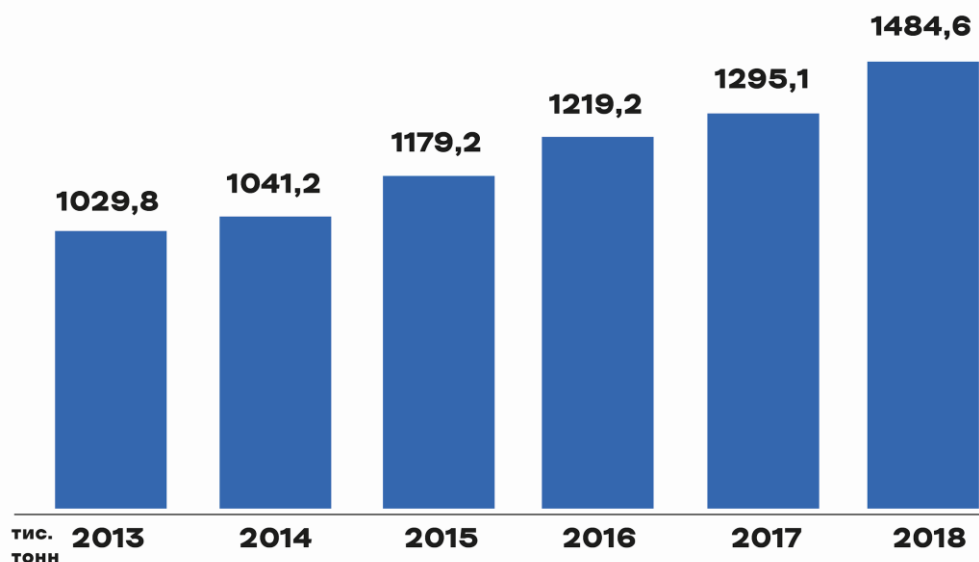

Рис. 26 Обсяги утворення відходів у 2013 – 2018 роках у Черкаській області

У 2018 році в області утворилось 1484,6 тис. тонн відходів I – IV класів небезпеки, з них: 1333,2 тис. тонн від економічної діяльності підприємств і організацій (*промислові відходи*) та 151,4 тис. тонн від домогосподарств.

З 1333,2 тис. тонн промислових відходів тільки 0,803 тис. тонн належать до I – III класів небезпеки. Основна частина утворених відходів (99,9%) належить до IV класу небезпеки.

У 2018 році найбільше утворено відходів I – IV класів небезпеки на підприємствах Канівського району – 276,8 тис. тонн, Золотоніського району – 135,6 тис. тонн та м. Черкаси – 243,8 тис. тонн.

Протягом 2018 року утилізовано, оброблено (перероблено) 787,4 тис. тонн відходів (53,0% від утворених).

Окрему групу небезпечних відходів становлять невідомі, непридатні та заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин (відходи пестицидів) (станом на 01.01.2020 в області зберігалось 279,1 тонн відходів пестицидів).

Протягом 2013 – 2019 років спостерігається зменшення кількості складів для зберігання відходів пестицидів на 20 одиниць (на 62,5%). У 2019 році їх кількість становила 12.

На даний момент повністю очищені від відходів пестицидів 13 районів: Городищенський, Золотоніський, Кам'янський, Канівський, Корсунь-Шевченківський, Лисянський, Маньківський, Смілянський, Уманський, Христинівський, Чигиринський, Чорнобаївський, Шполянський.

3.8. Позиціонування Черкаської області серед інших регіонів України

У даному розділі наведена порівняльна характеристика Черкаської області з регіонами-сусідами, а також місце Черкаської області в рейтингу регіонів України за основними географічними та соціально-економічними показниками.

Табл. 1 Порівняння Черкаської області з регіонами-сусідами (площа, населення, зайнятість, безробіття та доходи населення)

Регіон	Площа, тис. кв. км	Наявне населення станом на 01 січня 2020 року, тис. осіб	Рівень зайнятості населення у віці 15 - 70 років, % (2019 рік)	Рівень безробіття населення у віці 15 - 70 років (за методологією МОП), % (2019 рік)	Наявний дохід населення області у розрахунку на одну особу, грн (2019 рік)*	Середньомісячна заробітна плата, нарахована на одного штатного працівника, грн (2019 рік)
Україна	603,5	41902,4	58,2	8,2	67528	10497
Черкаська	20,9	1192,1	59,3	8,3	58808	8838
Вінницька	26,5	1545,4	58,0	9,4	64729	9299
Київська	28,9	1781,0	59,3	5,9	75146	11003
Кіровоградська	24,6	933,1	55,6	11,0	58290	8360
Полтавська	28,8	1387,0	56,6	10,6	71627	9846

* попередні дані

Отже, за географічними та демографічними характеристиками, Черкаська область є меншою за площею від усіх регіонів-сусідів, за чисельністю наявного населення станом на 01.01.2020 - Черкащина перевищувала лише Кіровоградську область.

У 2019 році, порівняно з регіонами-сусідами, Черкаська область мала достатньо високі показники зайнятості. Зокрема, за рівнем зайнятості населення у віці 15 - 70 років Черкаська область займала найвищу позицію разом з Київською областю, а за показником-дестимулятором - рівнем безробіття населення у віці 15 - 70 років (за методологією МОП) - більш сприятлива ситуація була лише у Київській області.

В той же час, у 2019 році за показником наявного доходу населення у розрахунку на одну особу, та за показником рівня середньомісячної заробітної плати, нарахованої на одного штатного працівника, порівняно з регіонами-сусідами, Черкаська область була кращою лише за Кіровоградську область.

Табл. 2 Порівняння Черкаської області з регіонами-сусідами (основні економічні показники)

Регіон	ВРП (у фактичних цінах), млн грн (2018 рік)	ВРП у розрахунку на 1 особу, грн (2018 рік)	Частка ВРП області у загальному підсумку, % (2018 рік)	Частка області у загальнодержавному обсязі реалізованої промислової продукції, % (2019 рік)	Питома вага виробництва валової продукції сільськогосподарства у загальнодержавному обсязі, % (2018 рік)	Капітальні інвестиції, млрд грн (2019 рік)	Прямі іноземні інвестиції, млн дол. США (2019 рік)	Коефіцієнт покриття експортом імпорту (товари) (2019 рік)	Коефіцієнт покриття експортом імпорту (послуги) (2019 рік)
Україна	3560596	84235	100	100	100	623,9	35809	0,82	2,33
Черкаська	93315	76904	2,6	3,0	6,0	11,4	357,2	1,25	1,93
Вінницька	111498	71104	3,1	3,3	8,4	15,7	236,7	2,3	4,35
Київська	198160	112521	5,6	4,9	6,8	50,3	1645,3	0,47	2,14
Кіровоградська	64436	67763	1,8	1,3	4,6	7,8	74,7	2,82	1,98
Полтавська	174147	123763	4,9	6,8	6,6	23,0	1166,0	1,54	0,4

Отже, за підсумками 2018 року, Черкаська область посідала відносно невисокі позиції порівняно з регіонами-сусідами за показниками ВРП. Так, валовий регіональний продукт у фактичних цінах, а також його частка у загальному обсязі валового внутрішнього продукту були меншими лише у Кіровоградській області; за показником ВРП у розрахунку на 1 особу Черкащина випереджала Вінницьку та Кіровоградську області, але поступалась Київській та Полтавській областям. Проте слід зазначити, що за темпом зростання ВРП Черкащина посідала 1 місце в Україні.

Порівняно з регіонами-сусідами, за показником питомої ваги у загальнодержавних обсягах реалізованої промислової продукції у 2019 році, а також виробництва валової продукції сільського господарства у 2018 році, Черкаська область перевищувала лише Кіровоградську область.

У 2019 році Черкащина характеризувалась відносно невисокими показниками інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності порівняно з регіонами-сусідами. Так, за обсягом капітальних інвестицій Черкаська область перевищувала лише Кіровоградську; за обсягом прямих іноземних інвестицій — перевищувала Вінницьку та Кіровоградську області, але поступалась Київській та Полтавській областям. Щодо коефіцієнту покриття експортом імпорту: за товарами — Черкащина випереджала лише Київську область; за послугами — перевищувала лише Полтавську область.

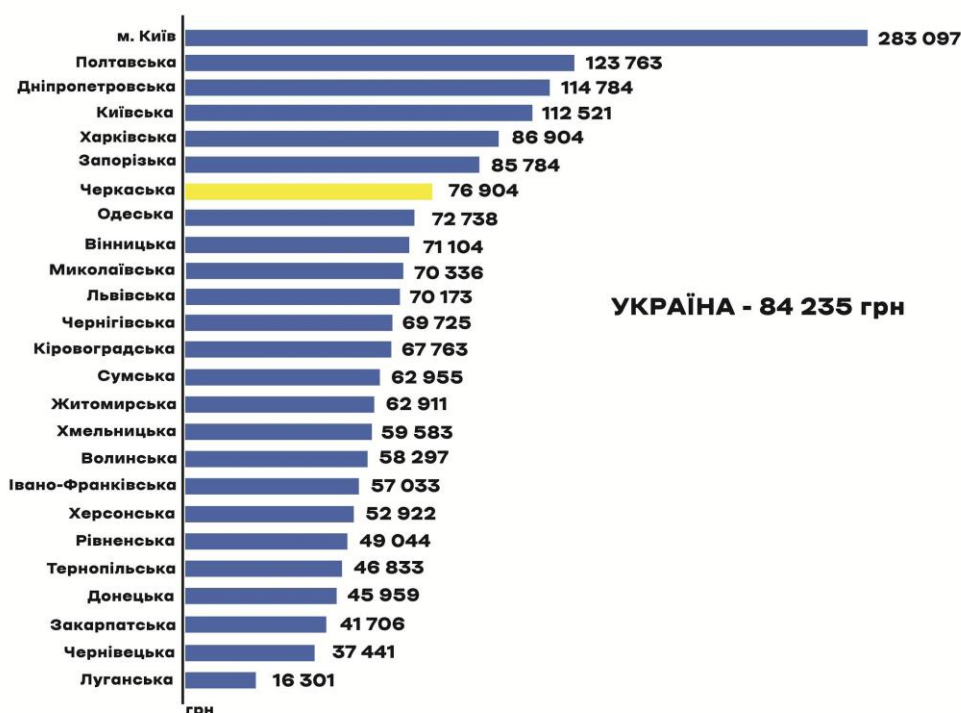

Рис. 27 Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу в розрізі регіонів України (2018 рік)

У 2018 році, за показником валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу серед регіонів України Черкаська область займала 7 місце. За темпами зростання валового регіонального продукту Черкаська область за підсумками 2018 року посідала 1 місце серед регіонів України. Частка ВРП області в загальнодержавних обсягах валового внутрішнього продукту становила 2,6% у 2018 році.

У 2019 році питома вага області в загальноукраїнському обсязі реалізованої промислової продукції – 3,0% (10 місце серед регіонів України).

Питома вага виробництва валової продукції сільського господарства в загальноукраїнських обсягах у 2019 році становила 5,8% (5 місце серед регіонів України). Продукція сільського господарства у розрахунку на одну особу у 2018 році становила 13,4 тис. гривень (2 місце серед областей України).

Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу у 2019 році – 9522,7 грн (10 місце в Україні).

Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу у 2019 році – 298,7 дол. США (11 місце в Україні).

У 2019 році наявний дохід населення області у розрахунку на одну особу (за попередніми даними) становив 58808 грн (14 місце серед регіонів України).

Середньомісячна заробітна плата, нарахована на одного штатного працівника, у 2019 році становила 8838 грн (14 місце серед регіонів України).

Рівень зайнятості населення у віці 15 - 70 років у 2019 році становив 59,3% (5 місце серед регіонів України, разом з Київською областю).

Рівень безробіття населення у віці 15 - 70 років (за методологією МОП) у 2019 році становив 8,3% (11 місце серед регіонів України, разом з Рівненською областю).

4. ГОЛОВНІ ЧИННИКИ ТА СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ

4.1. SWOT – аналіз Черкаської області

SWOT – аналіз Черкаської області проведено з урахуванням стану та тенденцій розвитку регіону, актуальних проблемних питань галузей господарського комплексу та соціальної сфери, а також пропозицій, наданих членами робочої групи з розроблення Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021 - 2027 роки.

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування сільськогосподарських культур 2. Наявність запасів корисних копалин (бентонітові та каолінові глини, апатит-ільменітові руди, джерела мінеральних вод) 3. В західній частині Черкащини перетинаються автошляхи міжнародного значення (траси Е-95 та Е-50) 4. Наявність річкових портів 5. Наявність промислових зон для інвестування 6. Потужний сектор первинної переробки с/г продукції та виробництва харчових продуктів, напоїв 7. Розвиток інноваційних технологій в сфері захисту рослин 8. Наявність ІТ сектору в економіці області 9. Наявність медичних закладів, що застосовують сучасне медичне обладнання та інноваційні методи лікування (кардіологічний центр, скринінгові центри “Здоров’я жінки”, перинатальний центр, палати інтенсивної терапії гемобластозів) 10. У закладах освіти використовуються набори робототехніки ЛЕГО 11. Наявний Навчально-тренінговий Центр STEM-освіти 12. Наявність значної кількості об’єктів історико-культурної спадщини та рекреаційних територій 13. Зростаюча кількість подій та заходів, які проходять в туристичних центрах регіону 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низький рівень забезпечення містобудівною документацією на регіональному та місцевому рівні; низький рівень застосування геоінформаційних технологій, а також обізнаності населення щодо їх можливостей 2. Значний відсоток деградованих та малопродуктивних земель 3. Слабкі логістичні зв’язки, недостатньо розвинене транспортне сполучення регіону з іншими областями, що негативно впливає на інвестиційний клімат регіону 4. Незадовільний стан мережі автомобільних доріг загального користування (дорожнє покриття, знаки та розмітка) 5. Малий відсоток електрифікованих залізничних колій (зокрема неелектрифіковані залізничні під’їзди до м. Черкаси, м. Умань) 6. Низький рівень покриття Інтернет та стільникового зв’язку в сільській місцевості області 7. Зношеність об’єктів житлово-комунального господарства та соціальної інфраструктури 8. Неприятлива вікова та соціальна структура населення в сільській місцевості 9. Трудова міграція кваліфікованих кадрів, в т.ч. за кордон 10. Низька інноваційна активність господарського комплексу 11. Низький рівень співпраці науки та господарського комплексу; слабо розвинена база для здійснення наукової та дослідницької діяльності 12. Низький рівень інституційної та інфраструктурної підтримки підприємництва 13. Низька експортна активність суб’єктів

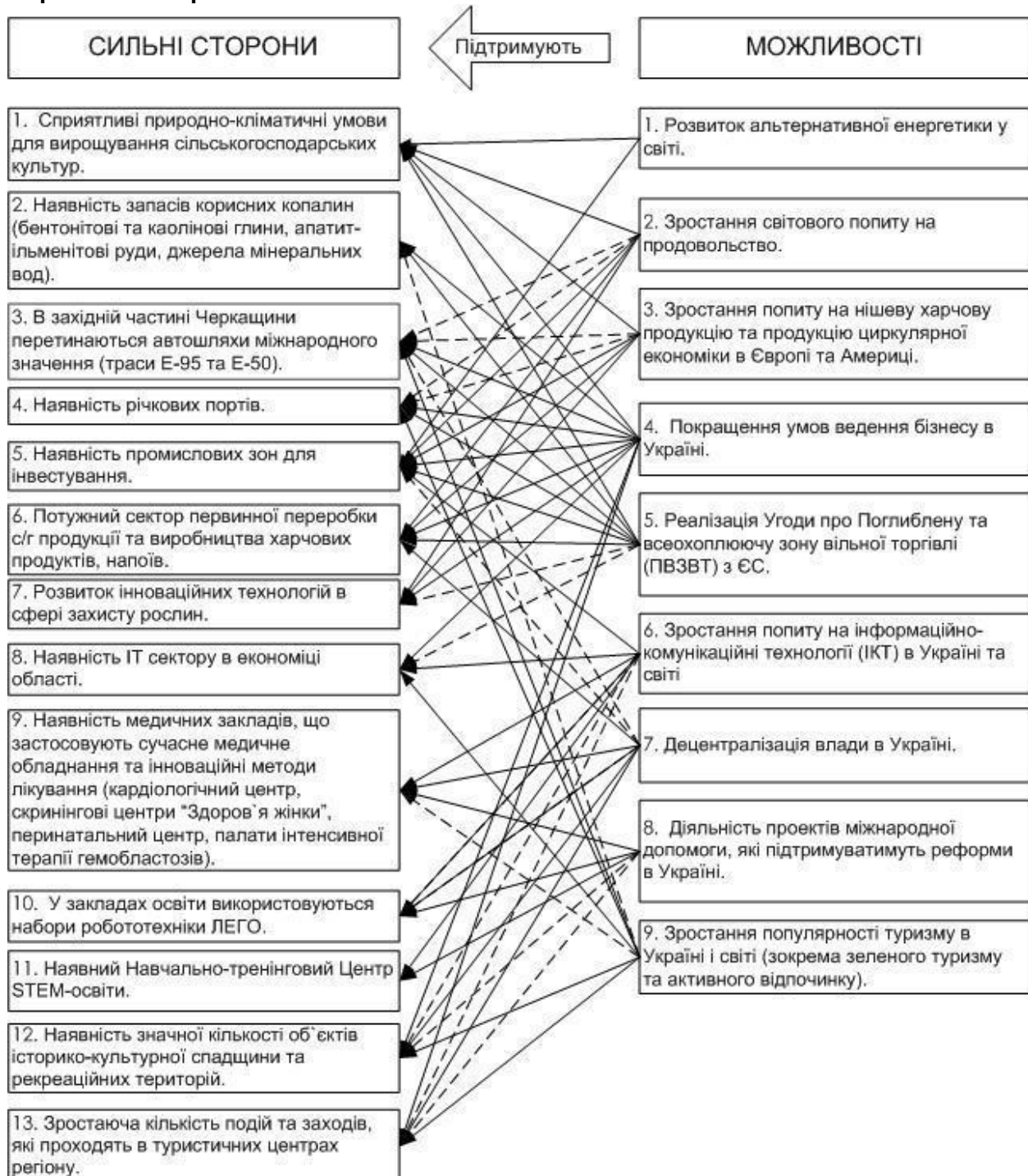
	<p>господарювання в регіоні</p> <p>14. Слабка інституційна спроможність органів місцевого самоврядування (штатна укомплектованість, якість підготовки кадрів)</p> <p>15. Невелика кількість сучасних туристичних об'єктів з повним комплексом забезпечення потреб туриста</p> <p>16. Слабка промоція регіону в Україні та світі</p> <p>17. Водні об'єкти регіону потребують поліпшення гідрологічного режиму та санітарного стану</p> <p>18. Відсутні комплексні підходи поводження зі сміттям та перевантаження місцевих полігонів ТПВ</p>
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток альтернативної енергетики у світі 2. Зростання світового попиту на продовольство 3. Зростання попиту на нішеву харчову продукцію та продукцію циркулярної економіки в Європі та Америці 4. Покращення умов ведення бізнесу в Україні 5. Реалізація Угоди про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) з ЄС 6. Зростання попиту на інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в Україні та світі 7. Децентралізація влади в Україні 8. Діяльність проектів міжнародної допомоги, які підтримуватимуть реформи в Україні 9. Зростання популярності туризму в Україні і світі (зокрема зеленого туризму та активного відпочинку) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розгортання військових дій на Сході України 2. Рецесія світової економіки 3. Коливання цін на світових енергетичних ринках 4. Зростання споживчих цін 5. Висока вартість позичкових коштів в Україні 6. Нестабільність курсу національної валюти 7. Поглиблення тіньового сектору економіки 8. Міграція населення (в т. ч. молоді) за межі області та за кордон 9. Згортання чи неефективність реформ в Україні 10. Погіршення кліматичної та екологічної ситуації в світі 11. Розрив традиційних ланцюгів глобальної економіки внаслідок світової пандемії/епідемії

4.2. SWOT – матриця Черкаської області

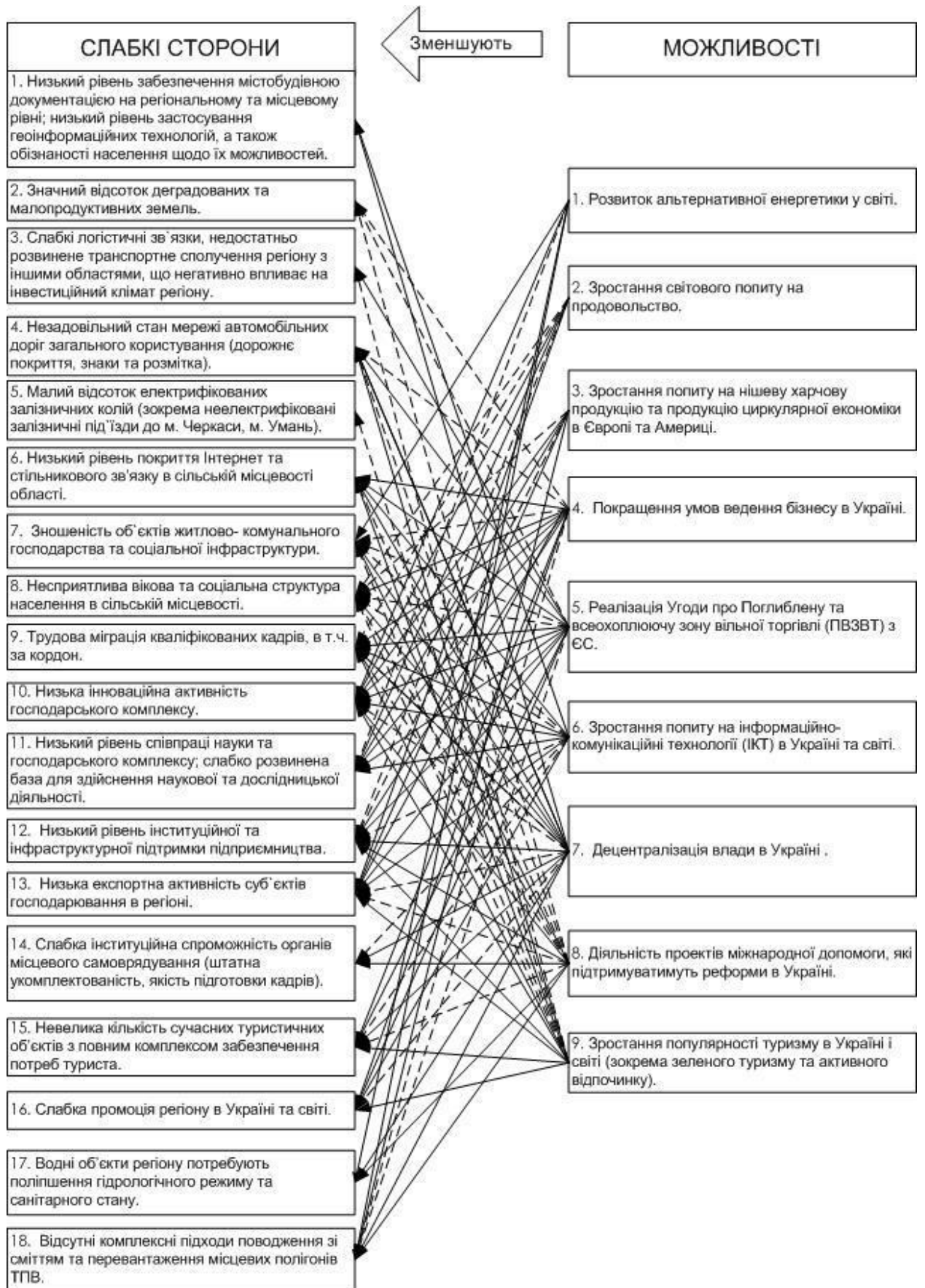
SWOT – матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між внутрішніми (*сильні та слабкі сторони*) та зовнішніми (*можливості та загрози*) факторами, які мають стратегічне значення для Черкаської області. Суцільна лінія символізує сильний взаємозв'язок, пунктирна – слабкий. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики і ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку області на довгострокову перспективу.

Порівняльні переваги

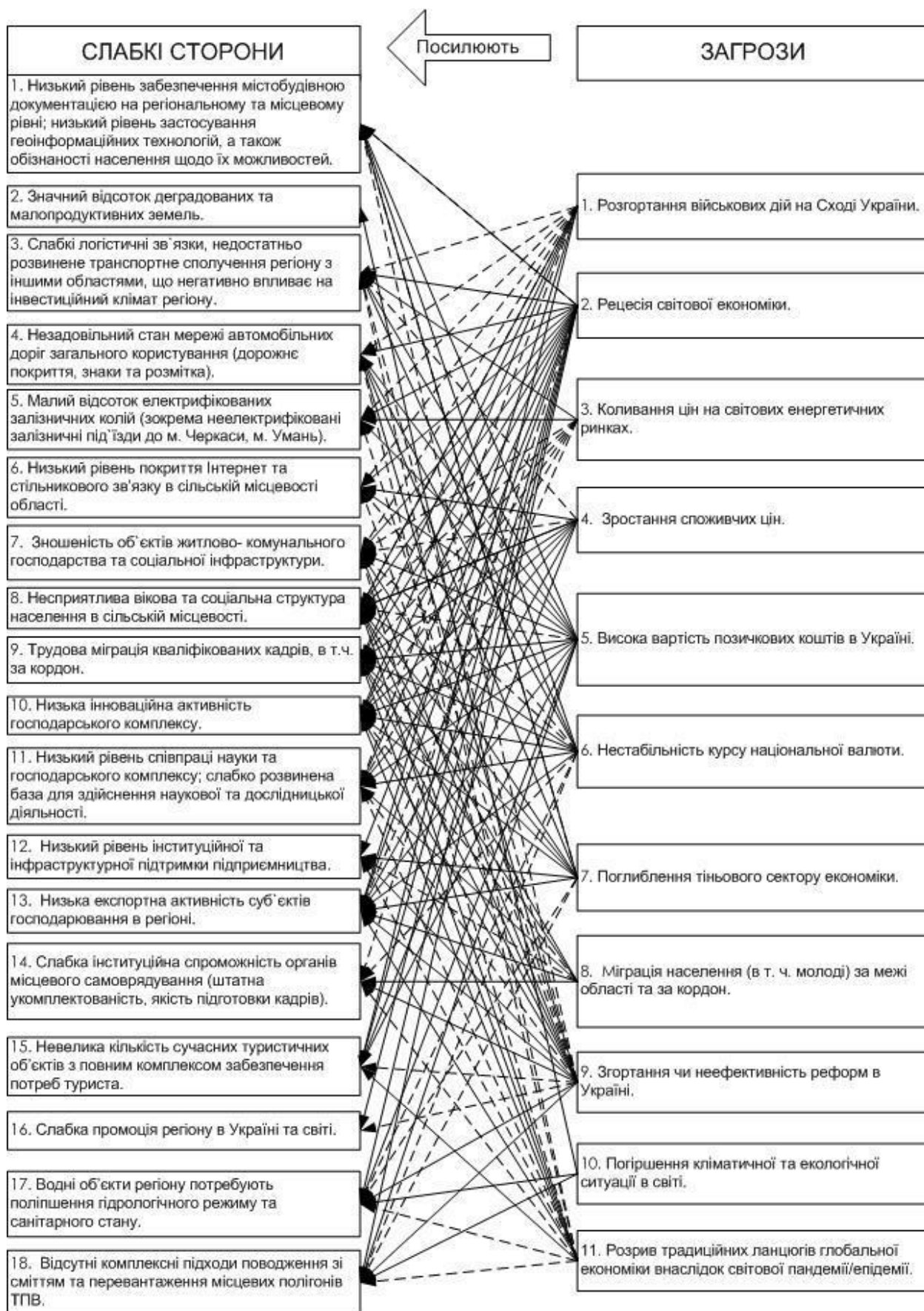

Виклики

Ризики

4.3. Порівняльні переваги, виклики і ризики Черкаської області

Порівняльні переваги

(визначені в результаті аналізу сильних сторін і можливостей)

- Наявність сприятливих природно-кліматичних умов для вирощування сільськогосподарської продукції та промислових зон для інвестування, потужний сектор первинної переробки сільськогосподарської продукції та виробництва харчових продуктів і напоїв, є порівняльними перевагами в умовах прогнозованого зростання світового попиту на продовольство та нішеву харчову продукцію а також активної співпраці з Європейським Союзом (реалізації договору про зону вільної торгівлі з ЄС).

- Черкаська область володіє значною кількістю об'єктів історико-культурної спадщини та рекреаційних територій, а також в регіоні зростає кількість подій та заходів, які проходять в туристичних центрах, що підсилюються зростанням популярності туризму в Україні та світі, проведенням реформи децентралізації влади та покращенням умов ведення бізнесу в Україні.

- Україна має практичний шанс реалізувати вигоду від договору про зону вільної торгівлі з Європейським Союзом. Черкаська область розміщена на перетині транспортних коридорів, на її території є річкові порти. Саме розташування області в Центрі України є порівняльною перевагою у залученні області до формування та транзиту міжнародних і міжрегіональних потоків товарів та послуг чи використання сильної сторони транспортної доступності у туристичній галузі. Також сприяє цим перевагам і покращення умов ведення бізнесу в країні.

- Наявність в області сировинної бази відходів аграрного сектору, а також запасів корисних копалин дає можливості для розвитку альтернативної енергетики та виробництва енергії з відновлюваних джерел (будівництво сонячних електростанцій, когенераційних установок, відновлення діяльності малих гідроелектростанцій тощо).

- Децентралізації влади в країні та діяльність проектів міжнародної допомоги, які підтримують реформи, зростання попиту на інформаційно-комунікаційні технології безпосередньо впливають та підтримують такі сильні сторони області як: наявність медичних закладів, що застосовують сучасне медичне обладнання та інноваційні методи лікування, використання наборів робототехніки ЛЕГО у закладах освіти та наявність Навчально-тренінгового Центру STEM-освіти.

Виклики

(визначені в результаті аналізу слабких сторін і можливостей)

- Враховуючи сприятливі природно-кліматичні умови для ведення сільського господарства та розвинений сектор виробництва харчових продуктів і напоїв, Черкащина має змогу послабити ряд негативних тенденцій завдяки зростанню світового попиту на продовольство та нішеву харчову продукцію (зокрема в Європі та Америці). Це може стимулювати агровиробників до впровадження інноваційних технологій та посилення співпраці з науковими установами в напрямку проведення досліджень у агропромисловій галузі (зокрема захист рослин), а також сприятиме посиленню експортної активності підприємств.

- Впровадженню інновацій суб'єктами господарювання регіону та підвищенню експортної активності сприятиме також і покращення умов ведення бізнесу в Україні та реалізація Угоди про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі з ЄС. Крім того, розвиток малого та середнього підприємництва (зокрема і у сільській місцевості) дасть змогу вирівняти диспропорції у рівні життя громадян, зменшити відтік кваліфікованих кадрів (оскільки буде більше можливостей для започаткування бізнесу у власному місці

проживання), а також покращити інфраструктуру територіальних громад завдяки збільшенню фінансових надходжень і використанню спонсорських коштів. Каталізатором розвитку бізнесу з інноваційною складовою має стати зростання попиту на інформаційно-комунікаційні технології в Україні та світі.

- Децентралізація влади в Україні є одним з ключових чинників вирівнювання дисбалансу в розвитку територій та посилення фінансової спроможності громад. Можливість доступу об'єднаних територіальних громад до додаткових фінансових ресурсів створює сприятливі умови для розвитку інфраструктури (реконструкція автомобільних доріг, розширення покриття Інтернет та мобільного зв'язку, будівництво та реконструкція об'єктів соціальної інфраструктури та ЖКГ), посилення інституційної та інфраструктурної підтримки підприємництва (зокрема шляхом створення Центрів підтримки підприємництва, проведення конкурсів на отримання грантових коштів), а також для часткового вирішення екологічних проблем (впровадження роздільного збирання ТПВ, заходи з поліпшення гідрологічного режиму та санітарного стану річок). Процес добровільного об'єднання територіальних громад створює необхідність для підвищення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування.

- Зростання популярності туризму в Україні і світі (зокрема зеленого туризму та активного відпочинку) може позитивно вплинути на вирішення проблемних питань соціально-економічного розвитку територій області шляхом використання значного туристичного потенціалу регіону. Зокрема, це може стати стимулом для розбудови туристичної інфраструктури, яка б у повній мірі забезпечувала потреби туристів, для започаткування підприємницької діяльності у сфері туризму та розширення діяльності існуючих суб'єктів туристичного бізнесу, а також частково сприяти розбудові інфраструктури громад (зокрема ремонт доріг місцевого значення). Важливим фактором успішної промоції туристичного потенціалу є формування туристичного бренду регіону.

Ризики

(визначені в результаті аналізу слабких сторін і загроз)

- Загроза рецесії світової економіки підсилює більшість і так слабких сторін Черкаської області. Технологічний рівень та конкурентоспроможність продукції підприємств можуть погіршуватися через погіршення інвестиційного клімату, в тому числі через слабкі логістичні зв'язки, недостатньо розвинене транспортне сполучення регіону з іншими областями, незадовільний стан доріг. Висока енергоемність підприємств області створює додатковий тиск в умовах зростання цін на енергоносії.

- Значною проблемою сучасності є несприятлива вікова та соціальна структура населення в сільській місцевості та трудова міграція кваліфікованих кадрів, в т.ч. за кордон. Відтак зменшується частка молоді в загальній структурі населення, підвищується відсоток мігрантів, зокрема молодих фахівців, а також «відплив умів». На рішення молоді виїхати з території області впливають загальні негативні соціально-економічні тенденції в країні (зростання споживчих цін, висока вартість позичкових коштів, нестабільність курсу національної валюти, поглиблення тіньового сектору економіки), військові дії на Сході України, згорання чи неефективність реформ в Україні.

- Інновації є невід'ємною частиною соціально-економічного та технічного прогресу будь-якої території. На жаль, саме цьому аспекту приділяється недостатньо уваги в діяльності господарського комплексу Черкаського регіону. Також в області спостерігається низький рівень співпраці науки та господарського комплексу, слабо розвинена база для здійснення наукової та дослідницької діяльності та низький рівень інституційної та інфраструктурної підтримки підприємництва. Ця тенденція простежується на тлі загальних регресивних соціально-економічних процесів у країні, оскільки виробники більш зосереджені на збереженні існуючого прибутку, ніж на інвестуванні у новітні технологічні

процеси на власному виробництві, що в свою чергу призводить до низької експортної активності суб'єктів господарювання в регіоні, через неможливість якісного конкурування з закордонними товарами. Крім того, втрата кваліфікованих кадрів (*«відплив умів»*) призводить до послаблення інтелектуального потенціалу регіону. Ще один фактор, який негативно позначається на інноваційній активності господарського комплексу регіону – це висока вартість позичкових коштів.

- Можливе посилення проблем щодо поводження з відходами, зокрема зберігання та переробки хімічних засобів захисту рослин та інших небезпечних відходів, перезавантаження місцевих полігонів, локальні екологічні проблеми (*у т.ч. підтоплення, деградація земельних ресурсів*), погіршення гідрологічного режиму та санітарного стану значної кількості водних об'єктів, зниження ефективності роботи очисних споруд області тощо на що безпосередньо впливають загальні негативні соціально-економічні тенденції в країні, а також погіршення кліматичної та екологічної ситуації в світі та рецесія світової економіки.

- Загальні несприятливі соціально-економічні процеси, згортання чи неефективність реформ в Україні, міграція населення поглиблюють і так слабкі сторони регіону такі як: низький рівень застосування геоінформаційних технологій, а також обізнаності населення щодо їх можливостей; низький рівень забезпечення містобудівною документацією на регіональному та місцевому рівні; зношеність об'єктів житлово-комунального господарства та соціальної інфраструктури; слабка інституційна спроможність органів місцевого самоврядування (*штатна укомплектованість, якість підготовки кадрів*).

- Підсилення потребує і туристична галузь, оскільки в області невелика кількість сучасних туристичних об'єктів з повним комплексом забезпечення потреб туриста.

4.4. Сценарії розвитку Черкаської області до 2027 року

Для формування сценаріїв соціально-економічного розвитку виділено ключові чинники, що найбільшою мірою визначають зміни у середовищі на рівні регіону: *внутрішньорегіональні чинники* (формування ОТГ, перспективна демографічна ситуація, інтенсивність впровадження SMART-спеціалізації, масштаби тіньової економіки та ін.) та *зовнішні відносно регіону чинники* (загальнодержавний тренд економічного розвитку, вектор загальнодержавної регіональної політики, заходи боротьби з корупцією та їх успішність, суспільна активність і довіра до влади та ін.).

Поділ є умовним і здійснений з метою визначення перспективної динаміки точок росту, виявлення вузьких місць при реалізації Стратегії і коригування міри досягнення цільових орієнтирів. Частина вказаних чинників лежить у площині впливу органів влади на місцевому рівні, а отже може бути пов'язана із заходами формування середовища. Частина належить до макро- або глобального рівня впливу і передбачає адаптаційні заходи та інструменти регіонального, субрегіонального чи місцевого рівня.

Умовою формування сценаріїв є їх альтернативність. Вагомою умовою є врахування засад SMART-спеціалізації як інструменту підвищення конкурентоспроможності.

Основний сценарій соціально-економічного розвитку Черкаської області

Базові сценарні припущення:

Загальнодержавний рівень

1. Економічна рецесія в 2020-2021 роках у зв'язку з пандемією коронавірусу і охолодженням світової економіки (падіння в 2020 році базових показників з частковим їх поновленням в 2021 році) і поступове повернення до рівня 2019 року в 2021-2022 роках.

2. Зростання вимог до якості державного управління і необхідність перегляду ряду попередніх рішень, а також – навчання нових чиновників на всіх рівнях державної владної вертикалі.

3. Децентралізаційний вектор загальнодержавної регіональної політики зберігається, відповідні фонди продовжують функціонувати для забезпечення регіонального розвитку.

4. Зберігається тенденція останніх років у напрямку зміщення акцентів на користь інвестиційної компоненти на тлі продовження процесів підвищення споживчої активності населення.

5. Реформи розробляються і реалізуються із акцентом на технологічну модернізацію та системну інноваційну політику із запровадженням SMART-спеціалізації, однак має місце недостатня комплексність у проведенні та узгодженні податкової, бюджетної, митної, структурної економічної політик.

6. Відбувається розширення та диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків України у напрямку поглиблення зовнішньоекономічних відносин з країнами Європейського союзу, Америки, Азії та Африки (зокрема Індією, Китаєм, Єгиптом тощо) на фоні стабілізації ситуації на сході країни.

7. Подальша гармонізація законодавства України до стандартів ЄС, впровадження нових стандартів виробництва.

8. Проведення активної політики зайнятості для прискорення повернення безробітних до трудової діяльності, зниження рівня неформальної зайнятості.

9. На макрорівні заходи із детінізації недостатньо комплексні, як наслідок - відбувається повільне переведення бізнесу в легальне поле.

10. Покращення макроекономічної ситуації та інвестиційного клімату, дерегуляція і розвиток підприємництва.

11. Пріоритетний розвиток малого і середнього підприємництва у сфері промислового і сільського виробництва шляхом спрощення адміністрування податків, створення умов для покращення доступу до фінансових (кредитних) ресурсів та зменшення монополізованості ринків.

12. Помірне реформування у соціальній сфері (освіта, охорона здоров'я) в межах наявних ресурсів.

13. Активізація боротьби з корупцією.

14. Подальше сприяння інтеграції існуючих промислових кластерів України з Європейською платформою співпраці кластерів (The European Cluster Collaboration Platform) з метою зміцнення вітчизняних кластерів, імплементації найкращих практик,

запроваджених в ЄС, отримання доступу вітчизняних кластерів до програм підтримки ЄС (COSME, Horizon 2020 тощо).

15. Пріоритетний розвиток фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації шляхом удосконалення державної аграрної політики, інституційного середовища, організаційно-економічного механізму, фінансового та інформаційного забезпечення фермерських господарств.

16. Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг загального користування державного значення за основними маршрутами, в першу чергу за напрямками міжнародних і національних транспортних коридорів, на підходах до великих міст, дорогах з найвищою інтенсивністю руху з метою більш широкого використання логістичного потенціалу України.

Регіональний рівень

1. Враховуючи загальнодержавні тенденції, відбудеться економічна рецесія в 2020-2021 роках у зв'язку з пандемією коронавірусу (падіння в 2020 році базових показників з частковим їх поновленням в 2021 році) і поступове повернення до рівня 2019 року в 2021-2022 роках.

2. Регіональна влада визначила і підтримує стратегічні сектори економіки регіону з урахуванням впливу негативних процесів в світовій і вітчизняній економіці.

3. Основні підприємства-експортери посилюють свої позиції на європейських ринках, що, одночасно, призводить до поступового росту цін на вироблені в області товари.

4. Об'єднання територіальних громад Черкащини відбувається в рамках загальнодержавного курсу і своєчасно завершується.

5. Інтеграція України у світову торгівлю, відновлення дорожньо-транспортної мережі, річкового і авіаційного сполучення посилюють логістичні позиції області.

6. Орієнтація на інноваційний розвиток, збереження попиту на державне замовлення у оборонному секторі, сприяють розвитку промислових підприємств Черкащини сфери ВПК, посилюючи їхній вклад в створення регіонального продукту і забезпечення нових робочих місць.

7. Створення державою передумов для розвитку малого бізнесу, підприємництва, фермерських і кооперативних господарств забезпечують додаткові робочі місця на селі і дозволяють покращити там умови проживання.

8. Міграційні тенденції зберігаються на поточному рівні, але намічається тенденція до зниження відтоку населення в інші регіони України та в межах районів області, зокрема – і через заборону на міграцію внаслідок пандемії.

9. Реалізується проект будівництва міжнародного транспортного коридору GO Highway (Gdansk-Odesa) через Черкаську область.

10. Помірне зростання зацікавленості іноземних інвесторів до Черкаської області.

Основний сценарій реалізується в умовах обмеженої системності при узгодженні складових економічної політики держави. Концепція розвитку держави базуватиметься на технологічній модернізації економіки і створенні «точок росту». Послідовність у вирішенні локальних інноваційних задач на регіональному рівні підсилить стійкість економіки.

Сильний вплив на розвиток матиме світова рецесія та пандемія коронавірусу. Це призводитиме як до «вимивання» частини коштів з масштабних інфраструктурних проектів, так і до зниження попиту на продукцію, яку виробляють як для експорту, так і для внутрішнього споживання. Посилюватиметься тиск на ринок праці, спочатку – через притік трудових мігрантів, які повернулися з-за кордону, а потім – через їх зворотній відтік внаслідок відкриття кордонів.

Незважаючи на розпочаті процеси модернізації, обсяг експорту продукції та послуг з України поступатиметься обсягу імпорту в силу недостатньої конкуренції вітчизняної продукції. Разом з тим, Черкаська область, завдяки нарощуванню сільськогосподарського виробництва і початку впровадження процесів з переробки, забезпечить прискорений розвиток експорту. Додатковим фактором притоку валюти залишатиметься надходження переказів трудових мігрантів.

Чисельність населення Черкаської області скорочуватиметься повільними темпами.

В 2020-2021 роках соціально-економічні показники розвитку області будуть нижчими, ніж в 2019 році, через вплив економічної кризи. Подальше покращення соціально-економічного середовища в Черкаській області відбуватиметься повільно, зокрема і внаслідок впливу наступних факторів:

- скорочення кількості малих та середніх підприємств;
- перехід тимчасової трудової міграції у безповоротну форму, тобто еміграція;
- перехід короткострокової трудової міграції у довгострокову форму.

За базовим сценарієм все ж матиме місце посилення дефіциту людських ресурсів на рівні області. Дефіцит працівників сприятиме зростанню вартості праці, проте, водночас, гальмуватиме економічне зростання через зниження конкурентоспроможності окремих секторів економіки (які потребують високої кваліфікації). Обмежена пропозиція робочої сили за зростання її вартості може стати однією з перешкод при залученні інвестицій в область.

Націленість державної та регіональної влади на завершення реформи децентралізації сприятимуть підвищенню рівня фінансової забезпеченості місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. У випадку, якщо ОТГ будуть працювати у напрямку зростання економічної самодостатності, самоорганізації, активізації громадської позиції, вдасться пригальмувати темпи виїзду населення як з громад, так і з країни.

Стимулювання розвитку сільських поселень разом із всебічною політикою поліпшення інвестиційного клімату дозволить підсилити аграрну та промислову складові у забезпеченні зайнятості населення, в першу чергу – в малому бізнесі, фермерстві і кооператорстві.

Основою розвитку сільського господарства за умови основного сценарію є: реалізація раціонального землекористування (необхідне в контексті обмеженості площ орних земель); науково обґрунтована територіальна організація сільського господарства (необхідна для формування циклів глибокої переробки сировини); забезпечення якості продовольчих товарів та їх безпеки (необхідне у контексті реалізації продукції на ринках ЄС).

Остаточне відкриття ринку землі у 2024 році дасть поштовх для економічного зростання не лише аграрного сектору, але й розвитку всієї соціально-економічної сфери області.

Макроекономічна політика поліпшення інвестиційного клімату та інноваційного зростання передбачатиме сприяння як прямим, так і портфельним інвестиціям. Виведення інноваційного розвитку в стратегічні пріоритети розвитку Черкаської області дасть можливість форсувати процеси створення і розвитку індустріальних та технічних парків. Триватиме пошук вирішення потреби створення інноваційних полюсів зростання у формі бізнес-інкубаторів, стартап-центрів тощо. Триватиме розвиток галузей інфраструктури, насамперед – транспортної (в тому числі – водної) та енергетичної, що супроводжуватиметься залученням інвестицій у ці галузі.

Водночас складність геополітичної ситуації та сукупності внутрішніх кризових чинників в Україні відволікатиме ресурси і зусилля від комплексного акценту на точки росту. Вагомою буде роль невиробничих секторів у забезпеченні зайнятості і формуванні доходів населення. Серед промислових напрямів й надалі домінуватиме харчова промисловість (зі збільшенням переробки продукції). Інноваційно активні підприємства зосереджуватимуться й надалі значною мірою у секторі високотехнологічного машинобудування (в тому числі – військового) та енергетиці. Частково вдасться досягти впровадження нових потужностей з переробки м'ясо-молочної продукції, овочів, фруктів. В цих сферах, незважаючи на технологічну модернізацію, матимуть місце середньотехнологічні інновації.

Територіально найбільшим промисловим вузлом планується Черкаський із подальшою харчовою, машинобудівною, легкою та хімічною промисловою спеціалізацією. Спеціалізацією Уманського промислового вузла передбачено машинобудування та сільське господарство із акцентом на переробці (харчова промисловість). Зважаючи на концентрацію людських ресурсів, у цих двох містах розвиватиметься торгівля, сфера послуг (громадське харчування, освіта, охорона здоров'я та туризм).

Реалізація розпочатих програм підтримки сільських територій, разом з формуванням об'єднаних територіальних громад та ремонтом доріг, частково забезпечать подолання диспропорцій у соціально-економічному розвитку територій Черкаської області. Основними точками росту, що даватимуть ефект для сільських населених пунктів впродовж часу реалізації Стратегії, будуть: аграрний бізнес (за умови впорядкування діяльності агрохолдингів), малий бізнес, кооператорство і фермерство та туристично-рекреаційна сфера. Проте крім цього буде сформовано підвалини для формування переробних і туристичних кластерів, що дозволить забезпечити місцевих жителів робочими місцями.

Важливим завданням за умови базового сценарію є запуск роботи по залученню інвестицій у будівництво рекреаційних комплексів в сільській місцевості, поновлення історико-культурних пам'яток та рекреаційно-туристичних закладів.

Реалізація потенціалу транспортно-географічного положення Черкаської області відбуватиметься шляхом розвитку інфраструктури (транспортної, складської, логістичної) у рамках міжнародних транспортних коридорів («Балтійське море – Чорне море», Крітський-9 і потенційний GO Highway (Gdansk-Odesa).

Продовжаться помірні реформи у сферах охорони здоров'я, освіти. Скорочення рівня корупції підвищуватиме довіру громадян та бізнесу до державних інституцій та посилить їхню залученість до прийняття рішень. Розпочаті структурні, інвестиційні та інноваційні реформи дозволять створити імпульси для подальшого сталого розвитку.

Основні показники, що характеризують розвиток регіону за базовим сценарієм, передбачають досягнення прогнозних значень соціально-економічного розвитку Черкаської області, заданих у даній Стратегії. Рівень тіньової економіки становить 30-35% обсягу офіційного ВВП.

Інерційний сценарій соціально-економічного розвитку Черкаської області

Базові сценарні припущення:

Загальнодержавний рівень

1. Наслідки пандемії коронавірусу призведуть до рецесії світової економіки та значного сповільнення економічної активності в Україні. Економічна криза матиме надсерйозний вплив на вітчизняну економіку: падіння ВВП буде на рівні 2008 року, інфляція вимірюватиметься двозначним значенням, безробіття становитиме 10-12%.

2. Відбувається уповільнення перетворень, можливі драйвери економіки не використовуються.

3. Падіння цін на світових енергетичних ринках не позначається на вітчизняній економіці.

4. Заходи економічної політики характеризуються недостатньою системністю.

Регіональний рівень

1. Темпи росту експорту продукції, виробленої в області, знижуються; експорт забезпечується майже винятково продукцією АПК.

2. Наслідки пандемії коронавірусу призведуть до збільшення безробіття та посилення міграції за кордон робочої сили.

3. Створення об'єднаних територіальних громад Черкаської області відбувається за власної ініціативи органів місцевого самоврядування, які вже мають потенціал для наповнення бюджетів. Імовірно замороження процесу децентралізації.

4. Відбувається подальше погіршення ситуації з водопостачанням населених пунктів, відмічається пересихання та/або замулення окремих водних джерел.

5. Відсутність планового сівобігу призводить до виснаження земель області і погіршення родючості; урожайність або знижується, або підтримується завдяки збільшенню внесення хімічних добрив, що призводить до погіршення загальної екологічної ситуації.

6. Інтенсифікація міграційних процесів з регіону.

7. Модернізація промислового виробництва майже не відбувається (виняток – харчова промисловість).

Падіння економіки призведе до зниження рівня життя населення. В середньостроковій перспективі почнеться розбалансування всієї соціально-економічної системи.

Подальший розвиток військового конфлікту на сході України обмежить притік інвестицій в економіку і стримуватиме її модернізаційний розвиток. Наростає відставання наукової та технологічної складової промислової і пов'язаних з нею сфер, за одночасного випереджаючого зростання соціальних стандартів, обумовляють погіршення економічної ситуації та посилення міграційних процесів із Черкаської області. Основні втрати область понесе серед активної частини населення та висококваліфікованих працівників.

Депопуляція торкатиметься в першу чергу сільських територій, де відсутня якісна інфраструктура та сфери прикладання праці. У Черкаській області відбудеться суттєве підвищення рівня демографічного навантаження на населення працездатного віку. Проте підвищення пенсійного навантаження на бюджет буде загальнодержавним трендом загалом. Водночас безповоротна міграція з області призведе до скорочення обсягів грошових трансфертів «заробітчан», як наслідок - знижуватиметься споживчий попит.

Низький варіант демографічного прогнозу для Черкаської області передбачає поступове скорочення чисельності населення з темпом від 0,4% до 0,7% в рік. Відтак, можлива очікувана чисельність населення Черкаської області на кінець 2027 року - 1,135 млн осіб.

Інерційний сценарій передбачає уповільнення адміністративно-територіальної реформи.

Незавершеність децентралізаційної реформи слугуватиме додатковим аргументом для посилення міграційних потоків з сільських громад в міста (в тому числі в інші області) та за кордон.

За умови інерційного сценарію нерезультативними будуть точкові заходи розвитку сільських територій, що реалізуються виключно на регіональному рівні і не матимуть загальнодержавної підтримки. За таких умов необхідно мати на увазі, що позитивні ефекти для сільських територій можуть дати спрямування до них додаткових потоків туристів та скорочення часу добирання місцевих жителів до робочих місць (за умови їх наявності принаймні у районних центрах). Обидві задачі вирішуються покращенням транспортної інфраструктури, ремонтом дорожнього покриття та будівництвом доріг. Проте ці рішення видаються малоімовірними через обмежений фінансовий ресурс.

Сфера туризму і рекреації стане незатребуваною через відсутність фінансової можливості в місцевого населення і втратою інтересу до України з боку іноземних туристів. Функціонування сектору відбуватиметься за рахунок часткової подальшої реалізації потенціалу історичних місць та культурної спадщини, оздоровчих закладів, гірськолижної бази, водного та сільського зеленого туризму.

Питома вага сільськогосподарського сектору в ВРП області дещо зростає в перші 3-5 років, за рахунок зниження показників промисловості і енергетики. Тенденція до зниження ролі двох останніх почне посилюватися наприкінці прогнозного періоду через вироблення наявного ресурсу і відсутності належної модернізації.

Остаточне відкриття ринку землі у 2024 році може посилити існуючі великі земельні монополії агрохолдингів, що в свою чергу може чинити тиск на подальший розвиток сільських територій.

Обсяги торгівлі скорочуватимуться повільно, а за окремими галузями навіть можуть нарощуватися. В середньостроковій перспективі існує загроза скорочення обсягів сільськогосподарського виробництва в силу зниження якості продукції та/або урожайності. Відтак роль цих сфер економіки у формуванні доходів населення і платоспроможного попиту на території Черкаської області в першій половині прогнозного періоду буде значна, але потім вона може почати знижуватися.

У разі реалізації сценарію хаотичного і безсистемного застосування інструментів державного регулювання матимуть місце фрагментарні зміни податкового законодавства, продовжена практика неврахування інноваційного поступу при програмно-цільовому методі. Якщо за таких умов місцева влада зосереджуватиме основну увагу на вирішенні поточних проблем та на підтримуючих заходах, не концентруючись на стратегічних

напрямах та перспективних цілях, буде втрачена можливість запустити реалізацію потенціалу «точок росту» Черкаської області у часовому горизонті планування.

Загрозливим є поєднання описаної економічної політики за одночасної втоми населення від змін в державі та підвищення загальної байдужості населення. Це перешкоджатиме формуванню умов для розвитку і диверсифікації структури господарства регіону і започаткуванню приватних ініціатив.

У структурі промислового виробництва надалі переважатиме харчова промисловість, орієнтована в значній мірі на місцеві ресурси і, частково, давальницьку сировину. Нові інвестиції притікатимуть у нефондомісткі сектори харчової промисловості (на основі переробки сільськогосподарської продукції), низькотехнологічної деревообробки, виробництва будівельних матеріалів.

Інноваційно активні промислові підприємства асоціюватимуться надалі із м. Черкаси, Черкаським районом та містами Золотоноша, Канів і Умань.

Міграційні процеси за умови реалізації інерційного сценарію призведуть до зниження науково-технічного потенціалу, не відбудеться підвищення технологічного рівня економіки. Інноваційні процеси у промисловості протікатимуть в основному за рахунок власних сил і коштів підприємств, в першу чергу тих, що мають іноземного інвестора, який і буде джерелом інновацій.

Зв'язок виробництва сільськогосподарської продукції з харчовою промисловістю поглиблюватиметься помірними темпами у галузі переробки овочів, фруктів, молочної продукції, м'яса.

Відтак не буде реалізовано наявного потенціалу Черкаської області до структурних змін в економіці, бізнес надалі буде орієнтований на короткостроковий ефект і високу рентабельність у сервісно-торгівельних сферах. Вже запущені процеси дозволять зберігати нестабільне зростання впродовж горизонту прогнозування.

За умов виникнення ознак інерційного сценарію, основна увага органів влади у Черкаській області повинна бути спрямована на максимальну концентрацію зусиль у бік запуску драйверів регіональної економіки. Тіньова економіка зберігається на високому рівні.

Оптимістичний сценарій соціально-економічного розвитку Черкаської області

Базові сценарні припущення:

Загальнодержавний рівень

1. Економіка держави виявиться досить стійкою до впливу світової кризи: вже в 2021 році розпочнеться суттєве зростання, а з 2022 року траєкторія росту буде вищою за ту, яка намітилася в 2015-2019 роках.

2. Вітчизняні еліти об'єднуються перед загрозою економічної кризи та пандемії коронавірусу і зможуть спільно протистояти внутрішнім економічним і соціальним проблемам.

3. Системні економічні реформи спрямовані на структурні трансформації.

4. Завершення законодавчого визначення децентралізаційної реформи.

5. Вдало реалізується політика детінізації економіки та боротьби з корупцією.
6. Максимальне наближення українського законодавства до законодавства ЄС до 2025 року.
7. Економіка України набуває ознак сталого розвитку.
8. Конфлікт на сході України завершено. Окремі території Донецької та Луганської області і Крим повернуто до складу України.
9. Висока суспільна активність і підтримка дій влади суспільством.

Регіональний рівень

1. Пандемія коронавірусу відступить через 2–3 місяці. Регіональні еліти об'єднуються перед загрозою економічної кризи і зможуть спільно протистояти внутрішнім економічним і соціальним проблемам, що буде підтримано кредитами міжнародних організацій.
2. Зменшення масштабів міграції з регіону.
3. Проводиться регіональна політика активізації інвестиційних потоків в область.
4. Розвиток пріоритетних напрямів економіки на засадах інноваційності та SMART-спеціалізації.
5. Стале зростання інтересу іноземних інвесторів до Черкаського регіону.
6. Покращення екологічної ситуації шляхом вирішення окремих екологічних проблем і зменшення негативного впливу на природу великих підприємств та крупних агрохолдингів.
7. Вихід з «тіні» суб'єктів малого та середнього бізнесу.

Настання оптимістичного сценарію можливе за умови поєднання комплексних економічних реформ у країні з максимальною підтримкою влади суспільством. Відбувається детінізація економіки до рівня 20-25% ВВП через поліпшення бізнес-клімату та формування інституційного середовища, для якого тіньова економіка стала б неефективною.

Реалізація оптимістичного сценарію на території області потребує синхронізації системної загальнодержавної економічної політики із регіональною політикою залучення інвестицій: розробка, пропагування та реалізація інвестиційних та інвестиційно-інноваційних проектів. Підвищення кількості реалізованих інвестиційних проектів зможе дати мультиплікативний ефект для території області.

Високий варіант демографічного прогнозу для Черкаської області передбачає поступове зростання населення на близько 0,3-0,4% в рік за рахунок природного приросту та міграційних потоків в область з інших регіонів та країн. Відтак, можлива очікувана чисельність населення Черкаської області - 1240,0 тис. осіб у 2027 році. Покращення соціально-економічної ситуації в країні стабілізує масштаби довгострокової трудової міграції та знизить короткострокову міграцію. Очікується повернення частини мігрантів в область, а також імовірна поява мігрантів з афро-азіатських країн.

Активізація законодавчої підтримки реформи місцевого самоврядування та поглиблення децентралізації дасть достатньо повноважень та ресурсів громадам для

забезпечення комфортного і благополучного життя людей. Відтак у часовому горизонті реалізації Стратегії буде в повній мірі здійснена активізація місцевого розвитку на засадах самоорганізації територіальних громад. Покращення соціальної інфраструктури у громадах додатково сприятиме зниженню міграційної активності населення. Реалізовуватиметься ідея маятникових трудових міграцій між громадами Черкаської області. Водночас, населені пункти із низькою ресурсною спроможністю, слабкою діловою активністю та слабким організаційним потенціалом все одно зазнаватимуть демографічних втрат.

Підвищена увага до SMART-спеціалізації в регіоні забезпечує чіткий вектор на трансформацію секторів економіки та реалізацію інноваційного потенціалу. Дають ефект заходи з налагодження співпраці у трикутнику знань «Освіта-Дослідження-Реципієнти інновацій», що підвищує привабливість і практичну орієнтацію регіональної вищої освіти та науково-дослідного сектору. Відповідно відбуватиметься посилення науково-технологічного потенціалу області. В результаті відбудеться поступова імплементація європейських стандартів в інституційну практику Черкаської області.

Локомотивом технологічного оновлення є хімічні, фармацевтичні та машинобудівні підприємства, які здатні забезпечувати високу суспільну ефективність. Також високі темпи модернізації потужностей спостерігатимуться у харчовій промисловості, аграрному секторі, галузях, пов'язаних з виробництвом та розподіленням електроенергії, газу та води, текстильним виробництвом, розробленням кар'єрів.

Інвестиційна активність робить можливою повноцінну реструктуризацію економіки регіону на кластерній основі. Значно посилюються роль та значення сфери ІТ-технологій, яка починає надавати послуги як для іноземних, так і для вітчизняних підприємців.

Сільське господарство орієнтується на комплексне вдоволення потреб регіону, за збереженням експортної орієнтації. Якість продукції дає можливість активно представляти область на міжнародних ринках, розширюється сектор екологічно чистої продукції та іміджевої продукції, асоційованої з туризмом. У контексті SMART-спеціалізації вагомий ефект може дати посилення зв'язку сільського господарства і харчової промисловості, що забезпечить підвищення доданої вартості кінцевої продукції.

Старт земельної реформи з 2021 року в частині продажу земельних ділянок до 100 га приватної власності позитивно вплине на розвиток підприємництва, а остаточне відкриття земельного ринку з 2024 року дозволить розвивати всю соціально-економічну сферу області.

Закладуться засади для формування лісопромислового кластеру на основі глибокої переробки деревини і підвищення доданої вартості меблевого виробництва.

Окрім вже існуючих напрямів оздоровчо-рекреаційної та туристичної сфер, реалізується потенціал рекреаційних комплексів (Черкаський, Канівський, Уманський, Чигиринський, Звенигородський, Смілянський, Маньківський райони), туристичних маршрутів, точкового індивідуального туристичного обслуговування, активного туристичного відпочинку. Впровадження концепції поводження з твердими побутовими відходами підвищить туристичну привабливість краю.

При реалізації сценарію сильні фактори регіону підсилюватимуть його транспортно-комунікаційні можливості через формування логістичної, складської, транспортної інфраструктури вздовж проходження міжнародних коридорів.

Отже, завдяки притоку інвестицій та покращенню бізнес-клімату, відбувається переорієнтація бізнесу на довгостроковий результат, технологічне оновлення, впровадження інноваційних рішень. Ці ефекти підсилюються детінізацією економіки та

розвитком фінансових ринків. За умов виникнення ознак оптимістичного сценарію органам влади в Черкаській області варто проявити ініціативу та організаційні зусилля в напрямі промоції області, залучення інвестицій та підвищення інвестиційної активності вже наявних підприємств та створення умов для розвитку креативної економіки.

5. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Соціально-економічний аналіз розвитку регіону показує, що незважаючи на існуючий економічний потенціал області, за окремими показниками соціальної та економічної сфери, які суттєво впливають на якість життя громадян, ситуація в області повною мірою не задовольняє черкащан. Відтак, оскільки головним об'єктом спрямування стратегічних зусиль регіонального розвитку є людина і якість її життя (*наближення її до європейського рівня*), робочою групою в процесі обговорення було ухвалено рішення сформулювати наступне стратегічне бачення розвитку області до 2027 року:

Стратегічне бачення розвитку:

Черкащина-2027 – центр української ідентичності та продовольчої безпеки України, з високотехнологічним виробництвом, інноваційними підприємствами, сучасною інфраструктурою та високоосвіченими людьми. Осередок розвитку креативної економіки та відомий туристичний центр, багатий на історико-культурну спадщину. Регіон рівних можливостей, комфортний для проживання, де кожен хоче і має можливість працювати, відпочивати, творити майбутнє.

Обрані на підставі аналізу стратегічні цілі – спосіб досягнення стратегічного бачення. Їх визначення обумовлено, з одного боку, повноваженнями учасників підготовки і впровадження Стратегії, з іншого боку – наявністю інструментів впливу.

Стратегічне бачення досягатиметься через впровадження стратегічних цілей:

Стратегічна ціль 1	Стратегічна ціль 2	Стратегічна ціль 3
ЕКОНОМІКА: високотехнологічна, продуктивна, експортоорієнтована	ЛЮДИ: професійні, адаптивні, згуртовані	ВИСОКА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ: екологія, безпека, інфраструктура

SMART-спеціалізація регіону С.1	SMART-спеціалізація регіону С.2
Інноваційні агротехнології, глибока переробка сільськогосподарської продукції, висока якість продуктів харчування	Розвиток ІТ-галузі та інформаційно-комунікаційних технологій

Обрані стратегічні цілі будуть реалізовані через систему операційних цілей та завдань.

Реалізація Стратегії розвитку області має допомогти перетворити її економіку на більш конкурентоспроможну за рахунок притоку як прямих іноземних, так і внутрішніх інвестицій у перспективні сектори, стимулюванню розвитку підприємництва, розвитку людського капіталу, що в кінцевому результаті матиме позитивний вплив на підвищення експортного потенціалу місцевих виробників та освоєння нових ринків збуту продукції.

6. СТРАТЕГІЧНІ, ОПЕРАЦІЙНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання
<p><u>Стратегічна ціль 1</u> ЕКОНОМІКА: високотехнологічна, продуктивна, експортоорієнтована</p>	1.1. Розвиток підприємницьких ініціатив та бізнес-екосистем	1.1.1. Посилення розвитку потенціалу суб'єктів підприємницької діяльності із забезпеченням рівних можливостей для чоловіків та жінок
		1.1.2. Створення інструментів та механізмів підтримки підприємницької діяльності, в т.ч. фінансової
		1.1.3. Стимулювання розвитку креативної економіки
		1.1.4. Підтримка та розвиток виробництва нішевої продукції в сегменті малого і середнього агробізнесу
	1.2. Інтернаціоналізація бізнесу	1.2.1. Розвиток експортного потенціалу
		1.2.2. Розвиток інфраструктури залучення інвестицій
		1.2.3. Розвиток інструментів та механізмів залучення інвестицій
	1.3. Маркетинг і брендинг територій	1.3.1. Формування позитивного іміджу регіону
		1.3.2. Створення та просування місцевих брендів
		1.3.3. Популяризація локального продукту
	1.4. Розвиток інноваційного сектору в економіці регіону	1.4.1. Формування інституційних умов для розвитку інноваційної інфраструктури
		1.4.2. Розвиток потенціалу в інноваційній діяльності
		1.4.3. Створення стимулів та інструментів розвитку науково-інноваційного співробітництва з сектором регіональної економіки

SMART-спеціалізація регіону С.1 Інноваційні агротехнології, глибока переробка сільськогосподарської продукції, висока якість продуктів харчування	С.1.1. Технології переробки сільськогосподарської продукції	С.1.1.1. Стимулювання співробітництва та партнерства регіонального бізнесу і науки в сфері технологій переробки сільськогосподарської продукції
		С.1.1.2. Інтеграція досліджень та інновацій в технології переробки сільськогосподарської продукції
	С.1.2. Технології просування сільськогосподарської продукції	С.1.2.1. Стимулювання співробітництва та партнерства науки і бізнесу регіону в сфері технологій просування продуктів переробки сільськогосподарського походження
		С.1.2.2. Інтеграція досліджень та інновацій в технології просування сільськогосподарської продукції
	С.1.3. Якість та безпека харчових продуктів	С.1.3.1. Стимулювання співробітництва та партнерства науки і бізнесу регіону в харчових технологіях
		С.1.3.2. Інтеграція досліджень та інновацій в харчові технології заради високої якості та безпеки продуктів харчування
SMART-спеціалізація регіону С.2 Розвиток ІТ-галузі та інформаційно-комунікаційних технологій	С.2.1. Інновації інформаційно-комунікаційних технологій в секторі регіональної економіки	С.2.1.1. Стимулювання розробки навчальних симуляторів (імітаторів) в поєднанні з технологіями віртуальної, доповненої реальності, штучного інтелекту та автоматизації процесів для сектору регіональної економіки
Стратегічна ціль 2 ЛЮДИ: професійні, адаптивні, згуртовані	2.1. Висока якість управлінських кадрів	2.1.1. Формування ефективної системи управління регіональним розвитком
		2.1.2. Підвищення професійних якостей місцевих управлінців
	2.2. Якісна система освіти	2.2.1. Впровадження інноваційних технологій навчання в початкову та середню школи
		2.2.2. Модернізація системи професійно-технічної освіти в регіоні
		2.2.3. Впровадження дуальної форми освіти в секторі вищої освіти
		2.2.4. Посилення кадрового потенціалу надавачів освітніх послуг

		2.2.5. Сприяння економічній активності та створення нових можливостей для розвитку і самореалізації населення регіону незалежно від статі, віку та місця проживання
	2.3. Ефективна система охорони здоров'я	2.3.1. Підвищення кваліфікації медичного персоналу
		2.3.2. Популяризація здорового способу життя населення
		2.3.3. Впровадження новітніх практик і технологій профілактики захворювань цивілізації
	2.4. Посилення регіональної згуртованості та взаємодії	2.4.1. Створення можливостей для співробітництва у сфері освіти, культури, історичних та культурологічних досліджень
		2.4.2. Стимулювання співробітництва територіальних громад
		2.4.3. Заохочення мешканців громад до участі у вирішенні питань місцевого розвитку
		2.4.4. Посилення спроможності інститутів громадянського суспільства
		2.4.5. Розвиток та підтримка молодіжних розвиткових, спортивних та культурних ініціатив
		2.4.6. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб
<p><u>Стратегічна ціль 3</u></p> <p>ВИСОКА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ: екологія, безпека, інфраструктура</p>	3.1. Екологічна безпека та збереження довкілля	3.1.1. Впровадження комплексних систем моніторингу стану довкілля
		3.1.2. Запровадження сучасних механізмів поводження з відходами
		3.1.3. Розвиток природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття
		3.1.4. Покращення стану водних об'єктів
	3.2. Безпека населення та територій	3.2.1. Підвищення спроможності регіону попереджувати, реагувати та ліквідовувати наслідки надзвичайних ситуацій

		3.2.2. Запровадження сучасних систем оповіщення та систем безпеки населення
	3.3. Розвиток і модернізація інфраструктури	3.3.1. Підвищення транспортної доступності, розвиток логістичного потенціалу регіону
		3.3.2. Розвиток цифрової інфраструктури
		3.3.3. Розвиток і модернізація соціальної інфраструктури
		3.3.4. Формування інклюзивно-орієнтованого простору та рівних можливостей
		3.3.5. Розвиток туристичної інфраструктури, в т.ч. інклюзивно-орієнтованої
		3.3.6. Вдосконалення мережі центрів надання адміністративних послуг при органах місцевого самоврядування
	3.4. Просторовий розвиток та цифрова трансформація регіону	3.4.1. Впровадження сучасних стандартів управління розвитком територій громад
		3.4.2. Впровадження електронних інструментів відкритості влади та прозорості використання ресурсів громад
		3.4.3. Впровадження цифрових технологій

6.1. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. ЕКОНОМІКА: ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНА, ПРОДУКТИВНА, ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНА

Стратегічна ціль «ЕКОНОМІКА: високотехнологічна, продуктивна, експортоорієнтована» є стратегічною ціллю, яка спрямована на розвиток підприємництва, забезпечення сприятливих умов для залучення інвестицій та розвитку експортної діяльності, впровадження інновацій та посилення співпраці наукового сектору та економіки регіону, промоцію області.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію 4 операційних цілей:

Операційна ціль 1.1	Операційна ціль 1.2	Операційна ціль 1.3	Операційна ціль 1.4
Розвиток підприємницьких ініціатив та бізнес-екосистем	Інтернаціоналізація бізнесу	Маркетинг і брендинг територій	Розвиток інноваційного сектору в економіці регіону

Очікується, що реалізація стратегічної цілі 1 у довгостроковій перспективі призведе до таких результатів:

- залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій до регіональної економіки;
- розвинений бізнес;
- створення нових робочих місць;
- розширення експортних можливостей та відкриття нових ринків збуту;
- підвищення популярності місцевих брендів та продуктів;
- посилення співпраці наукових установ та сектору економіки у сфері інновацій;
- підвищення фінансової спроможності територіальних громад;
- підвищення доходів населення.

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 1.1. Розвиток підприємницьких ініціатив та бізнес-екосистем

Важливим фактором економічного зростання регіону є розвиток підприємництва як індикатор рівня господарської активності жителів регіону, з одного боку, та оцінка підприємницького клімату в області, – з іншого.

Бізнес формує конкурентне середовище, створює робочі місця, забезпечує зайнятість та самозайнятість населення, підтримує розвиток місцевих господарств і ринків, забезпечує податкові надходження до місцевих бюджетів.

Частка малих підприємств у загальній кількості підприємств області у 2018 році досягла 94,7% (в тому числі мікропідприємств - 82,1% від загальної кількості). Разом з тим, найбільша кількість зайнятих була на середніх підприємствах (55,7%). За видами економічної діяльності, найбільший відсоток зайнятих у 2018 році був на підприємствах промисловості - 38,4%. Обсяг реалізованої продукції малими підприємствами становив 22,9% від загального обсягу реалізованої продукції підприємств.

В той же час, наразі в регіоні недостатньо розвинена інфраструктура підтримки підприємництва. Суб'єкти бізнесу мають дуже обмежений доступ до фінансових ресурсів, потрібних для ведення бізнесу. Крім того, проблемою є брак необхідних знань та навичок

для започаткування та ведення бізнесу.

Для досягнення поставленої операційної цілі в Черкаській області передбачається посилення розвиткового потенціалу суб'єктів підприємницької діяльності шляхом проведення відповідних освітніх заходів, створення інструментів та механізмів підтримки підприємницької діяльності (що включає також і розвиток інфраструктури підтримки бізнесу), стимулювання розвитку креативної економіки, а також підтримку та розвиток виробництва нішевої продукції в сегменті малого і середнього агробізнесу.

Очікувані результати:

- збільшення кількості суб'єктів бізнесу;
- розширення мережі об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва;
- підвищення якості продукції, виробленої в секторі бізнесу
- збільшення кількості працівників суб'єктів бізнесу;
- збільшення надходжень до місцевих бюджетів від діяльності суб'єктів бізнесу;
- підвищення якості надання інформаційно-консультаційних послуг з питань започаткування та ведення підприємницької діяльності незайнятому населенню.

Індикатори:

- динаміка кількості малих та середніх підприємств на 10 тис. населення;
- частка малих і середніх підприємств у обсягах реалізованої продукції (товарів, послуг);
- чисельність зайнятих в секторі малого та середнього бізнесу (включаючи фізичних осіб-підприємців);
- кількість підприємств МСБ, сертифікованих за стандартами ISO;
- динаміка надходжень до зведеного бюджету від суб'єктів малого бізнесу;
- кількість діючих об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
1.1.1. Посилення розвиткового потенціалу суб'єктів підприємницької діяльності із забезпеченням рівних можливостей для чоловіків та жінок	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення навчальних курсів для бізнесу, а також тих, хто вирішив відкрити власну справу - Освітні заходи в сфері податкової та фінансової грамотності - Проведення економічних тематичних форумів - Освітні заходи в сфері залучення інвестицій для бізнесу - Навчання у сфері стандартизації, сертифікації, захисту інтелектуальної власності, персональних даних
1.1.2. Створення інструментів та механізмів підтримки підприємницької діяльності, в т.ч. фінансової	<ul style="list-style-type: none"> - Створення інформаційних пунктів підприємництва (ІПП) - Створення стартап-школи - Створення бізнес-інкубатора - Створення проектних офісів, коворкінгів, бізнес-інкубаторів, акселераторів, кластерів, стартап-екосистем - Запуск програми з розвитку інституційної, організаційної, маркетингової, фінансової та іншої підтримки підприємництва - Облаштування та запуск сучасної інфраструктури підтримки підприємництва в регіоні

<p>1.1.3. Стимулювання розвитку креативної економіки</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Створення центру розвитку креативної економіки - Запровадження міждисциплінарних освітніх програм у сфері креативної економіки - Створення державно-приватного партнерства та залучення донорів і міжнародних організацій для розвитку людського капіталу та креативної економіки в регіоні - Запуск програми підтримки й розвитку креативної економіки - Запуск щорічного конкурсу креативної економіки - Посилення потенціалу суб'єктів господарювання креативної економіки
<p>1.1.4. Підтримка та розвиток виробництва нішевої продукції в сегменті малого і середнього агробізнесу</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Підтримка та розвиток сімейних, крафтових ферм, виробництв нішевої агропродукції - Місцеві програми підтримки виробництва нішевої продукції в сегменті малого і середнього агробізнесу - Розвиток та популяризація органічного сільськогосподарського виробництва - Розбудова сучасної інфраструктури з виробництва, зберігання, переробки та пакування нішевої продукції в сегменті малого і середнього агробізнесу - Підтримка і розвиток вирощування сільськогосподарської продукції в закритому ґрунті, в т.ч. в тепличних комплексах

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 1.2. Інтернаціоналізація бізнесу

Інвестиційна діяльність є одним з основних інструментів розвитку економіки, впровадження новітніх технологій та передового досвіду в регіоні. Це, в свою чергу створює передумови для впровадження інноваційних технологічних процесів і випуску нових видів продукції, і, як наслідок, – підвищення загальної конкурентоспроможності економіки регіону.

Ступінь зношеності основних фондів підприємств Черкаської області є дуже високим (так, у промисловості він становить від 40 до 90%). Тому для оновлення основних засобів підприємств необхідні капітальні інвестиції. За обсягами капітальних інвестицій область у 2019 році посідала 14 місце по Україні. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій (73,1% від загального обсягу у 2019 році).

Прямі іноземні інвестиції у 2019 році надійшли від нерезидентів із 44 країн світу. Основними країнами-інвесторами, на які припадало 87% загального обсягу іноземного капіталу, були Беліз, Кіпр, Німеччина, Чехія, Франція, Іспанія. Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій було зосереджено на підприємствах промисловості - 81,9% загального обсягу.

Важливою складовою підприємницької діяльності, яка значною мірою свідчить про успішність підприємств, є експортна діяльність. У 2019 році Черкащина характеризувалась позитивним сальдо у зовнішній торгівлі товарами. Основу товарної структури експорту складали продукти рослинного походження (43,5% від загального обсягу експорту).

Основними країнами, до яких експортувалась продукція Черкаської області у 2019 році, були Китай, Нідерланди, Німеччина, Індія, Іспанія, Єгипет.

З метою розвитку інвестиційної та експортної діяльності в області працює Черкаська агенція регіонального розвитку, яка здійснює супровід інвесторів та допомагає бізнесу виходити на іноземні ринки. Здійснюються заходи щодо налагодження роботи Індустріального парку «Золотоноша». Створено та працює регіональний інвестиційний портал «Invest in Cherkasy Region».

Черкаська область має вільні зони промислової інфраструктури, що можуть стати майданчиком для створення нових виробництв з технічним та технологічним оновленням виробничих циклів.

У той же час, слід звернути увагу на ряд негативних чинників, що стримують надходження інвестицій у Черкаську область. Насамперед, це нестабільна та недосконала нормативно-правова база, низький рівень захисту інвестицій, обмеженість та висока вартість кредитних ресурсів, корупційні та курсові ризики, відсутність дієвої системи інвестиційного супроводу, обтяжлива податкова система.

Зазначені вище чинники, а також недостатній рівень економічного і інноваційного розвитку Черкаського регіону та тенденції з загострення загальної конкуренції за інвестиційні ресурси диктують необхідність підвищувати інвестиційну привабливість Черкаської області, координації зусиль з інвестиційної промоції області, підготовки привабливих інвестиційних пропозицій, системного підходу в підтримці визначених пріоритетних сфер розвитку області. Важливе значення мають також розвиток інвестиційної інфраструктури, вдосконалення інформаційного, юридичного та інших аспектів супроводу процесів упровадження інвестиційних проектів, упорядкування містобудівної документації з метою підвищення привабливості реалізації інвестиційних проектів.

З метою розвитку експорту та підтримки залучення інвестицій в економіку області, в рамках даної операційної цілі передбачено проведення торгово-економічних місій та презентацій економічного потенціалу регіону, підтримка участі бізнесу у виставкових заходах, розвиток інфраструктури, інструментів та механізмів залучення інвестицій.

Очікувані результати:

- підвищення рівня інвестиційної привабливості області;
- систематизація діяльності із залучення інвестицій в області;
- розвиток інвестиційної інфраструктури в області;
- підготовка привабливих інвестиційних продуктів;
- зростання обсягів експорту, підвищення експортної активності підприємств;
- стимулювання розміщення нових підприємств в області;
- створення нових робочих місць.

Індикатори

- кількість реалізованих інвестиційних проектів або створених нових підприємств;
- динаміка обсягів капітальних інвестицій;
- динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій;
- динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій на одну особу;
- збільшення кількості країн-інвесторів;
- зростання обсягів експорту;
- збереження позитивного сальдо зовнішньоекономічної діяльності;
- збільшення кількості країн, до яких здійснюється експорт з регіону.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
1.2.1. Розвиток експортного потенціалу	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення торгово-економічних місій та презентацій економічного потенціалу регіону - Підтримка участі бізнесу у виставкових заходах - Проведення школи експортера
1.2.2. Розвиток інфраструктури залучення інвестицій	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток та просування мережі індустріальних, технологічних, науково-технологічних парків на території області - Модернізація інвестиційного порталу
1.2.3. Розвиток інструментів та механізмів залучення інвестицій	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток регіонального офісу підтримки експорту та інвестицій - Розробка інвестиційних паспортів для ОТГ - Створення регіонального офісу підтримки державно-приватного партнерства

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 1.3. Маркетинг і брендинг територій

Перешкодою для зростання доходів населення Черкаської області, збільшення надходжень до місцевих бюджетів та залучення інвестицій в регіон є недостатній рівень промоції області на всеукраїнському та місцевому рівні. Зокрема, це стосується просування продукції місцевих товаровиробників, а також промоції туристичного продукту області.

В рамках даної операційної цілі передбачені заходи з формування позитивного іміджу регіону, що включає в себе просування бренду Черкаської області, участь у міжнародних виставках, створення промороликів про Черкащину, модернізацію туристичного порталу регіону, проведення тематичних форумів. Також передбачено створення та просування місцевих брендів на рівні окремих територіальних громад регіону.

Очікувані результати:

- формування позитивного іміджу регіону (зокрема зростання іміджу Черкаської області як туристичного регіону);
- зростання попиту на продукцію товаровиробників Черкаської області;
- просування туристичного бренду області;
- маркетинг туристичного потенціалу області;
- зростання туристичного потоку в області.

Індикатори

- збільшення кількості виготовленої промпродукції;
- модернізований туристичний портал регіону;
- кількість проведених заходів з просування місцевого продукту;
- збільшення кількості туристів на рік;
- обсяг наданих туристичних послуг;
- збільшення кількості публікацій в ЗМІ, що мають на меті промоцію регіону.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
1.3.1 Формування позитивного іміджу регіону	<ul style="list-style-type: none"> - Маркетингові дослідження трудового, інфраструктурного, технологічного, інноваційного, інституційного потенціалу регіону - Кампанії з привернення уваги до можливостей регіону (просування бренду регіону, модернізація туристичного порталу регіону) - Розробка та оновлення брендбуку Черкаської області - Позиціонування регіону на національному та міжнародному рівнях (проведення тематичних форумів, участь у міжнародних виставках) - Застосування маркетингових комунікацій в просуванні конкурентних переваг регіону (створення промороликів про регіон) - Оцінка іміджевої складової регіонального розвитку - Виявлення проблем формування позитивного іміджу регіону
1.3.2 Створення та просування місцевих брендів	<ul style="list-style-type: none"> - Реалізація маркетингових стратегій - Інформаційно-маркетингові продукти - Розвиток системи маркетингових комунікацій - Стимулювання і розвиток успішних брендингових кампаній - Залучення місцевого бізнесу до процесу формування та запуску брендів
1.3.3. Популяризація локального продукту	<ul style="list-style-type: none"> - Підтримка й розвиток кампаній з просування місцевої продукції - Створення та систематизація баз даних регіональних виробників товарів та послуг - Інформаційні кампанії з просування регіональних товарів та послуг

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 1.4. Розвиток інноваційного сектору в економіці регіону

Одним із ключових принципів європейського підходу SMART-спеціалізації є тісна співпраця науки із сектором економіки області. Зокрема, даний принцип полягає у формуванні бізнесом замовлень на інноваційні дослідження та розробки, що впроваджуються науковими установами.

За період 2013 - 2018 роки в області спостерігалась тенденція збільшення витрат на виконання наукових досліджень і розробок. Крім того, за цей період промислові підприємства активізували інноваційну діяльність. Так, частка підприємств, які займаються інноваціями, збільшилась з 15% у 2013 році до 24,4% у 2017 році, а кількість впроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах за 2 роки зросла удвічі (15 нових процесів у 2015 році, 30 у 2017 році). Крім того, за період 2013 - 2017 роки у 4,4 рази збільшились витрати на інноваційну діяльність підприємств.

Проте, незважаючи на певні позитивні зрушення, співпраця регіонального бізнесу з науковим сектором в області все ж не є достатньо активною. Крім того, у регіональних ЗВО та науково-дослідницьких установах недостатньо розвинена матеріально-технічна та

кадрова база для проведення досліджень та впровадження розробок, які могли б бути ефективно залучені у сектор регіональної економіки. Існує проблема зменшення кадрового потенціалу. Так, за 2016 - 2018 роки кількість працівників, що задіяні у виконанні наукових досліджень і розробок, зменшилась на 13,3%. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності на підприємствах залишаються власні кошти цих підприємств.

З метою активізації інноваційної діяльності в області, а також посилення кооперації між бізнесом та наукою, в рамках даної операційної цілі передбачено формування інституційних умов для розвитку інноваційної інфраструктури, розвиток потенціалу в інноваційній діяльності, створення стимулів та інструментів розвитку науково-інноваційного співробітництва з сектором регіональної економіки.

Очікувані результати:

- посилення кооперації між бізнесом та науково-дослідним сегментом;
- зростання інноваційної діяльності підприємств;
- нарощування матеріально-технічної бази у науково-дослідницьких установах для проведення досліджень та впровадження розробок;
- створення бізнес-шкіл, бізнес-хабів при регіональних ЗВО.

Індикатори

- збільшення кількості замовлень від бізнесу на інноваційні дослідження та розробки;
- зростання частки підприємств, що займаються інноваціями;
- збільшення витрат на виконання наукових досліджень і розробок;
- збільшення кількості впроваджених нових технологічних процесів на підприємствах;
- збільшення витрат на інноваційну діяльність підприємств.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
1.4.1. Формування інституційних умов для розвитку інноваційної інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> - Стимулювання розвитку галузевих стартап інкубаторів, стартап акселераторів, інноваційних бізнес-хабів при регіональних закладах вищої освіти - Організація діяльності Центру інноваційних технологій, наукових, прикладних лабораторій - Формування і реалізація концепцій наукових, технологічних парків, науково-технологічних парків, кластерів - Формування інноваційної інфраструктури для розвитку ринку харчових технологій та сільськогосподарської продукції (центр харчових технологій, аграрно-логістичний центр, аграрний технологічний парк, агро інкубатори тощо)
1.4.2. Розвиток потенціалу в інноваційній діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - Популяризація кластерної співпраці в середовищі малого і середнього бізнесу та науково-дослідного сегменту - Моніторинг та оцінка інноваційного потенціалу економіки міст та області - Моніторинг та оцінка інноваційного потенціалу підприємств реального сектору економіки регіону - Створення умов та стимулювання трансферу наукових знань в економіку регіону (комерціалізація наукового продукту, новацій)

	<ul style="list-style-type: none">- створення умови для формування малого та середнього наукоємного і технологічного бізнесу- Запровадження обласної програми замовлень галузевих наукових досліджень, проектно-конструкторських і технологічних робіт, які сприятимуть вирішенню науково-технічних, соціально-економічних та екологічних проблем на регіональному, галузевому рівнях- Технології та маркетинг просування інноваційних проектів- Фінансова та грантова підтримка проектів в т.ч. молоді на етапі виготовлення дослідних зразків, прототипів- Участь регіональних інноваційних проектів, винаходів, розробок та технологій у всеукраїнських форумах інновацій, виставках тощо
1.4.3. Створення стимулів та інструментів розвитку науково-інноваційного співробітництва з сектором регіональної економіки	<ul style="list-style-type: none">- Проведення щорічного регіонального форуму інновацій, інноваційних технологій- Запуск та проведення щорічного регіонального конкурсу інноваційних проектів - "Інноватор Черкащини"- Підтримка та розвиток співробітництва між науковими осередками та місцевими бізнес об'єднаннями, ініціативами- Розробка та реалізація спільних, партнерських інноваційних проектів за участі наукових та бізнес ініціатив в т.ч. і коштом міжнародної технічної допомоги

6.2 SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНУ С.1: ІННОВАЦІЙНІ АГРОТЕХНОЛОГІЇ, ГЛИБОКА ПЕРЕРОБКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ, ВИСОКА ЯКІСТЬ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

Досягнення даного напрямку SMART-спеціалізації передбачається через реалізацію 3 операційних цілей:

Операційна ціль С.1.1	Операційна ціль С.1.2	Операційна ціль С.1.3
Технології переробки сільськогосподарської продукції	Технології просування сільськогосподарської продукції	Якість та безпека харчових продуктів

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ С.1.1. Технології переробки сільськогосподарської продукції

Виробництво сільськогосподарської продукції є одним із найбільш важливих напрямків діяльності суб'єктів господарювання Черкащини. З загальної площі Черкаської області сільськогосподарські землі складають 71,1% до загальної площі її території. Черкаська область у 2018 році посідала 2 місце по виробництву продукції сільського господарства у розрахунку на одну особу. В структурі валової доданої вартості Черкаської області у 2018 році сільське, лісове та рибне господарство становили 23,2%.

Таким чином, в регіоні наявна потужна база для виробництва сільськогосподарської продукції.

В той же час, проблемою є те, що товарна структура експорту є малоефективною та сировинною. Так, у 2019 році продукти рослинного походження становили 43,5%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 25,5%, живі тварини (продукти тваринного походження) – 5,6%, а готові харчові продукти лише 8,6%.

Стимулювання глибокої переробки продукції в Черкаській області дозволить суттєво поліпшити товарну структуру експорту, збільшити обсяг експортної валютної виручки, збільшити рівень доходів мешканців регіону та обсяг сплачених податків суб'єктами господарювання.

Поліпшення технологій глибокої переробки сільськогосподарської продукції можливо здійснити лише за умови ефективного співробітництва та партнерства регіонального бізнесу і науки.

Дана операційна ціль буде спрямована на стимулювання співробітництва та партнерства регіонального бізнесу і науки, а також інтеграцію досліджень та інновацій в технології глибокої переробки сільськогосподарської продукції.

Очікувані результати:

- збільшення кількості наукових лабораторій;
- активізація роботи наукових центрів і наукових парків;
- посилення співробітництва бізнесу і науки в сфері глибокої переробки сільськогосподарської продукції;
- посилення ролі бізнесу в життєдіяльності наукових та освітніх установ;
- зростання зацікавленості бізнесу в проведенні наукових конкурсів для науковців та дослідників;
- активізація наукової діяльності, створення нових технологій, отримання наукових патентів у сфері глибокої переробки сільськогосподарської продукції;

- розробка та реалізація партнерських проектів бізнесу та науки у сфері глибокої переробки сільськогосподарської продукції.

Індикатори:

- динаміка кількості наукових лабораторій;
- кількість наукових центрів і наукових парків;
- чисельність науковців та дослідників в сфері глибокої переробки сільськогосподарської продукції;
- кількість наукових конкурсів для науковців та дослідників в сфері переробки сільськогосподарської продукції;
- обсяг грантів від бізнесу на дослідження та розробки в сфері глибокої переробки сільськогосподарської продукції;
- перелік нових інноваційних технологій (отримання патентів) переробки сільськогосподарської продукції;
- кількість експериментальних виробництв, кафедр та лабораторій на виробничих підприємствах;
- кількість розроблених та реалізованих партнерських проектів бізнесу й науки в сфері глибокої переробки сільськогосподарської продукції.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
С.1.1.1. Стимулювання співробітництва та партнерства регіонального бізнесу і науки в сфері технологій переробки сільськогосподарської продукції	<ul style="list-style-type: none"> - Створення наукових лабораторій - Створення наукових центрів та наукових парків - Утворення координаційних, науково-бізнесових платформ - Проведення наукових конкурсів для науковців та дослідників - Створення умов до залучення ресурсів в сферу досліджень та розробок, в т.ч. через фонди співфінансування, інвестиційні фонди тощо - Розробка інноваційних технологій
С.1.1.2. Інтеграція досліджень та інновацій в технології переробки сільськогосподарської продукції	<ul style="list-style-type: none"> - Створення експериментальних виробництв - Створення наукових кафедр та лабораторій на виробничих підприємствах - Запровадження новітніх технологій на діючих виробничих підприємствах - Збільшення виробництва продукції глибокої переробки та високої доданої вартості - Створення безвідходних виробництв

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ С.1.2. Технології просування сільськогосподарської продукції

В Черкаській області має місце потужна база для виробництва сільськогосподарської продукції. Проте на сьогодні ще важливішим питанням для суб'єктів господарювання, окрім виробництва, є ще й питання реалізації, або просування, як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках збуту.

В цьому аспекті на перший план виходять питання ефективного менеджменту управління виробництвом та переробкою сільськогосподарської продукції, логістики, розробки сучасних маркетингових стратегій, технології та інструментів просування такої продукції, технології дизайну, брендування, екологічності. Зокрема зростає роль комунікування виробників зі споживачами, в т. ч. і за рахунок сучасних онлайн-інструментів.

Дана операційна ціль буде спрямована на стимулювання співробітництва та партнерства науки і бізнесу регіону в сфері технологій просування продуктів переробки сільськогосподарського походження, а також інтеграцію досліджень та інновацій в технології просування сільськогосподарської продукції.

Очікувані результати:

- збільшення кількості наукових центрів;
- утворення координаційних, науково-бізнесових платформ просування продуктів переробки сільськогосподарського походження;
- посилення співробітництва бізнесу і науки в сфері просування сільськогосподарської продукції, посилення ролі бізнесу в життєдіяльності наукових та освітніх установ;
- проведення наукових конкурсів для студентів, науковців та дослідників з питань менеджменту в управлінні виробництвом та переробкою сільськогосподарської продукції, органічної продукції;
- надання грантів від бізнесу на дослідження та розробки з питань маркетингових стратегій, технології та інструменти просування сільськогосподарської продукції, в т. ч. органічної;
- активізація наукової діяльності з питань розробки нових інноваційних технологій просування сільськогосподарської продукції.

Індикатори:

- кількість наукових центрів;
- чисельність науковців та дослідників в сфері просування сільськогосподарської продукції;
- кількість наукових конкурсів для науковців та дослідників в сфері просування сільськогосподарської продукції;
- обсяг грантів від бізнесу на дослідження та розробки в сфері просування сільськогосподарської продукції;
- перелік нових інноваційних технологій в сфері просування сільськогосподарської продукції;
- кількість експериментальних виробництв;
- кількість суб'єктів господарювання, які займаються виробництвом органічної сільськогосподарської продукції;
- обсяги виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, в т. ч. і органічної;
- кількість новостворених робочих місць в сфері виробництва готової сільськогосподарської продукції, в т. ч. органічної.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
С.1.2.1. Стимулювання співробітництва та партнерства науки і бізнесу регіону в сфері технологій просування продуктів переробки	<ul style="list-style-type: none"> - Створення наукових центрів - Утворення координаційних, науково-бізнесових платформ просування продуктів переробки сільськогосподарського походження - Проведення наукових конкурсів для студентів,

сільськогосподарського походження	<p>науковців та дослідників з питань менеджменту в управлінні виробництвом та переробкою сільськогосподарської продукції</p> <ul style="list-style-type: none"> - Створення умов до залучення ресурсів в сферу досліджень та розробок з питань маркетингових стратегій, технологій та інструментів просування сільськогосподарської продукції, в т.ч. через фонди співфінансування, інвестиційні фонди тощо
С.1.2.2. Інтеграція досліджень та інновацій в технології просування сільськогосподарської продукції	<ul style="list-style-type: none"> - Розробка інноваційних технологій просування сільськогосподарської продукції - Інновації та дослідження в таких сферах: менеджмент в управлінні виробництвом та переробкою сільськогосподарської продукції - Маркетингові технології просування органічної продукції - Технології просування сільськогосподарської продукції (дизайн, брендування, екологічність) - Сучасні технології пакування сільськогосподарської продукції та органічної продукції - Комунікація зі споживачами сільськогосподарської продукції та органічної продукції - Логістика та сучасні онлайн-інструментарії просування сільськогосподарської продукції та органічної продукції

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ С.1.3. Якість та безпека харчових продуктів

Проектом JRC (Joint Research Center) були проаналізовані статистичні дані для відображення економічного та інноваційного потенціалу по кожній області України. На їх основі підготовлено звіт «Відображення економічного та інноваційного потенціалу Черкаської області».

Згідно представленого звіту, напрямками SMART-спеціалізацій (за КВЕД) можуть бути: виробництво напоїв; перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків (це напрями, пов'язані з виробництвом продуктів харчування). Враховуючи, що для області також важливі сільське господарство, глибока переробка сільськогосподарської продукції (зокрема готових продуктів харчування), роль якості та безпеки харчових продуктів виходить на провідні ролі.

Окрім того, інноваційні харчові технології та висока якість і безпека харчових продуктів, які виробляються на території Черкаської області, дозволять суттєво полегшити процеси просування таких продуктів як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках.

Дана операційна ціль буде спрямована на стимулювання співробітництва та партнерства науки і бізнесу регіону в харчових технологіях, а також інтеграцію досліджень та інновацій в харчові технології заради високої якості та безпеки продуктів харчування.

Очікувані результати:

- збільшення наукових лабораторій, центрів з питань якості та безпеки харчових продуктів;

- створення координаційних, науково-бізнесових платформ та рад для співробітництва з питань якості та безпеки харчових продуктів;
- посилення співробітництва бізнесу і науки в питаннях досліджень та інновацій в харчових технологіях, а також якості та безпеки продуктів харчування;
- зростання зацікавленості бізнесу й науки в залученні грантових ресурсів в сферу якості та безпеки харчових продуктів;
- посилення зацікавленості бізнесу в наданні грантів на дослідження та розробки харчових технологій, якості та безпеки харчових продуктів;
- зростання зацікавленості бізнесу в дослідженнях та розробках харчових технологій;
- створення експериментальних виробництв, лабораторій на виробничих підприємствах;
- зростання обсягу виробництва продуктів харчування високої якості;
- розробка та реалізація партнерських грантових проектів бізнесу й науки в сфері якості та безпеки харчових продуктів.

Індикатори:

- кількість наукових лабораторій, центрів з питань якості та безпеки харчових продуктів;
- чисельність координаційних, науково-бізнесових платформ та рад для співробітництва з питань якості та безпеки харчових продуктів;
- кількість наукових конкурсів з питань якості та безпеки харчових продуктів;
- обсяг наданих грантів від бізнесу на дослідження та розробки харчових технологій, якості та безпеки харчових продуктів;
- перелік нових інноваційних харчових технологій (отримання патентів), запроваджених на виробництві;
- кількість експериментальних виробництв, лабораторій на виробничих підприємствах;
- обсяг виробництва продуктів харчування високої якості;
- кількість розроблених та реалізованих партнерських проектів бізнесу й науки в сфері якості та безпеки харчових продуктів.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
С.1.3.1. Стимулювання співробітництва та партнерства науки і бізнесу регіону в харчових технологіях	<ul style="list-style-type: none"> - Створення наукових лабораторій, центрів з питань якості та безпеки харчових продуктів - Утворення координаційних, науково-бізнесових платформ та рад для співробітництва з питань якості та безпеки харчових продуктів - Проведення наукових конкурсів з питань якості та безпеки харчових продуктів - Створення умов до залучення ресурсів в сферу досліджень та розробок харчових технологій, якості та безпеки харчових продуктів, в т.ч. через фонди співфінансування, інвестиційні фонди тощо - Розробка інноваційних харчових технологій
С.1.3.2. Інтеграція досліджень та інновацій в харчові технології заради високої якості та безпеки продуктів харчування	<ul style="list-style-type: none"> - Створення наукових кафедр та лабораторій на виробничих підприємствах - Створення експериментальних виробництв - Запровадження новітніх харчових технологій на діючих виробничих підприємствах - Збільшення виробництва продуктів харчування високої якості та безпеки

6.3 SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНУ С.2: РОЗВИТОК ІТ-ГАЛУЗІ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію 1 операційної цілі:

Операційна ціль С.2.1
Інновації інформаційно-комунікаційних технологій в секторі регіональної економіки

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ С.2.1. Інновації інформаційно-комунікаційних технологій в секторі регіональної економіки

Однією із найбільш динамічних галузей економіки та бізнесу є ІТ-сфера. Так, за даними української ІТ-компанії N-iX, ІТ-ринок України 2019-2020 - це індустрія на 5 млрд дол. США та 200 000 фахівців. Інформаційно-комунікаційні технології займають третє місце по об'єму експорту послуг з часткою 20% всього українського сервісного експорту; українська ІТ-сфера зростає приблизно на 26% щороку; на ринку працює приблизно 4000 ІТ-компаній; в Україні працює близько 1600 сервісних ІТ-компаній; кількість ІТ-фахівців перевищила 185 000 в 2018 році.

Розвиток ІТ-галузі та інформаційно-комунікаційних технологій характеризується рядом наступних позицій. Більше 60% всіх ІТ-фахівців працевлаштовані в аутсорсингових ІТ-компаніях. Українські аутсорсери співпрацюють переважно з компаніями США (81% всіх клієнтів). Це можуть бути як стартапи на етапі бутстреппінга, так і техногіганти. Серед останніх в портфоліо українських аутсорсерів Cisco, IBM, Atlassian, Travelport, OpenText, Fluke Corporation та інші. Часто команди аутсорсерів, які працюють на західних клієнтів, переростають в повноцінні центри розробки (рідше переходять під бренд) для своїх клієнтів.

Ринок праці в сфері ІТ зростає відповідними темпами. У 2018 році кількість вакансій на українському порталі DOU (dou.ua) зросла з 3000 до 4500 в місяць. Кількість роботодавців зросла на 38% - з 2400 до 3300. Найбільш затребуваними були фахівці з Front-end, QA і PHP, на яких припадало 31% всіх вакансій. Українські ІТ-компанії активно збільшують штат. У минулому році роботодавці з топ-50 в два рази активніше, ніж раніше, відкривали нові офіси. Найпопулярнішими локаціями стали Київ, Львів та Рівне.

В Черкаській області наявна база для розвитку ІТ-галузі та інформаційно-комунікаційних технологій. Це наявність потужних навчальних закладів (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаський державний технологічний університет та ін.), які готують майбутніх ІТ-фахівців, наявність ІТ-компаній та їх об'єднань. Наприклад, «Cherkasy IT Cluster», яка нині об'єднує 13 ІТ-компаній з Черкас, активно співпрацює з ЗВО, навчає та працевлаштовує студентів.

Дана операційна ціль буде спрямована на стимулювання розробок навчальних симуляторів (імітаторів) в поєднанні з технологіями віртуальної, доповненої реальності, штучного інтелекту та автоматизації процесів для сектору регіональної економіки.

Очікувані результати:

- збільшення кількості ІТ-центрів, лабораторій та наукових парків;
- активізація роботи науково-бізнесових ІТ-платформ для співпраці та нових розробок;
- посилення співробітництва бізнесу і науки в сфері в сфері інформаційно-комунікаційних

- технологій;
- посилення ролі бізнесу в життєдіяльності наукових та освітніх установ в сфері інформаційно-комунікаційних технологій;
- зростання зацікавленості бізнесу в наданні грантів на розробки в сфері інформаційно-комунікаційних технологій;
- зростання зацікавленості бізнесу й науки в залученні грантових ресурсів на розробки в сфері інформаційно-комунікаційних технологій;
- активізація наукової-практичної діяльності, створення нових технологій, отримання наукових патентів в сфері інформаційно-комунікаційних технологій;
- впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій, в т. ч. і в секторі регіональної економіки.

Індикатори:

- динаміка кількості ІТ-центрів, лабораторій та наукових парків;
- кількість науково-бізнесових ІТ-платформ для співпраці та нових розробок;
- чисельність інформаційно-комп'ютерних кафедр в ВНЗ та кількість студентів, яка навчається в ВНЗ за відповідним напрямком;
- кількість науковців та дослідників в сфері інформаційно-комунікаційних технологій;
- кількість конкурсів для студентів, науковців та дослідників в сфері інформаційно-комунікаційних технологій;
- обсяг грантів від бізнесу на розробки в сфері інформаційно-комунікаційних технологій;
- кількість розроблених та реалізованих партнерських проектів бізнесу й науки в сфері інформаційно-комунікаційних технологій;
- перелік нових інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій (отримання патентів), впроваджених в практичній діяльності.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
С.2.1.1. Стимулювання розробки навчальних симуляторів (імітаторів) в поєднанні з технологіями віртуальної, доповненої реальності, штучного інтелекту та автоматизації процесів для сектору регіональної економіки	<ul style="list-style-type: none"> - Створення наукових ІТ-центрів, лабораторій та наукових парків - Утворення науково-бізнесових ІТ-платформ для співпраці та нових розробок - Навчання та підготовка кадрів для роботи в ІТ-галузі - Проведення конкурсів для студентів, науковців та дослідників в сфері інформаційно-комунікаційних технологій - Створення умов до залучення ресурсів в сферу досліджень та розробок в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, в т.ч. через фонди співфінансування, інвестиційні фонди тощо - Розробка нових інформаційно-комунікаційних технологій - Впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій, в т. ч. і в секторі регіональної економіки

6.4. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. ЛЮДИ: ПРОФЕСІЙНІ, АДАПТИВНІ, ЗГУРТОВАНІ

Людський капітал є одним з найважливіших факторів форсування економічного розвитку. Підготовці висококваліфікованих кадрів та згуртованості населення громад у вирішенні питань місцевого розвитку наразі приділяється велика увага у розвинених країнах.

Стратегічна ціль «ЛЮДИ: професійні, адаптивні, згуртовані» є стратегічною ціллю, яка спрямована на підвищення якості управлінських кадрів на регіональному та місцевому рівні, розвиток системи освіти, вдосконалення системи охорони здоров'я, а також посилення регіональної згуртованості та взаємодії.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію 4 операційних цілей:

Операційна ціль 2.1	Операційна ціль 2.2	Операційна ціль 2.3	Операційна ціль 2.4
Висока якість управлінських кадрів	Якісна система освіти	Ефективна система охорони здоров'я	Посилення регіональної згуртованості та взаємодії

Очікується, що реалізація даної стратегічної цілі призведе до таких результатів:

- покращення інституційного забезпечення розвитку територіальних громад;
- формування професійного кадрового резерву органів виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- забезпечення ефективного прямого зв'язку між системою освіти та регіональним ринком праці;
- модернізація системи освіти на всіх рівнях;
- створення умов для розвитку і самореалізації населення незалежно від статі, віку та місця проживання;
- зменшення рівня безробіття;
- популяризація та стимулювання населення області до ведення здорового способу життя;
- запровадження новітніх практик і технологій профілактики захворювань;
- включення ширших кіл населення до активного суспільного життя, у тому числі вразливих верств;
- залучення додаткових ресурсів, отриманих від самоорганізації населення, та скорочення обсягів бюджетних коштів на вирішення місцевих проблем;
- розвиток сфери надання культурних послуг;
- підвищення рівня поінформованості та комунікативності між територіальними громадами;
- забезпечення підтримки проектів, що впроваджуються на принципах співробітництва територіальних громад;
- збільшення обсягів залучення грантових коштів на реалізацію проектів розвитку регіону;
- консолідація зусиль територіальних громад щодо управління місцевими ресурсами.

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 2.1. Висока якість управлінських кадрів

В сучасних умовах одним із важливих факторів прогресивного розвитку громад та територій є високий рівень якості управлінських кадрів, як на обласному рівні, так і на рівні територіальних громад. Сучасні представники органів державної влади та органів місцевого самоврядування повинні мати новий креативний тип мислення, бути професіоналами у таких сферах, як інформаційно-комунікаційні технології та проектний менеджмент. Особливо дані аспекти є актуальними в умовах адміністративно-територіальної реформи.

На даний момент спостерігається слабка інституційна спроможність органів місцевого самоврядування (це стосується як штатної укомплектованості, так і якості підготовки кадрів). Дана операційна ціль покликана розвинути професійні якості та навички місцевих управлінців та сформувати ефективну систему управління регіональним розвитком.

Очікувані результати:

- забезпечення ефективної координації дій зацікавлених сторін для впровадження Стратегії;
- покращення інституційного забезпечення розвитку територіальних громад;
- формування професійного кадрового резерву органів виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- забезпечення організації та проведення навчальних заходів (тренінгів, шкіл сучасного державного службовця);
- набуття місцевими управлінцями нових вмінь та навичок (володіння іноземними мовами, медіаграмотність, інформаційна гігієна, вирішення конфліктів, проектний менеджмент, SCRUM, сучасна візуалізація та обробка даних та ін.);
- ефективне управління місцевими бюджетами, якісна організація бюджетного процесу.

Індикатори

- кількість проведених навчально-тренувальних заходів;
- кількість місцевих управлінців, які пройшли підвищення кваліфікації;
- відсутність порушень бюджетної дисципліни;
- кількість розроблених та затверджених стратегій розвитку територіальних громад;
- кількість реалізованих проектів міжнародної технічної допомоги.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
2.1.1. Формування ефективної системи управління регіональним розвитком	<ul style="list-style-type: none"> - Школа сучасного державного службовця - Моніторинг та оцінка ефективності реалізації регіональної політики (індекс спроможності територіальних громад) - Моніторинг та оцінка реалізації стратегічних, програмних документів області та громад - Цифрова трансформація (діджиталізація) системи управління регіональним розвитком - Практики діалогу з місцевим бізнесом, науковими ініціативами щодо втілення смарт-спеціалізації регіону
2.1.2. Підвищення професійних якостей місцевих управлінців	<ul style="list-style-type: none"> - Набуття нових вмінь та навичок: з питань сучасної комунікації та інформаційних технологій, володіння іноземними мовами, з питань інформаційної гігієни та

	<p>медіаграмотності, з питань громадських консультацій та залучення громадськості, вирішення конфліктів, управління проектами, SCRUM, сучасна візуалізація та обробка даних та ін.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Організація бюджетного процесу в ОТГ - Проведення навчань, надання методологічної допомоги (offline/online) фахівцям з питань фінансів, публічних закупівель, залучення інвестицій, регуляторної політики ОТГ тощо.
--	---

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 2.2 Якісна система освіти

Протягом останніх років в області вже активно впроваджуються заходи з розвитку та модернізації регіональної системи освіти. Так, у загальноосвітніх школах формуються компетенції з робототехніки; наявний навчально-тренінговий центр STEM-освіти.

В сучасних умовах актуальною є підготовка на базі освітніх закладів кваліфікованих робітників, які після завершення навчання зможуть бути працевлаштовані на підприємствах Черкаської області. В даному контексті важливу роль відіграє популяризація та модернізація професійно-технічної освіти, а також дослідження потреб підприємств регіону у спеціалістах та кваліфікованих кадрах з метою формування замовлень закладам освіти щодо їх підготовки.

Дана операційна ціль спрямована на впровадження інноваційних технологій навчання у початкову та середню школи, розширення мережі опорних шкіл, модернізацію регіональної системи професійно-технічної освіти, впровадження дуальної форми освіти у секторі вищої освіти, посилення кадрового потенціалу надавачів освітніх послуг, а також створення нових можливостей для розвитку і самореалізації населення (зокрема навчання для дорослих та для вразливих груп населення).

Очікувані результати:

- доступна, практично орієнтована система освіти;
- зростання рівня економічної активності і зайнятості, скорочення рівня безробіття;
- забезпечення учнів загальноосвітніх навчальних закладів сучасними мультимедійними засобами навчання;
- зростання популярності робітничих професій;
- здійснення системного вивчення та прогнозування потреб підприємств області у спеціалістах та кваліфікованих кадрах та формування замовлень щодо їх підготовки;
- залучення замовників робітничих кадрів до розроблення робочих навчальних планів та програм з урахуванням регіонального компоненту;
- залучення роботодавців до проведення профорієнтаційних заходів;
- модернізація матеріально-технічної бази у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, створення навчально-практичних центрів;
- проведення курсів підвищення кваліфікації для надавачів освітніх послуг;
- розробка та запуск конкурентних освітніх продуктів (початкова, середня, позашкільна освіта);
- підвищення економічної активності населення області, популяризація набуття освіти дорослим населенням;
- забезпечення вразливих груп населення якісною освітою;
- розвиток дуальної форми освіти;

- розробка гендерно-чутливих програм професійної орієнтації для подолання професійної сегрегації на ринку праці.

Індикатори

- рівень зайнятості населення;
- частка зайнятих громадян віком старше 45 років та вразливих верств населення;
- частка молодіжного безробіття;
- кількість інституцій із запровадженою системою навчання впродовж життя;
- кількість придбаних мультимедійних засобів навчання у загальноосвітні навчальні заклади;
- зростання кількості учнів та слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти, у яких проведено модернізацію матеріально-технічної бази;
- збільшення кількості створених навчально-практичних центрів;
- відсоток навчальних планів, погоджених із підприємствами - замовниками робітничих кадрів;
- кількість проведених профорієнтаційних заходів;
- кількість надавачів освітніх послуг, що пройшли підвищення кваліфікації.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
2.2.1. Впровадження інноваційних технологій навчання в початкову та середню школи	<ul style="list-style-type: none"> - Матеріально-технічне забезпечення шкіл (швидкісний інтернет, ноутбуки, планшети тощо) для впровадження технологій дистанційної освіти в шкільний навчальний процес - Адаптація та впровадження online, хмарних сервісів в навчальний процес - Запровадження та поширення успішних практик дистанційної освіти в школі - Забезпечення рівного доступу до знань (інклюзивна online-школа в т.ч. титрування відео-уроків, сурдопереклад, тифлопереклад) - Робототехніка та моделювання в школах - Запровадження інтеграційних, ігрових, тренінгових, інформаційно-комп'ютерних, діалогових технологій в навчальний процес - Розвиток підприємницьких вмінь та навиків, основ фінансової грамотності школярів - Запровадження електронного документообігу в закладах шкільної освіти
2.2.2. Модернізація системи закладів професійної (професійно-технічної) освіти	<ul style="list-style-type: none"> - Моніторинг і оцінка потреб регіонального ринку праці - Створення навчально-практичних центрів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти - Облаштування та запуск лабораторій, майстерень, фаблабів, молодіжних громадських просторів тощо у професійно-технічних навчальних закладах - Запровадження дистанційних технологій освіти в навчальний процес - Залучення учнівської молоді до міжнародних грантових програм з обміну досвідом, розробкою та впровадженням проектів за кошти міжнародної

	<p>технічної допомоги</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стимулювання співпраці та партнерства професійно-технічних закладів освіти з місцевим бізнесом - Розробка і запровадження методологій набуття професійних вмінь, навичок з допомогою технологій штучного інтелекту, віртуальної доповненої реальності, автоматизації та роботизації процесів
2.2.3. Впровадження дуальної форми освіти в секторі вищої освіти	<ul style="list-style-type: none"> - Дослідження потреб підприємств області у спеціалістах та кваліфікованих кадрах з метою формування замовлень закладам освіти щодо їх підготовки - Моніторинг та оцінка готовності місцевого бізнесу інвестувати в дуальну форму навчання - Запровадження успішних практик співпраці університетів та підприємств, установ, організацій - Дослідження, запровадження сучасних моделей взаємодії місцевих ЗВО, роботодавців та студентів - Стимулювання взаємозв'язку та взаємовпливу різних систем (наука і освіта, наука і виробництво, громадський сектор) спрямованих на підвищення якості освіти - Розвиток галузевих науково-освітніх кластерів, наукових, науково-виробничих центрів, лабораторій тощо - Розробка та реалізація проектів з формування сталих зв'язків освітньої системи з регіональним ринком праці - Підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці
2.2.4. Посилення кадрового потенціалу надавачів освітніх послуг	<ul style="list-style-type: none"> - Інформаційна гігієна, медіаосвіта, підприємливість та фінансова грамотність надавачів освітніх послуг - Формування професійних компетентностей галузевого спрямування - Профілактика професійного вигорання - Розробка та запуск конкурентних освітніх продуктів (початкова, середня освіта, позашкільна та ін.) - Онлайн курси, платформи для надавачів освітніх послуг - Підтримка та розвиток ініціатив з впровадження інновацій у викладання - Мотиваційні програми з підвищення кваліфікації надавачів освітніх послуг - Моніторинг та оцінка якості освітньої послуги - Вдосконалення педагогічної та управлінської діяльності. Добросесність надавачів освітніх послуг
2.2.5. Сприяння економічній активності та створення нових можливостей для розвитку і самореалізації населення регіону незалежно від статі, віку та місця проживання	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток освіти протягом всього життя - Розвиток та підтримка неформальної освіти для дорослих - Популяризація робітничих професій - Програми підготовки для вразливих груп населення (ВПО, ветерани АТО/ООС, люди з інвалідністю) - Розвиток та підтримка соціального підприємництва - Соціальна реклама та інформаційні кампанії з

економічної та фінансової грамотності, цифрової грамотності дорослого населення

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 2.3 Ефективна система охорони здоров'я

Медицина сфери Черкаської області характеризується активним впровадженням сучасного медичного обладнання та інноваційних методів лікування. У регіоні наявні інноваційні заклади охорони здоров'я, зокрема Черкаський обласний кардіологічний центр, а також скринінгові центри "Здоров'я жінки", Черкаський обласний перинатальний центр, палати інтенсивної терапії гемобластозів та аутологічна трансплантація кісткового мозку на базі Черкаського обласного онкологічного диспансеру; також в медичних закладах області проводиться амбулаторний гемодіаліз.

Таким чином, в регіоні наявна потужна база для розвитку сфери охорони здоров'я, яка відіграє важливу роль у збереженні та підвищенні активності людського потенціалу.

В той же час, проблемою є недостатня кадрова укомплектованість медичних закладів. Зокрема, у 2019 році дефіцит лікарських кадрів нараховував 1510 осіб. Укомплектованість усіх штатних посад лікарів фізичними особами становила у 2019 році 72,62%, що є недостатнім для якісного надання медичних послуг населенню.

Дана операційна ціль буде спрямована на підвищення кваліфікації медичного персоналу, популяризацію здорового способу життя населення, а також впровадження новітніх практик і технологій профілактики захворювань цивілізації.

Очікувані результати:

- підвищення кваліфікації медичних працівників;
- запровадження та розвиток науково-прикладних досліджень у медичній сфері (зокрема на базі Черкаської медичної академії);
- проведення заходів з популяризації здорового способу життя населення (інформаційні матеріали, регіональна соціальна реклама);
- налагодження співробітництва між органами влади, громадськими, молодіжними, спортивними організаціями, медиками і освітянами в напрямку створення економічних, матеріально-технічних передумов для збереження і зміцнення здоров'я населення та популяризації фізичної культури, спорту і засад здорового способу життя;
- впровадження інноваційних методів та практик лікування захворювань.

Індикатори

- кількість лікарів первинної ланки, які пройшли навчання щодо методів профілактики, лікування та призупинення хвороб цивілізації на базі Черкаської медичної академії;
- кількість лікарів вузького профілю, які пройшли навчання щодо методів профілактики, лікування та призупинення хвороб цивілізації на базі Черкаської медичної академії;
- кількість виданих інформаційних матеріалів, оприлюднених в обласних засобах масової інформації (в газетах, на радіо, на телебаченні), розміщених в інтернет-виданнях інформаційних повідомлень стосовно популяризації здорового способу життя населення;
- кількість проведених заходів щодо популяризації здорового та безпечного способу життя;

- зменшення показника загальної захворюваності на 10 тис. населення;
- кількість медичних установ у яких придбано та встановлено сучасне медичне обладнання.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
2.3.1. Підвищення кваліфікації медичного персоналу	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення навчання медичного персоналу - Сучасні комунікації в медичній сфері - Науково-прикладні дослідження в медичній сфері - Формування професійних компетентностей галузевого спрямування в т.ч. на базі спеціалізованих навчально-тренінгових центрів, відділів - Профілактика професійного вигорання - Гарантії та мотиваційні програми з підвищення кваліфікації надавачів медичних послуг
2.3.2. Популяризація здорового способу життя населення	<ul style="list-style-type: none"> - Виготовлення та поширення інформаційних матеріалів - Регіональна соціальна реклама з популяризації здорового способу життя населення - Підтримка та стимулювання інформаційних кампаній з популяризації здорового способу життя населення
2.3.3. Впровадження новітніх практик і технологій профілактики захворювань цивілізації	<ul style="list-style-type: none"> - Профілактика серцево-судинних, інфекційних, неінфекційних та інших захворювань цивілізації - Інтенсивна терапія гемобластозів - Модернізація та оновлення матеріально-технічного забезпечення медичних закладів області

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 2.4 Посилення регіональної згуртованості та взаємодії

В сучасних умовах децентралізації влади, все більший акцент робиться на залученні громадськості до процесу розвитку територій, а також на активізації роботи місцевих органів влади у вирішенні їх власних питань місцевого розвитку. Адже згуртованість громадськості та представників органів місцевого самоврядування дає ефект синергії, покращуючи швидкість та якість у вирішенні актуальних питань життєдіяльності та розвитку громад.

Останнім часом все більшої популярності набувають проекти та заходи, що передбачають міжрегіональну співпрацю. Крім того, сучасним трендом є міжмуніципальне співробітництво - укладення договорів між територіальними громадами, що спрямовані на спільне акумулювання громадами ресурсів для впровадження спільних проектів (зокрема у сферах надання адміністративних послуг, інфраструктури, ЖКГ, освіти, культури, безпеки та ін.). Наразі в області укладено 35 договорів міжмуніципального співробітництва територіальних громад, які зареєстровані в Мінрегіоні.

Важливими суб'єктами впровадження місцевих розвиткових ініціатив є громадські організації, зокрема молодіжні. У 2019 році кількість молодіжних громадських організацій з напрямку розвитку молодіжної політики в області становила 59.

Для формування згуртованості України та реалізації загальнодержавних пріоритетів сьогодні важливо розробляти та фінансувати загальнодержавні програми регіонального розвитку, які направлені на посилення міжрегіональної співпраці та укріплення зв'язків між регіонами.

Напрямами впровадження даної операційної цілі є: створення можливостей для співробітництва у сфері освіти, культури, історичних та культурологічних досліджень; стимулювання міжмуніципального співробітництва; заохочення мешканців громад до участі у вирішенні питань місцевого розвитку; посилення спроможності інститутів громадянського суспільства; розвиток та підтримка молодіжних розвиткових, спортивних ініціатив; інтеграція внутрішньо переміщених осіб.

Очікувані результати:

- посилення міжрегіонального співробітництва у сфері освіти, культури, історичних та культурологічних досліджень;
- запровадження обміну студентами та науковцями між університетами різних регіонів України;
- створення спільних міжрегіональних дослідницьких груп з проведення історичних та культурологічних досліджень;
- подальше поширення практики міжмуніципального співробітництва, реалізація громадами спільних проектів;
- розширення спектру сфер укладання договорів міжмуніципального співробітництва;
- проведення у громадах семінарів та конкурсів, спрямованих на залучення мешканців громад до реалізації місцевих ініціатив;
- запровадження конкурсів розвиткових проектів у громадах;
- посилення мотивованості мешканців громад до участі у розвитку своєї громади;
- посилення співпраці інститутів громадянського суспільства та органів влади;
- створення умов та можливостей для більш активної участі громадських організацій у реалізації місцевих розвиткових ініціатив;
- посилення залученості молоді до впровадження місцевих розвиткових ініціатив;
- зростання зацікавленості громадян щодо участі у спортивних заходах.

Індикатори

- кількість студентів та науковців, що взяли участь у обміні між університетами;
- збільшення кількості договорів про співробітництво територіальних громад, зокрема тих, що зареєстровані на сайті Мінрегіону;
- кількість спільних проектів, що реалізовані громадами завдяки укладанню договорів співробітництва;
- збільшення кількості громад (зокрема ОТГ), що уклали договори міжмуніципального співробітництва;
- кількість реалізованих місцевих ініціатив у громадах;
- зростання кількості мешканців громад, що беруть участь у реалізації місцевих ініціатив;
- збільшення кількості громад, у яких запроваджено конкурси розвиткових проектів;
- кількість проведених форумів інститутів громадянського суспільства;
- кількість учасників форумів, зокрема від громадських організацій;
- кількість проведених ярмарків громадських ініціатив;
- кількість проектів, що реалізовані за ініціативи або за співучасті громадських організацій;
- збільшення кількості молодіжних громадських організацій;
- кількість проведених фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів;
- кількість проведених молодіжних заходів;
- кількість проведених культурних заходів;
- кількість проведених заходів національно-патріотичного спрямування;
- кількість учасників фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів;
- кількість учасників молодіжних заходів;
- кількість учасників заходів національно-патріотичного спрямування.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
2.4.1. Створення можливостей для співробітництва у сфері освіти, культури, історичних та культурологічних досліджень	<ul style="list-style-type: none"> - Запровадження обміну науковцями (аспірантами, докторантами) між університетами різних регіонів України - Створення спільних міжрегіональних дослідницьких груп з проведення історичних та культурологічних досліджень - Посилення спроможності та співпраці культурних спільнот - Запровадження обміну студентами
2.4.2. Стимулювання співробітництва територіальних громад	<ul style="list-style-type: none"> - Укладення договорів міжмуніципального співробітництва (зокрема у сферах надання адміністративних послуг, інфраструктури, ЖКГ, освіти, культури, інноваційної діяльності) - Розробка та реалізація проектів розвитку громад на основі територіального співробітництва територіальних громад
2.4.3. Заохочення мешканців громад до участі у вирішенні питань місцевого розвитку	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення навчання щодо реалізації місцевих ініціатив громад - Запровадження конкурсів громадських ініціатив або громадського бюджету в громадах - Підтримка та розвиток органів самоорганізації населення, в т.ч. ОСББ, та їх ініціатив
2.4.4. Посилення спроможності інститутів громадянського суспільства	<ul style="list-style-type: none"> - Організація та проведення щорічних тематичних форумів інститутів громадянського суспільства - Ярмарки громадських ініціатив (кущові) - Підвищення організаційної спроможності громадських об'єднань шляхом розробки і реалізації проектів місцевого розвитку
2.4.5. Розвиток та підтримка молодіжних розвиткових, спортивних та культурних ініціатив	<ul style="list-style-type: none"> - Конкурс молодіжних проектів - Проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів - Проведення заходів національно-патріотичного спрямування - Проведення молодіжних, культурних заходів - Проведення щорічних тематичних фестивалів (Summer Challenge, Книжкового фестивалю) - Дослідження та аналіз потреб молоді
2.4.6. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб	<ul style="list-style-type: none"> - Залучення до проектів та програм що виховують загальноукраїнський патріотизм - Збільшення рівня зайнятості внутрішньо переміщених осіб у нових місцях проживання

6.5. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. ВИСОКА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ: ЕКОЛОГІЯ, БЕЗПЕКА, ІНФРАСТРУКТУРА

Незважаючи на те, що економічний розвиток (паралельно з розвитком людського капіталу) відіграє вирішальну роль для соціально-економічного прогресу, все ж надзвичайно важливим є створення комфортного та безпечного середовища проживання людей. Якщо не приділяти достатньо уваги цьому аспекту, населення не буде у повній мірі забезпечене необхідними благами та не буде мати гідних умов проживання, а відтак люди будуть незадоволені життям у регіоні.

Основними сферами, які буде охоплювати стратегічна ціль «ВИСОКА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ: екологія, безпека, інфраструктура», є екологічна безпека та збереження довкілля, безпека населення та територій, розвиток інфраструктури, просторовий розвиток та цифрова трансформація регіону.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію 4 операційних цілей:

Операційна ціль 3.1	Операційна ціль 3.2	Операційна ціль 3.3	Операційна ціль 3.4
Екологічна безпека та збереження довкілля	Безпека населення та територій	Розвиток і модернізація інфраструктури	Просторовий розвиток та цифрова трансформація регіону

Очікується, що реалізація стратегічної цілі 3 у найближчому майбутньому призведе до таких результатів:

- зменшення рівня забруднення атмосферного повітря;
- вдосконалення системи поводження з відходами;
- збереження та розширення мережі об'єктів природно-заповідного фонду;
- покращення стану водних об'єктів області;
- розвиток мережі Центрів безпеки громадян (в т. ч. встановлення систем відеоспостереження);
- забезпечення пожежної та техногенної безпеки регіону;
- створення та підтримання функціонування систем централізованого оповіщення;
- використання у повній мірі логістичного потенціалу регіону;
- покращення транспортної доступності регіону;
- охоплення якомога більшої частини території області якісним стільниковим зв'язком та Інтернет-покриттям;
- розширення та модернізація мережі закладів та об'єктів соціальної сфери;
- підвищення енергоефективності у будівлях бюджетної сфери;
- збільшення кількості населення, що забезпечене якісними послугами тепло- та водопостачання, водовідведення;
- забезпечення належного рівня очищення питної води;
- забезпечення формування інклюзивно-орієнтованого простору;
- розвиток туристичної інфраструктури регіону;
- розвиток системи надання адміністративних послуг в області.

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 3.1. Екологічна безпека та збереження довкілля

Екологічна безпека регіону розглядається як стан навколишнього середовища, при якому гарантується запобігання погіршенню екологічної ситуації та здоров'я людини. Це досягається сукупністю процесів і заходів щодо створення сприятливих умов для відтворення природних ресурсів, життя та здоров'я людей як одна з категорій сталого (збалансованого) розвитку регіону.

Соціально-економічний розвиток області тісно і нерозривно пов'язаний зі станом довкілля, наявністю екологічних проблем та ризиків у регіоні. Оцінка стану довкілля області свідчить, що компоненти екосистеми зазнають негативного антропогенного впливу, а серед екологічних проблем області, які потребують вирішення, найважливішими є утворення та накопичення великих обсягів промислових та побутових відходів, зберігання на території області невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів), погіршення гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів, забруднення атмосферного повітря, відсутність єдиної регіональної системи моніторингу стану довкілля. Крім того, існує необхідність розширення мережі об'єктів природно-заповідного фонду.

Ключовими напрямками впровадження даної операційної цілі є: впровадження комплексних систем моніторингу стану довкілля, запровадження сучасних механізмів поводження з відходами, розвиток природно-заповідного фонду, покращення стану водних об'єктів.

Очікувані результати:

- запровадження сучасної регіональної системи державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря;
- зменшення рівня забруднення атмосферного повітря;
- створення фундаменту циклічної економіки, метою якої є повторне використання відходів;
- запровадження сталої системи управління відходами;
- зменшення навантаження на полігони ТПВ;
- створення економічних можливостей для розвитку потужностей з перероблення відходів та залучення інвестицій у сферу поводження з відходами;
- повне очищення території області від невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів);
- збереження та примноження біо- та ландшафтного різноманіття, формування цілісної екомережі;
- забезпечення цілісності територій та об'єктів природно-заповідного фонду та запобігання незаконному їх заволодінню;
- покращення стану водних об'єктів області: зменшення обсягу скиду стічних вод, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок;
- залучення громадськості до вирішення екологічних проблем.

Індикатори

- кількість автоматизованих постів спостережень за станом атмосферного повітря;
- індекс забруднення атмосферного повітря;
- обсяг утилізованих відходів (відсоток від загальної кількості утворених відходів);
- обсяг захоронених відходів (відсоток від загальної кількості утворених відходів);
- кількість ліквідованих стихійних сміттєзвалищ;
- кількість збудованих та реконструйованих полігонів ТПВ, що відповідають вимогам екологічної безпеки;

- обсяг невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів), що вивезені для утилізації, знищення та знешкодження;
- відсоток населених пунктів області, де запроваджено роздільне збирання ТПВ;
- кількість та площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду, межі яких встановлені;
- кількість заходів з поліпшення гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів, реконструкції споруд для очищення стічних та зливових вод;
- кількість реалізованих проектів, що подані громадянською.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
3.1.1. Впровадження комплексних систем моніторингу стану довкілля	<ul style="list-style-type: none"> - Встановлення автоматизованих постів спостереження за станом атмосферного повітря на території області, де спостерігаються найбільші викиди (Канівський, Черкаський, Чорнобаївський райони, м. Черкаси, м. Умань) - Впровадження заходів по скороченню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб'єктами господарювання області - Запровадження конкурсів екологічних проектів серед громадських організацій
3.1.2. Запровадження сучасних механізмів поводження з відходами	<ul style="list-style-type: none"> - Розбудова та модернізація інфраструктури управління відходами (створення центрів з сортування та комплексної переробки і утилізації твердих побутових відходів, перевантажувальних пунктів) - Вилучення, утилізація, знищення та знешкодження відходів пестицидів - Налагодження системи роздільного збору відходів для максимального використання вторинних ресурсів
3.1.3. Розвиток природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	<ul style="list-style-type: none"> - Створення нових та розширення меж існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду; - Розробка проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду
3.1.4. Покращення стану водних об'єктів	<ul style="list-style-type: none"> - Розробка проектно-кошторисної документації та реалізація проектів щодо відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів, реконструкції (будівництва) споруд для очищення стічних та зливових вод

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 3.2. Безпека населення та територій

В умовах сучасних викликів, актуальним питанням є підвищення рівня безпеки населення та територій на випадок виникнення надзвичайних ситуацій.

Дана операційна ціль спрямована на підвищення спроможності регіону попереджувати, реагувати та ліквідовувати наслідки надзвичайних ситуацій, а також на впровадження сучасних систем оповіщення та систем безпеки населення.

Очікувані результати:

- створення місцевих та добровільних пожежно-рятувальних підрозділів, розбудова інфраструктури із забезпечення їх функціонування;
- створення Центрів безпеки громадян (в т.ч. встановлення систем відеоспостереження);
- технічне переоснащення сил цивільного захисту, у тому числі аварійно-рятувальних служб;
- організація гуманітарного розмінування на територіях та акваторіях регіону, у тому числі на об'єктах природно-заповідного фонду;
- забезпечення пожежної та техногенної безпеки об'єктів та територій регіону;
- забезпечення безпеки людей на водних об'єктах;
- створення, використання, утримання та реконструкція фонду захисних споруд цивільного захисту з урахуванням потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- створення та підтримання у постійній готовності територіальної та місцевих систем централізованого оповіщення, здійснення їх модернізації та забезпечення функціонування;
- навчання населення різних категорій щодо поведінки у надзвичайних ситуаціях;
- забезпечення радіаційного і хімічного захисту населення і територій;
- забезпечення інженерного захисту територій;
- організація та забезпечення життєдіяльності постраждалих від надзвичайних ситуацій, а також під час ведення воєнних (бойових) дій або внаслідок таких дій;
- створення умов для забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання і територій в особливий період.

Індикатори

- кількість створених місцевих та добровільних пожежно-рятувальних підрозділів;
- кількість створених Центрів безпеки громадян (в т. ч. встановлених систем відеоспостереження);
- кількість створених систем централізованого оповіщення;
- кількість проведених навчань щодо поведінки у надзвичайних ситуаціях;
- стан забезпечення засобами індивідуального захисту населення, яке проживає у прогнозованих зонах хімічного забруднення і зонах спостереження суб'єктів господарювання радіаційної небезпеки, та формувань цивільного захисту, а також приладами дозиметричного і хімічного контролю та розвідки;
- розроблення та включення вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту до відповідних видів містобудівної і проектної документації та реалізація їх під час будівництва і експлуатації.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
3.2.1. Підвищення спроможності регіону попереджувати, реагувати та ліквідовувати наслідки надзвичайних ситуацій	<ul style="list-style-type: none"> - Створення центрів безпеки громадян при ОТГ - Впровадження системи відеоспостереження
3.2.2. Запровадження сучасних систем оповіщення та систем безпеки населення	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження системи оповіщення громадян - Проведення навчань різних категорій населення щодо поведінки в надзвичайних ситуаціях

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 3.3. Розвиток і модернізація інфраструктури

Соціально-економічний розвиток регіону неможливий без розвитку інфраструктури, оскільки вона забезпечує функціонування галузей матеріального виробництва та соціальної сфери, формує належні умови життєдіяльності суспільства.

На жаль, інфраструктура Черкаського регіону переважно перебуває у незадовільному стані. Її сучасний стан у багатьох аспектах характеризується застарілістю та зношеністю. Відтак, інфраструктура області на даний момент не спроможна у повній мірі забезпечити задоволення потреб громадян та комфортні умови проживання.

Однією з ключових проблем є незадовільний стан транспортної інфраструктури та недостатнє використання логістичного потенціалу регіону. Так, станом на 01.01.2020 із загальної протяжності доріг державного значення (1750,2 км): втратили несучу спроможність – 187 км; не відповідають нормативним показникам по рівності – 421,5 км; не відповідають сучасним нормативним вимогам із забезпечення безпеки руху і комфортності перевезень та мають деформації покриття – 877 км. Також недостатньо облаштована дорожня інфраструктура (освітлення, знаки, розмітка).

Із загальної експлуатаційної довжини залізничних колій загального користування (649,5 км) електрифіковані лише 145 км (22,3%); зокрема неелектрифіковані залізничні під'їзди до міст Черкаси та Умань.

При наявності річкових портів, регулярні пасажирські перевезення річковим транспортом призупинено з 1996 року. Крім того, при наявності аеропорту, повітряний транспорт в області також практично не функціонує (останній раз аеропорт приймав пасажирів з регулярних рейсів у 1995 році; протягом останніх років він приймав виключно чартерні рейси та використовувався для проведення фестивалів малої авіації, різних автошоу та виставкових заходів).

Проблемним питанням є низький рівень покриття Інтернет та стільникового зв'язку в сільській місцевості області.

Значною проблемою є зношеність об'єктів соціальної інфраструктури, в т. ч. житлово-комунального господарства. Так, станом на 01.01.2020 втрати в магістралях теплових мереж становили 13%; загальна зношеність теплових мереж в області становила 32%. Із загальної протяжності водопровідних мереж області, що обслуговуються комунальними підприємствами, в аварійному стані перебували 29%; із загальної протяжності каналізаційних мереж - 32%. Значна кількість закладів соціальної сфери (заклади освіти, охорони здоров'я, культури, спорту) потребують оновлення матеріально-технічної бази (будівництво нових, ремонт та реконструкція існуючих будівель та споруд, закупівля обладнання); також актуальним питанням є впровадження заходів з енергомоніторингу та енергозбереження (енергоаудит, утеплення будівель, заміна котлів).

В сучасних умовах, актуальним є формування безбар'єрного середовища та інклюзивно-орієнтованого простору, з метою урахування потреб громадян з обмеженими фізичними можливостями.

Черкаська область має значний потенціал для розвитку туристичної діяльності: природно-кліматичний та історико-культурний потенціал, мальовничі ландшафти, привабливі туристичні маршрути, архітектурні пам'ятки, мережу територій та об'єктів природно-заповідного фонду, рекреаційні можливості. Але проблемним питанням залишається невідповідність рівня розвитку туристичної індустрії наявному потенціалу. На сьогодні в області кількість сучасних туристичних об'єктів з повним комплексом забезпечення потреб туриста є невеликою; крім того, туристичні об'єкти не орієнтовані на

інклюзивне середовище.

Одним із напрямів модернізації системи надання послуг сьогодні є створення центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) при органах місцевого самоврядування. На даний момент в області створені та функціонують 42 ЦНАП, з них: 18 – при РДА, 6 – при міських радах міст обласного значення, 18 – при ОТГ. Через мережу ЦНАП надаються найбільш запитувані послуги у сферах державної реєстрації нерухомості, бізнесу, місця проживання/перебування особи, земельних питань, дозвільної системи, а в ЦНАП ОТГ - також послуги соціального характеру. Втім, все ще існує потреба у розширенні та вдосконаленні мережі ЦНАП.

Ключові сфери впровадження даної операційної цілі наступні: підвищення транспортної доступності та розвиток логістичного потенціалу регіону; покращення стану територіальних автомобільних доріг державного значення; розвиток цифрової інфраструктури; розвиток і модернізація соціальної інфраструктури; водопостачання населених пунктів; формування інклюзивно-орієнтованого простору та рівних можливостей; розвиток туристичної інфраструктури (в т. ч. інклюзивно-орієнтованої), ревіталізація замків Черкащини; вдосконалення мережі центрів надання адміністративних послуг.

Очікувані результати:

- використання у повній мірі логістичного потенціалу регіону;
- покращення транспортної доступності регіону;
- покращення стану дорожнього покриття на дорогах загального користування (в т. ч. покращення стану територіальних автомобільних доріг державного значення);
- облаштована дорожня інфраструктура за сучасними стандартами;
- відновлення повноцінної роботи Черкаського аеропорту;
- відновлення прямого повітряного міжнародного сполучення;
- забезпечення сільської місцевості якісним стільниковим зв'язком та Інтернет-покриттям;
- розширення та модернізація мережі закладів та об'єктів соціальної сфери;
- впровадження енергомоніторингу в будівлях бюджетної сфери;
- підвищення енергоефективності у будівлях бюджетної сфери;
- збільшення кількості населення, що забезпечене якісними послугами тепло- та водопостачання;
- модернізація мереж тепло- та водопостачання;
- забезпечення належного рівня очищення питної води;
- збільшення кількості населення, що забезпечене якісними послугами водовідведення;
- модернізація каналізаційних систем та очисних споруд;
- забезпечення формування інклюзивно-орієнтованого простору;
- розбудова, облаштування, реконструкція та реставрація туристичних об'єктів;
- розвиток інфраструктури та сфери послуг навколо туристичних об'єктів та пам'яток;
- активізація туристичної діяльності, взаємозв'язок інфраструктури туризму з іншими сферами соціально-економічного та культурного розвитку області;
- збереження та примноження історико-культурної та природної спадщини;
- сертифікація об'єктів туристичної інфраструктури;
- створення системи інформування туристів;
- покращення стану рекреаційних зон;
- створення центрів надання адміністративних послуг при органах місцевого самоврядування;
- модернізація існуючої мережі центрів надання адміністративних послуг;
- організація надання послуг органів виконавчої влади (зокрема районних державних адміністрацій) через центри надання адміністративних послуг;

- поліпшення доступності ряду адміністративних послуг для мешканців громад, спрощення системи надання адміністративних послуг.

Індикатори

- протяжність автомобільних доріг загального користування, на якій здійснено капітальний та поточний ремонт дорожнього покриття (в т. ч. протяжність територіальних автомобільних доріг державного значення, на якій здійснено капітальний та поточний ремонт дорожнього покриття);
- кількість облаштованих пунктів габаритно-вагового контролю;
- протяжність автомобільних доріг загального користування, на якій здійснено модернізацію дорожньої інфраструктури (освітлення, знаки, розмітка);
- кількість внутрішніх та міжнародних авіарейсів на тиждень;
- пасажиропотік внутрішніх та міжнародних авіарейсів;
- кількість чартерних авіарейсів на тиждень;
- збільшення кількості сільських населених пунктів, охоплених якісним мобільним зв'язком;
- збільшення кількості сільських населених пунктів, охоплених Інтернет-покриттям;
- кількість збудованих приміщень та об'єктів соціальної сфери;
- кількість закладів та об'єктів соціальної сфери, у яких здійснена модернізація матеріально-технічної бази;
- кількість охоплених енергомониторингом бюджетних установ;
- кількість бюджетних установ, у яких проведено термомодернізацію та енергоефективні заходи (в т. ч. заміна вікон та дверей, утеплення фасадів та покрівель, заміна котлів та систем опалення, інші заходи);
- збільшення протяжності теплових мереж;
- зменшення відсотка втрат у магістралях теплових мереж;
- зменшення відсотка зношеності теплових мереж;
- збільшення протяжності водопровідних мереж;
- зменшення відсотка водопровідних мереж, що перебувають у аварійному стані;
- збільшення кількості населених пунктів області, що забезпечені сучасними системами очистки питної води;
- збільшення протяжності каналізаційних мереж;
- зменшення відсотка каналізаційних мереж, що перебувають у аварійному стані;
- збільшення пропускної спроможності очисних споруд;
- кількість встановлених табличок зі шрифтом Брайля;
- встановлення звукового обладнання на світлофорах;
- кількість новостворених, облаштованих та реконструйованих об'єктів туристичної інфраструктури;
- кількість екскурсійних маршрутів;
- динаміка чисельності туристів та екскурсантів;
- обсяг наданих туристичних послуг;
- кількість новостворених ЦНАП;
- кількість модернізованих ЦНАП;
- кількість адміністративних послуг, наданих через мережу ЦНАП.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
3.3.1. Підвищення транспортної доступності, розвиток логістичного потенціалу регіону	<ul style="list-style-type: none"> - Ремонт та реконструкція дорожнього покриття (в т. ч. поточний, середній та капітальний ремонт територіальних автомобільних доріг державного значення) - Облаштування дорожньої інфраструктури (освітлення, знаки, розмітка)

	- Відновлення основної діяльності та подальший розвиток міжнародного аеропорту в м.Черкаси
3.3.2. Розвиток цифрової інфраструктури	- Трекери на комунальну техніку - Інформатизація сільської місцевості
3.3.3. Розвиток і модернізація соціальної інфраструктури	- Впровадження заходів з енергомоніторингу та енергозбереження (енергоаудит, утеплення будівель, заміна котлів тощо) - Будівництво, ремонт, реконструкція очисних та каналізаційних споруд - Будівництво, реконструкція, ремонт закладів освіти - Будівництво, реконструкція, ремонт закладів охорони здоров'я - Будівництво, реконструкція, ремонт молодіжних закладів, закладів культури і спорту
3.3.4. Формування інклюзивно-орієнтованого простору та рівних можливостей	- Встановлення табличок з шрифтом Брайля - Встановлення звукового обладнання на світлофорах
3.3.5. Розвиток туристичної інфраструктури, в т.ч. інклюзивно-орієнтованої	- Розбудова Буцького каньйону - Формування туристичної привабливості територій замку Шувалова у м. Тальне, палацу Даховських у с. Леськове Монастирищенського району, палацу князів Лопухіних-Демидових у м. Корсунь-Шевченківський
3.3.6. Вдосконалення мережі центрів надання адміністративних послуг при органах місцевого самоврядування	- Створення центрів надання адміністративних послуг при органах місцевого самоврядування - Організація надання послуг органів виконавчої влади, зокрема послуг районних державних адміністрацій, через центри надання адміністративних послуг органів місцевого самоврядування

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 3.4. Просторовий розвиток та цифрова трансформація регіону

Впровадження цифрових технологій та інформаційних систем у процес управління розвитком регіону та просторового планування корелює із сучасними світовими трендами. Даний процес дозволяє: спростити доступ до послуг та процедуру їх отримання; вимірювати, збирати, аналізувати та обробляти дані (у тому числі геопросторові) більш швидко, точно та ґрунтовно; оптимізувати та збільшити ефективність роботи органів влади; створити більше можливостей для взаємодії влади та громадськості.

Дана операційна ціль спрямована на впровадження сучасних стандартів управління розвитком територій громад, впровадження електронних інструментів відкритості влади та прозорості використання ресурсів громад, впровадження цифрових технологій.

Очікувані результати:

- забезпечення споживачів актуальною і об'єктивною геопросторовою інформацією;
- отримання споживачами широкого кола геоінформаційних сервісів і послуг;

- оновлення (коригування) топографічної основи для формування баз даних містобудівного кадастру різних рівнів та розробки (оновлення) містобудівної документації;
- допомога потенційним інвесторам у кращому розумінні бізнес-можливостей територій завдяки оновленню містобудівної документації;
- забезпечення прозорості діяльності органів влади, зокрема щодо використання ресурсів;
- автоматизація управлінських процесів;
- переведення надання послуг в електронний вигляд.

Індикатори:

- кількість розроблених, оновлених та затверджених генеральних планів населених пунктів області;
- оновлена топографічна основа області;
- сформовані бази даних містобудівного кадастру різних рівнів;
- запроваджений громадський бюджет;
- збільшення кількості органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що використовують інструмент подання електронних петицій;
- збільшення кількості органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що надають послуги населенню в електронному вигляді;
- збільшення кількості органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що запровадили систему електронного документообігу.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів та програм
3.4.1. Впровадження сучасних стандартів управління розвитком територій громад	<ul style="list-style-type: none">- Генеральні плани- Геолокаційні соціальні мережі- Геоінформаційні системи
3.4.2. Впровадження електронних інструментів відкритості влади та прозорості використання ресурсів громад	<ul style="list-style-type: none">- Електронні петиції- Бюджет для громадян
3.4.3. Впровадження цифрових технологій	<ul style="list-style-type: none">- Автоматизація управлінських процесів- Переведення надання послуг в електронний вигляд- Геопортал відкритих даних

7. ВПРОВАДЖЕННЯ ТА МОНІТОРИНГ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

Розробка Стратегії здійснювалась керівним комітетом, робочою групою та робочою підгрупою за напрямком SMART-спеціалізації, із залученням до процесу регіональних та українських експертів. Процес розробки Стратегії координувався Черкаською агенцією регіонального розвитку. У роботі над розробкою брали участь представники бізнесу, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, освітніх установ, громадських та інших організацій, що забезпечує реалістичність її виконання та довіру до неї з боку громади.

Стратегія є підставою підготовки операційних планів її реалізації та проектних ідей, що відповідають цій Стратегії та планам. Кожна проектна ідея має містити індикатори для її оцінки та перевірки впливу на показники в межах операційної цілі, під реалізацію якої її підготовлено.

Проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональної стратегії та планів заходів здійснюється облдержадміністрацією двома способами:

1. На основі звітів відповідальних за виконання проектних ідей, визначених Планом реалізації.

Проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій та планів заходів включає підготовку:

- щокварталу - звіту про результати реалізації проектних ідей, визначених Планом реалізації, за відповідний період;
- щороку - підсумкового звіту про результати проведення моніторингу виконання Плану реалізації за відповідний період та звіту з оцінки результативності реалізації регіональної стратегії та плану заходів з її реалізації.

2. Шляхом отриманих значень індикаторів, який здійснюється наприкінці терміну реалізації Стратегії.

На основі зібраних даних готується звіт щодо виконання періоду семирічного планування.

Звіт складається з переліку ключових показників:

- Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), млрд грн
- Доходи населення, млрд грн
- Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млн грн
- Обсяг капітальних інвестицій, млн грн
- Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, грн
- Обсяг іноземних інвестицій нарастаючим підсумком, млн дол. США
- Обсяг залучених іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, дол. США
- Обсяг експорту товарів, млн дол. США
- Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення, од.
- Кількість середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення, од.
- Кількість інноваційно активних закладів вищої освіти, од.
- Щільність автомобільних доріг загального користування державного значення з

- твердим покриттям в регіоні, км шляхів на 1 тис. кв. км території
- Середньомісячна заробітна плата (номінальна), грн
 - Чисельність наявного населення на 1 січня, тис. осіб
 - Малюкова смертність (на 1000 народжених живими)
 - Материнська смертність (на 100 тис. народжених живими)
 - Охоплення дітей дошкільними навчальними закладами (міська місцевість), %
 - Охоплення дітей дошкільними навчальними закладами (сільська місцевість), %
 - Обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу, кг
 - Рівень безробіття у віці 15-70 років за методологією Міжнародної організації праці, %
 - Площа земель природно-заповідного фонду, тис. га
 - Питома вага площі природно-заповідного фонду до площі адміністративно-територіальної одиниці, %
 - Темп зростання (зменшення) обсягу прийнятого в експлуатацію житла, % до попереднього року
 - Частка обсягу теплової енергії, виробленої в регіоні з альтернативних видів палива або відновлюваних джерел енергії, %
 - Рівень охоплення соціальними послугами осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, % до загальної кількості таких осіб
 - Частка міських домогосподарств, які мають доступ до Інтернету, %
 - Частка сільських домогосподарств, які мають доступ до Інтернету, %

8. УЗГОДЖЕНІСТЬ СТРАТЕГІЇ З ПРОГРАМНИМИ ТА СТРАТЕГІЧНИМИ ДОКУМЕНТАМИ

Національна система стратегічного планування має базуватись на узгодженій системі координації процесів стратегічного планування на центральному, регіональному та місцевому рівні.

Стратегія розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки узгоджується з:

- Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки;
- Цілями Сталого Розвитку до 2030 року, затвердженими на Саміті ООН зі сталого розвитку у 2015 році.

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки включає три стратегічні цілі:

1. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах.
2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів.
3. Розбудова ефективного багаторівневого врядування.

Стратегія розвитку Черкаської області розроблена у відповідності до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та процесів державного стратегічного планування розвитку окремих секторів економіки країни та її регіонів, що враховує потреби їх розвитку, та необхідність підвищення конкурентоспроможності.

Табл. 3 Узгодженість стратегічних цілей Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки із стратегічними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

Стратегічні цілі (Україна)	Стратегічні цілі (Черкаська область)				
	1. Економіка: високотехнологічна, продуктивна, експортоорієнтована	2. Люди: професійні, адаптивні, згуртовані	3. Висока якість життя: екологія, безпека, інфраструктура	SMART-спеціалізація регіону С.1: Інноваційні агротехнології, глибока переробка сільськогосподарської продукції, висока якість продуктів харчування	SMART-спеціалізація регіону С.2: Розвиток ІТ-галузі та інформаційно-комунікаційних технологій
1. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах	X	X	X	X	X

2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	X	X	X	X	X
3. Розбудова ефективного багаторівневого врядування	X	X	X	X	X

Примітка: Велика літера "X" означає більшу узгодженість/зв'язок, ніж маленька "x".

Табл. 4 Узгодженість операційних цілей Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки з операційними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

Операційні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Операційні цілі Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки															
	1.1. Розвиток підприємницьких ініціатив та бізнес-екосистем	1.2. Інтернаціоналізація бізнесу	1.3. Маркетинг і брендинг територій	1.4. Розвиток інноваційного сектору в економіці регіону	2.1. Висока якість управлінських кадрів	2.2. Якісна система освіти	2.3. Ефективна система охорони здоров'я	2.4. Посилення регіональної культури згуртованості та взаємодії	3.1. Екологічна безпека та збереження довкілля	3.2. Безпека населення та територій	3.3. Розвиток і модернізація інфраструктури	3.4. Просторовий розвиток та цифрова трансформація регіону	С.1.1. Технології переробки сільськогосподарської продукції	С. 1. 2. Технології просування сільськогосподарської продукції	С.1.3. Якість та безпека харчових продуктів	С.2.1. Інновації інформаційно-комунікаційних технологій в секторі регіональної економіки
1.1. Стимулювання центрів економічного розвитку (агломерації, міста)	++	+	+	++	+	++	+	—	—	—	++	—	++	—	—	+
1.2. Збереження навколишнього природного середовища та сталого використання природних ресурсів, посилення можливостей розвитку територій, які потребують державної підтримки (макро- та мікрорівень)	++	+	+	+	+	+	++	++	++	+	++	+	++	++	+	+
1.3. Створення умов для	+	—	—	—	—	—	—	+	—	+	+	—	—	—	—	—

реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях в український простір																
1.4. Розвиток інфраструктури та цифрова трансформація регіонів	++	+	+	++	++	++	++	+	—	++	++	++	++	+	—	++
2.1. Розвиток людського капіталу	++	+	+	++	++	++	++	++	—	—	+	++	++	++	++	++
2.2. Сприяння розвитку підприємництва, підтримка інтернаціоналізації бізнесу у секторі малого та середнього підприємництва	++	+	+	++	++	+	—	++	—	—	++	++	++	++	++	++
2.3. Підвищення інвестиційної привабливості територій, підтримка залучення інвестицій	++	+	+	++	++	+	—	+	++	—	++	++	++	++	++	++
2.4. Сприяння впровадженню інновацій та зростанню технологічного рівня регіональної економіки, підтримка інноваційних підприємств та стартапів	++	+	+	++	+	++	+	+	—	—	+	++	++	++	++	++
2.5. Сталий розвиток промисловості	+	+	+	++	—	++	—	—	—	+	++	+	++	+	++	++
3.1. Формування ефективного місцевого самоврядування та органів	+	+	+	—	++	+	+	++	+	+	+	+	—	—	—	—

державної влади на новій територіальній основі																
3.2. Формування горизонтальної та вертикальної координації державних секторальних політик та державної регіональної політики	++	+	+	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
3.3. Побудова системи ефективного публічного інвестування на всіх рівнях врядування	++	+	+	++	++	++	+	++	—	—	++	++	++	++	++	++
3.4. Розбудова потенціалу суб'єктів державної регіональної політики	—	—	—	+	++	+	—	++	—	—	—	++	+	+	+	+
3.5. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія домашньому насильству та дискримінації	++	+	—	—	++	++	+	—	—	++	—	—	—	—	—	—
3.6. Розбудова системи інформаційно-аналітичного забезпечення та розвиток управлінських навичок для прийняття рішень, що базуються на об'єктивних даних та просторовому плануванні	—	—	—	—	++	+	—	—	—	—	—	++	—	—	—	++

Примітка: ++ сильний зв'язок, + слабкий зв'язок, — відсутній зв'язок

Узгодженість з Цілями Сталого Розвитку до 2030 року, визначеними Організацією Об'єднаних Націй

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року, на якому було затверджено нові орієнтири розвитку. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку.

Україна приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Для встановлення стратегічних рамок національного розвитку України на період до 2030 року на засадах принципу «Нікого не залишити осторонь» було започатковано інклюзивний процес адаптації Цілей Сталого Розвитку. Кожну глобальну ціль було розглянуто з урахуванням специфіки національного розвитку. Протягом 2016 року в Україні було проведено низку національних та регіональних консультацій. З використанням широкого кола інформаційних, статистичних та аналітичних матеріалів було розроблено національну систему Цілей Сталого Розвитку (86 завдань національного розвитку та 172 показники для їх моніторингу).

Цілі Сталого Розвитку інтегровані у стратегічні цілі розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки.

Табл. 5 Узгодженість стратегічних цілей Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки з Цілями Сталого Розвитку до 2030 року, визначеними ООН

Цілі Сталого Розвитку ООН до 2030 року	Стратегічні цілі Черкаської області до 2027 року				
	1. Економіка: високотехнологічна, продуктивна, експортоорієнтована	2. Люди: професійні, адаптивні, згуртовані	3. Висока якість життя: екологія, безпека, інфраструктура	SMART-спеціалізація регіону С.1: Інноваційні агротехнології, глибока переробка сільськогосподарської продукції, висока якість продуктів харчування	SMART-спеціалізація регіону С.2: Розвиток ІТ-галузі та інформаційно-комунікаційних технологій
Ціль 1. Подолання бідності	X	X	X	X	X
Ціль 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства	X	X	X	X	-
Ціль 3. Міцне здоров'я і благополуччя	X	X	X	X	X
Ціль 4. Якісна освіта	X	X	X	-	X
Ціль 5. Гендерна рівність	X	X	-	-	X
Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови	X	X	X	X	-
Ціль 7. Доступна	X	-	X	X	-

та чиста енергія					
Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання	X	X	X	X	X
Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура	X	X	X	X	X
Ціль 10. Скорочення нерівності	X	X	X	X	X
Ціль 11. Сталий розвиток міст і громад	X	X	X	X	X
Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво	X	-	X	X	-
Ціль 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату	X	-	X	X	-
Ціль 14. Збереження морських ресурсів	-	-	-	-	-
Ціль 15. Захист та відновлення екосистем суші	X	-	X	X	-
Ціль 16. Мир, справедливість та сильні інститути	-	X	X	-	-
Ціль 17. Партнерство заради сталого розвитку	X	X	X	X	X

Примітка: Велика буква "X" означає більшу узгодженість / зв'язок, аніж маленька "x",
- відсутній зв'язок